

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Narewka

Narewka 2017

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Narewka

Opracowanie:

Instytut Zrównoważonego Rozwoju Sp. z o. o.
ul. Elewatorska 17 lok. 1
15-620 Białystok
www.izr.pl

Zespół autorów:

mgr inż. arch. Agnieszka Brzostowska

mgr inż. Agnieszka Kasperowicz

mgr inż. Barbara Wacław

mgr Norbert Brzostowski

Narewka 2017

Spis treści

1. Wstęp	4
2. Metodyka prac nad dokumentem.....	5
2.1. Założenia wstępne i definicje	5
2.2. Źródła danych i metody analizy.....	8
2.3. Wyznaczenie obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji	11
3. Diagnoza sytuacji w gminie i analiza potencjałów	12
3.1. Położenie i ludność.....	12
3.2. Uwarunkowania środowiskowe	14
3.2.1. Budowa geologiczna, krajobraz, zasoby naturalne oraz klimat na terenie gminy Narewka	14
3.2.2. Gleby.....	16
3.2.3. Obszary chronione i lasy.....	19
3.3. Gospodarka	24
3.3.1. Podmioty gospodarcze	24
3.3.2. Rynek pracy	27
3.3.3. Turystyka	27
3.3.4. Rolnictwo.....	33
3.4. Infrastruktura techniczna	35
3.4.1. Gospodarka wodno – ściekowa.....	35
3.4.2. Energetyka.....	37
3.4.3. Komunikacja i transport	37
3.5. Infrastruktura społeczna	38
3.5.1. Kultura i sport.....	38
3.5.2. Edukacja.....	41
3.5.3. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	44
3.5.4. Aktywność obywatelska	47
3.6. Analiza porównawcza Narewki i gmin sąsiednich	48
4. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych.....	51
4.1. Zjawiska społeczne	51
4.1.1. Bezrobocie	51
4.1.2. Ubóstwo	53
4.1.3. Alkoholizm i narkomania	55
4.1.4. Pomoc społeczna	56

4.1.5. Przestępczość	58
4.1.6. Udział w życiu społecznym i kulturalnym	62
4.1.7. Kapitał społeczny i niski poziom edukacji.....	64
4.1.8. Zjawiska społeczne ogółem	66
4.2. Zjawiska gospodarcze	70
4.3. Czynniki środowiskowe	74
4.4. Czynniki przestrzenno-funkcjonalne	77
4.5. Czynniki techniczne	82
5. Wyznaczenie obszarów zdegradowanych i rewitalizacji oraz zasięgi przestrzenne	86
6. Wizja obszaru	92
7. Cele rewitalizacji, kierunki działań i przedsięwzięcia rewitalizacyjne	93
8. Indykatywne ramy finansowe	101
9. Mechanizmy zapewnienia komplementarności.....	104
9.1. Komplementarność przestrzenna	104
9.2. Komplementarność problemowa.....	104
9.3. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna	104
9.4. Komplementarność międzyokresowa	105
9.5. Komplementarność źródeł finansowania.....	105
9.6. Kompleksowość programu rewitalizacji.....	105
9.7. Koncentracja działań rewitalizacyjnych.....	106
10. Mechanizmy włączenia interesariuszy	107
11. System realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji	109
12. System monitoringu i oceny skuteczności działań	111
12.1. Monitoring.....	111
12.2. System wprowadzania modyfikacji	112
12.3. Ewaluacja.....	112
13. Zgodność z dokumentami strategicznymi	117
14. Załącznik – mapy	123

1. Wstęp

Niniejszy dokument powstał jako wynik projektu dofinansowanego z Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020, w wyniku dotacji uzyskanej przez Gminę Narewka w ramach konkursu ogłoszonego przez Zarząd Województwa Podlaskiego i Ministra Rozwoju na działania wspierające gminy w zakresie przygotowania programów rewitalizacji na terenie Województwa Podlaskiego.

Program został opracowany w oparciu o art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446), w związku z tym do Programu, jego zawartości, procedury opracowania nie stosuje się co do zasady zapisów Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015.

W związku z tym Program opracowano zgodnie z Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 Ministra Rozwoju z 2016 roku (zwane dalej jako Wytyczne Ministra Rozwoju) oraz w szczególności zgodnie z Regulaminem konkursu i Załącznikiem 1 do Regulaminu konkursu zawierającym cechy i elementy programów rewitalizacji.

2. Metodyka prac nad dokumentem

2.1. Założenia wstępne i definicje

Lokalny Program Rewitalizacji stanowi ważny dokument strategiczny do zarządzania rozwojem gminy w zakresie wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez powiązane ze sobą działania społeczne, gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne i techniczne. Program pozwala na prowadzenie wieloletniego procesu rewitalizacji w sposób skoordynowany, zintegrowany, zgodny z potrzebami i oczekiwaniami interesariuszy.

Na potrzeby tworzenia niniejszego dokumentu przyjęto następującą definicję **programu rewitalizacji**: jest to inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę gminy wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.

Na potrzeby tworzenia niniejszego dokumentu przyjęto definicję rewitalizacji wg Ustawy o rewitalizacji: **rewitalizacja** stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Zgodnie z Wytycznymi Ministra Rozwoju **stan kryzysowy** to stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

- a. gospodarczej (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw),
- b. środowiskowej (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska),
- c. przestrzenno-funkcjonalnej (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych),

d. technicznej (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

Obszar zdegradowany to obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy.

Obszar rewitalizacji to obszar obejmujący część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji wyznaczono tak, że nie jest większy niż 20% powierzchni gminy oraz nie jest zamieszkały przez więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji został podzielony na dwa podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic.

Diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – treść zawierająca opisową charakterystykę gminy, analizę szczegółowych danych dotyczących sytuacji społecznej oraz w zależności od uwarunkowań lokalnych sytuacji gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej w podziale na jednostki analityczne, wyróżnienie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji wraz z przedstawieniem zastosowanej metody ich wyznaczenia.

Do prowadzenia rewitalizacji zgodnie z wymaganiami Wytycznych Ministra Rozwoju wymagane są:

- a. uwzględnienie rewitalizacji jako istotnego elementu całościowej wizji rozwoju gminy,
- b. pełna diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru rewitalizacji wskazanego w programie rewitalizacji oraz analizie dotyczących go problemów; diagnoza obejmuje kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe,
- c. ustalenie hierarchii potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych,
- d. właściwy dobór narzędzi oraz interwencji do potrzeb i uwarunkowań danego obszaru,
- e. zsynchronizowanie działań w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej, środowiskowej,
- f. koordynacja prowadzonych działań oraz monitorowanie i ewaluacja skuteczności rewitalizacji,
- g. realizacja zasady partnerstwa polegającej na włączeniu partnerów (w szczególności lokalnych społeczności, przedsiębiorców, a także innych interesariuszy procesu rewitalizacji i ekspertów) w procesy programowania i realizacji działań rewitalizacyjnych oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć.

Wszystkie powyższe elementy uwzględniono przy opracowywaniu niniejszego dokumentu.

Program rewitalizacji opracowano uwzględniając co najmniej elementy wymagane jako minimalny zakres:

- a) opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy,
- b) diagnozę czynników i zjawisk kryzysowych oraz skalę i charakter potrzeb rewitalizacyjnych,
- c) zasięgi przestrzenne obszaru/obszarów rewitalizacji,
- d) wizję stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji (planowany efekt rewitalizacji),
- e) cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk,
- f) listę planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z ich opisami zawierającymi, w odniesieniu do każdego projektu/przedsięwzięcia rewitalizacyjnego, co najmniej: nazwę i wskazanie podmiotów go realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację (miejsce przeprowadzenia danego projektu), szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji,
- g) charakterystykę pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizujących kierunki działań, mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk powodujących sytuację kryzysową,
- h) mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji,
- i) indykatywne ramy finansowe w odniesieniu do przedsięwzięć, o których mowa w lit. f oraz g, z indykatywnymi wielkościami środków finansowych z różnych źródeł (także spoza funduszy polityki spójności na lata 2014-2020 – publiczne i prywatne środki krajowe w celu realizacji zasady dodatkowości środków UE),
- j) mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji,
- k) system realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji,
- l) system monitoringu i oceny skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu.

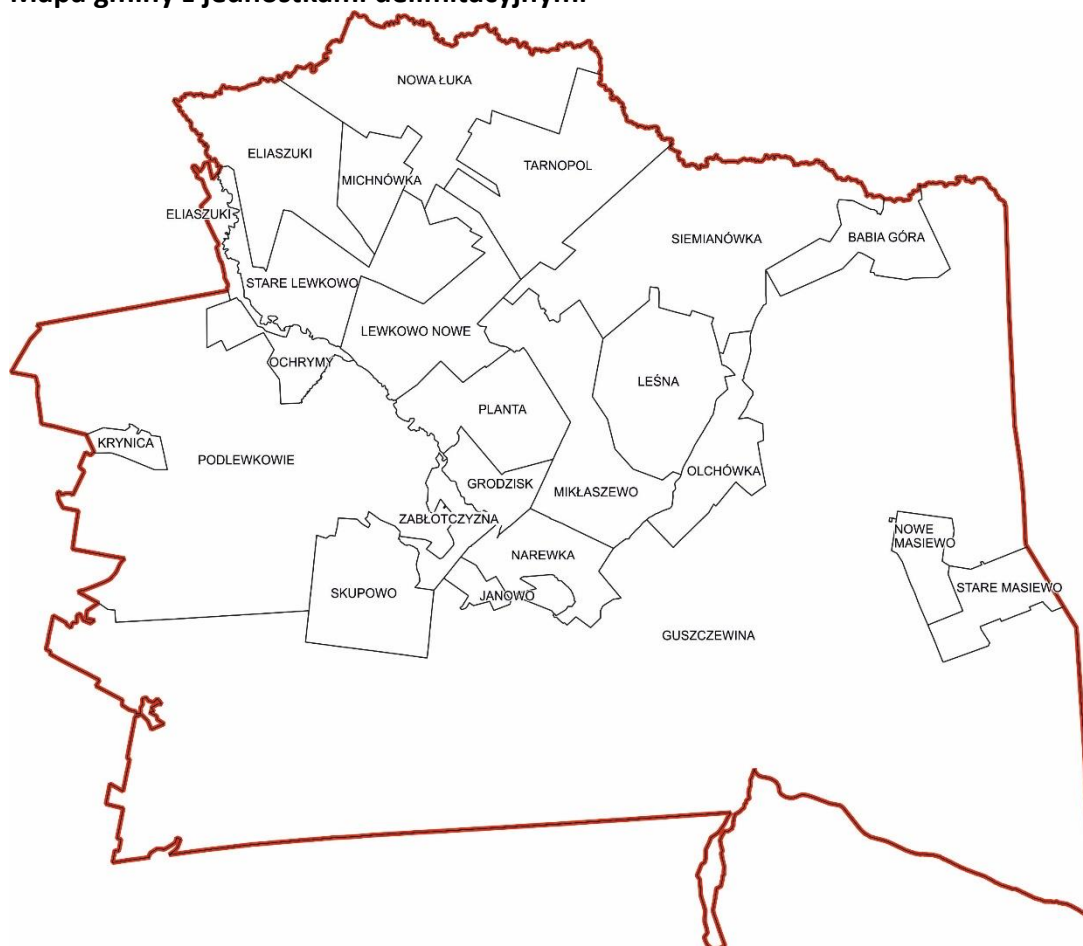
2.2. Źródła danych i metody analizy

W celu wyznaczenia obszarów zdegradowanych na terenie gminy Narewka, zaangażowani zostali mieszkańcy gminy (w tym przedsiębiorcy), organizacje pozarządowe, sołtysi, radni, jednostki organizacyjne gminy, w szczególności Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS) oraz Policja.

Na potrzeby wyznaczenia obszarów zdegradowanych, badania i analizy przeprowadzono z podziałem na poszczególne jednostki delimitacyjne. Jako jednostki delimitacyjne przyjęto co do zasady sołectwa. W przypadku niektórych jednostek – np. Guszczewina, Podlewkowie, do jednostek delimitacyjnych włączono także obszary puszczy, stąd też tak duża powierzchnia tych jednostek. Dla każdej z jednostek delimitacyjnych określono powierzchnię, liczbę mieszkańców i zaprezentowano na stosownych mapach.

W ten sposób wyodrębniono na terenie gminy 23 jednostki delimitacyjne.

Mapa gminy z jednostkami delimitacyjnymi

Źródło: opracowanie własne

Jednostki delimitacyjne

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Powierzchnia w ha
1.	Babia Góra	111	461,04
2.	Eliaszuki	132	1079,64
3.	Grodzisk	32	254
4.	Guszczewina	91	15875,4
5.	Janowo	202	159,17
6.	Krynica	21	107,73
7.	Leśna	51	850,18
8.	Lewkowo Nowe	211	821,48
9.	Lewkowo Stare	341	939,33
10.	Michnówka	77	326
11.	Mikłaszewo	175	949,58
12.	Narewka	889	453,98
13.	Nowa Łuka	67	1407,27
14.	Nowe Masiewo	42	243,86
15.	Ochrymy	127	243,86
16.	Olchówka	114	471,71
17.	Planta	153	644,51
18.	Podlewkowie	74	616,26
19.	Siemianówka	406	1846
20.	Skupowo	193	694,23
21.	Stare Masiewo	70	361,7
22.	Tarnopol	126	1123,98
23.	Zabłotczyzna	87	203,76
Razem		3792	30134,67

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Narewce

Informacje dotyczące poszczególnych jednostek gromadzone były z następujących źródeł:

- w formie ankiet (przeprowadzono badania liderów społecznych – sołtysów wg jednostek delimitacyjnych),
- dane o liczbie osób i liczbie rodzin korzystających z pomocy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Narewce, z różnych tytułów uzyskania świadczeń,
- Krajowego Rejestru Sądowego,
- Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej,
- wyników wyborów w zakresie frekwencji wyborczej z Państwowej Komisji Wyborczej,
- udostępnionych przez Komendę Powiatową Policji w Hajnówce.

Uzyskane dane dotyczyły następujących sfer: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Uzyskane cząstkowe dane pozwoliły na określenie wielu cząstkowych wskaźników zjawisk we wszystkich branżach pod uwagę sferach. Pod uwagę brano następujące zjawiska:

- ✓ społeczne:
 - bezrobocie,
 - ubóstwo,
 - korzystanie z pomocy społecznej z innych powodów niż bezrobocie, ubóstwo, alkoholizm i narkomania (według danych GOPS),
 - alkoholizm, narkomania,
 - przestępczość,
 - udział w życiu społecznym,
 - kapitał społeczny i poziom edukacji;
- ✓ gospodarcze:
 - niewielka ilość przedsiębiorstw,
 - słaba kondycja ekonomiczna przedsiębiorstw,
 - liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy (według danych z CEIDG oraz wg KRS);
- ✓ środowiskowe:
 - występowanie dzikich wysypisk odpadów, nielegalne składy odpadów,
 - występowanie zagrożeń dla środowiska,
 - obszary wymagające rewitalizacji przyrodniczej (wyrobiska, wysypiska),
 - szczególnie zdegradowane obszary: obszary popegeerowskie, tereny zdegradowane rolniczo, zniszczone kompleksy obiektów, obszary poprzemysłowe, poprodukcyjne, powojaskowe, pokolejowe, inne;
- ✓ przestrzenno-funkcjonalne:
 - niski poziom dostępu do sklepów i usług,
 - brak lub zbyt mała ilość połączeń komunikacyjnych z innymi ośrodkami,
 - brak lub niska jakość terenów publicznych (na rekreację, sport, kulturę),
 - niska jakość usług kultury,
 - niska jakość usług sportu i rekreacji,
 - niska jakość usług oświaty,
 - zły stan estetyczny otoczenia,

- brak lub słaba aktywność ośrodków kulturalno-rekreacyjnych i sportowych w pobliżu miejsca zamieszkania;
- ✓ techniczne:
 - zły stan zabytków i innych cennych obiektów,
 - zły stan techniczny budynków mieszkalnych,
 - zły stan techniczny budynków użyteczności publicznej,
 - zła gospodarka wodna (dostęp do sieci wodociągowej),
 - zła gospodarka ściekami (brak lub niska jakość).

Już na etapie wyznaczania obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji uwzględniono udział mieszkańców gminy ponieważ dane z ankiet były istotnym elementem budowania cząstkowych, a zatem i zagregowanych wskaźników analizowanych zjawisk w jednostkach delimitacyjnych. Oznacza to, że mieszkańcy poprzez bezpośrednich przedstawicieli (sołtysów) brali udział w decydowaniu o wyborze obszarów zdegradowanych (OZ) i obszaru rewitalizacji (OR).

Ankietowani oceniali negatywne zjawiska w obrębie czynników, w skali od 0 do 3, gdzie 0 oznacza, że zjawisko nie występuje, 1 – zjawisko występuje z małą intensywnością (mały problem), 2 – zjawisko występuje ze średnią intensywnością, 3 – zjawisko występuje z dużą intensywnością - (duży problem). Ankiety zostały przeprowadzone we wszystkich jednostkach delimitacyjnych.

W zależności od posiadanych danych z różnych źródeł, wskaźniki cząstkowe budowano w oparciu o kilka lub tylko jedno źródło danych, przy czym wskaźniki zagregowane, w tym w szczególności dla całych sfer (społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej) były każdorazowo wynikiem analizy danych z różnych źródeł. Szczegółowy sposób budowania poszczególnych wskaźników został opisany w części diagnostycznej, przy określaniu każdego ze wskaźników i analizie wyników.

Wszystkie wskaźniki cząstkowe zostały znormalizowane w zakresie od 0 do 3. Dzięki temu wszystkie wskaźniki, zarówno te budowane głównie z ankiet, czy też z innych źródeł uzyskały walor porównywalności i czytelności dla mieszkańców, co jest kolejnym istotnym elementem uspołecznienia procesu prac nad dokumentem.

Obliczenie zagregowanych wskaźników poprzedzone zostało normalizacją w zakresie od 0 do 3.

2.3. Wyznaczenie obszarów zdegradowanych i obszaru rewitalizacji

Szczegółowa analiza została zaprezentowana w diagnozie.

3. Diagnoza sytuacji w gminie i analiza potencjałów

3.1. Położenie i ludność

Gmina Narewka położona jest w południowo-wschodniej części województwa podlaskiego oraz w północno-wschodniej części powiatu hajnowskiego. Analizowany obszar położony jest w całości na Nizinie Północnopodlaskiej i swoimi granicami obejmuje rejon Równiny Bielskiej.

Powierzchnia gminy wynosi 339 km² i ma największą powierzchnię spośród wszystkich gmin na terenie powiatu hajnowskiego (20,87 % powierzchni powiatu hajnowskiego).

Gmina od północy graniczy z gminą Michałowo (pow. białostocki), od zachodu z gminami Narew i Hajnówka (pow. hajnowski) od południa z gminą Białowieża (pow. hajnowski). Od wschodu graniczy z Białorusią.

Przez teren gminy przebiega droga wojewódzka Nr 687 relacji Bondary – Narewka – Nowosady oraz linia kolejowa łącząca stolicę województwa z Białorusią. W miejscowości Chryzanów planowana jest budowa kontenerowego kolejowego terminala przeładunkowego. Obecnie działająca infrastruktura przeładunkowa zlokalizowana jest w miejscowości Siemianówka.

Gmina położona jest na obszarach chronionych w tym także Natura 2000 (Puszcza Białowieża, Ostoja w Dolinie Górnej Narwi, Dolina Górnej Narwi). Obszary cenne przyrodniczo zajmują ponad 99% powierzchni gminy.

Gmina Narewka na tle powiatu hajnowskiego

Źródło: www.gminy.pl

Gminę Narewka zamieszkuje 3804 osób (stan na koniec września 2015 r.) w tym 1933 mężczyzn i 1871 kobiet. Na przestrzeni lat 2010-2014 zaobserwowano niewielki spadek liczby ludności. Gęstość zaludnienia na analizowanym terenie wynosi 11 osób/km² co daje gminie ostatnie miejsce wraz z gminą Białowieża. Średnia dla powiatu hajnowskiego to 28 osób/km². Z uwagi na rozmieszczenie przestrzenne, na terenie gminy Narewka, można wyróżnić cztery obszary o zwartej zabudowie: miejscowość: Narewka, Stare Masiewo, Nowe Masiewo oraz Olchówka.

Ludność gminy Narewka na koniec 2015 roku

Wyszczególnienie	2015
Ludność wg miejsca zameldowania	3804
Kobiety	1871
Mężczyźni	1933
Ludność w wieku przedprodukcyjnym	480
Ludność w wieku produkcyjnym	2335
Ludność w wieku poprodukcyjnym	989
Przyrost naturalny w liczbach bezwzględnych	-11,0

Źródło: GUS. Bank Danych Lokalnych.

Przyrost naturalny w 2015 roku w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wynosił -11. Analiza przyrostu naturalnego w gminie waha się na przestrzeni lat, jednak wskaźnik nie wzrósł przez ten czas ponad zero.

Ludność gminy w wieku produkcyjnym oraz przedprodukcyjnym w roku 2015 stanowiła 74,0% ogółu mieszkańców, w wieku poprodukcyjnym 26,0%. Biorąc pod uwagę możliwość tworzenia miejscowych rynków pracy wielkości te są bardzo istotne. W latach 2010-2015 liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym, poprodukcyjnym i produkcyjnym w tym okresie systematycznie spadała.

Gmina posiada plany zagospodarowania przestrzennego dla:

- terenów przemysłowo – składowo – usługowych w obrębie Siemianówka;
- terenów zespołu rekreacyjnego „Tarnopol” nad zalewem Siemianówka;
- terenów zespołu rekreacyjnego „Łuka – Stary Dwór” nad zbiornikiem Siemianówka;
- obrębu Narewka przeznaczanego pod zabudowę przemysłowo – składowo – handlową wraz z niezbędną infrastrukturą;
- części wsi Masiewo Nowe;
- części wsi Łuka;
- części wsi Grodzisk.

3.2. Uwarunkowania środowiskowe

3.2.1. Budowa geologiczna, krajobraz, zasoby naturalne oraz klimat na terenie gminy Narewka

Klimat

Gmina Narewka w odniesieniu do obszaru województwa podlaskiego charakteryzuje się średnio korzystnymi warunkami klimatycznymi. Na klimat w tym regionie ma wpływ położenie w obrębie dużego kompleksu leśnego, jakim jest Puszcza Białowieska. Przejście średniej temperatury dobowej przez tzw. progi termiczne przypada dla 0°C (okres gospodarczy) na 20 marca i 28 listopada, dla 5°C (okres wegetacyjny) na 8 kwietnia i 2 listopada. Okres wegetacyjny trwa średnio 202 dni, rozpoczyna się 10 kwietnia i kończy się pod koniec października. Początek prac polowych przypada średnio na I dekadę kwietnia, a koniec ca 10 listopada. Okres bezprzymrozkowy wynosi średnio 150 dni. Pokrywa śnieżna zalega średnio 96,3 dni. Średnia roczna częstotliwość burz w gminie wynosi 26 i jest to najwyższa ilość burz w woj. podlaskim. Burze najczęściej występują w miesiącach letnich (czerwiec, lipiec, sierpień) i w tym regionie zamykają się liczbą 18,9. Średnia roczna wilgotność względna powietrza kształtuje się w granicach od 80 - 83%. Średnie roczne zachmurzenie wg stacji meteorologicznej w Białowieży na tym obszarze wynosi 6,6 pokrycia nieba, ilość dni pogodowych 43,1 a pochmurnych 153,0. Średnia suma godzin nasłonecznienia w miesiącach VI-VIII wynosi 663,4 co stanowi 43,4% w stosunku do całego roku.

Budowa geologiczna

Obszar gminy Narewka leży na platformie wschodnioeuropejskiej w obrębie wyniesienia Mazursko – Suwalskiego.

Strefa powierzchniowa obszaru gminy zbudowana jest z utworów czwartorzędowych. W podłożu występują głównie piaski średnio i drobnoziarniste z wkładkami węgla brunatnego o miąższości od 15 do 30 m oraz piaski glaukonitowe przewarstwione wkładkami ilów, o miąższości w granicach 35-50 m. Grubość pokrywy warstwy czwartorzędowej na terenie gminy wynosi około 100m.

Omawiany obszar leży w strefie przypowierzchniowej występowania utworów zlodowacenia środkowopolskiego, zaliczanych do stadiów: mazowiecko-podlaskiego (1) oraz północno mazowieckiego (2).

Stadiał pierwszy reprezentowany jest przez gliny zwałowe, występujące płacami we wschodniej części gminy w okolicy Masiewa, w środkowej części – w rejonie Narewki, Skupowa Starego, a także części Lewkowa Starego i w części północno-zachodniej gminy. Jest to szarobrazowa i brązowa glina piaszczysta, miejscami ilasta. Miąższość jej wynosi około 5-6 m zalegająca na różnych głębokościach (0-30 m, najczęściej jej strop występuje na głębokości 10-15 m.). Na powierzchni gliny zalegają piaski ze żwirami i głazami, budujące wzgórza moren czołowych widoczne na wschód od Narewki, oraz w rejonie Mikłaszewa i Skupowa Starego.

Glina zwałowa stadiału drugiego na obszarze gminy występują wzdłuż doliny Narwi w okolicy wsi Łuka. Miąższość tej gliny dochodzi do 20 m. Na glinie tej leżą piaski ze żwirem i głazami, widoczne są one w okolicy Słobódki, oraz między Łuką i Lewkowem Nowym.

W dolinie Narwi występują piaski, mad, torfy oraz namuły. Namuły wypełniają głównie zagłębienia bezodpływowe na wysoczyźnie, których koncentracja występuje między Narewką i Masiewem. Miąższość ich z reguły nie przekracza 2 m. Nie nadają się do bezpośredniego posadowienia budynków.

Krajobraz i rzeźba terenu

Gmina Narewka zlokalizowana jest w północnej części mezoregionu Równiny Bielskiej, wchodzącej w skład makroregionu Niziny Północnopodlaskiej.

Równina Bielska jest obszarem o płaskorówninnej, lekko falistej budowie, o wysokościach względnych 140 – 170 m n.p.m. rozciętej przez dolinę rzeki Narewka. Tereny najwyżej położone znajdują się w zachodniej części gminy w okolicy wsi Borysówka i wynoszą 174 m n.p.m., natomiast najniżej położone obszary, znajdują się w północno-zachodniej części gminy, w okolicy ujścia rzeki Narewki do Narwi i wynoszą 136 m n.p.m.

Powierzchnia Równiny zbudowana jest głównie z piaszczystych utworów wodnolodowcowych, spod których wyłaniają się fragmenty glin zwałowych w okolicy miejscowości: Skupowa Starego, Narewki, Lewkowa Nowego i Łuki. Wzgórza czołowomorenowe są małe i nieliczne, trzy niewielkie, słabo widoczne pagórki moren czołowych recesyjnych lądolodu stadiału mazowiecko – podlaskiego widoczne są przy drodze łączącej Narewkę z Masiewem. Bardziej widoczne w budowie są wzgórza moren czołowych w okolicach Słobódki, nieco mniejszy zasięg mają wzgórza w okolicach wsi Łuki. Równina Bielska od północy ograniczona jest doliną Narwi.

Dolina Narwi obejmująca północną część obszaru gminy Narewka, zaliczana do mezoregionu Doliny Górnej Narwi, charakteryzuje się płaskorówninnym dnem, w znacznej szerokości zatorfieniem i zabagnieniem, dobrze rozwiniętym tarasem zalewowym, oraz fragmentami tarasu nadzalewowego. Wschodnią część tego obszaru stanowi zbiornik wodny „Siemianówka”.

Zasoby złóż kopalin

Na terenie gminy występują 10 udokumentowane złoża kopalin pospolitych głównie piasków ceramiki budowlanej (8 złóż) i piasków, i żwirów (2 złoża Nowiny, Siemianówka). Łączne zasoby geologiczne bilansowe wynoszą 5853 tys. m³.

Wydobycie piasków i żwirów w gminie

Lp.	Nazwa	Stan zagospodarowania	Zasoby geologiczne bilansowe w tys. m3	Wydobycie na koniec 2014 r. w tys. m3
1	Kapitańszczyzna	rozpoznane szczegółowo	19	-
2	Lewkowo Stare	zagospodarowane	3026	24
3	Lewkowo Stare – zarej.	eksploatacji zaniechano	2534	-
4	Lewkowo Stare 3	zagospodarowane	-	-
5	Lewkowo Stare II	skreślone z bilansu	175	-
6	Lewkowo Stare IIa	skreślone z bilansu	75	4
7	Narewka	eksploatacji zaniechano	24	-
8	Nowina	skreślone z bilansu	-	-
9	Olchówka	zagospodarowane	-	-
10	Siemianówka	rozpoznane szczegółowo	-	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MIDAS.

3.2.2. Gleby

Obszar gminy Narewka leży w obrębie dwóch regionów tj. regionu Michałowskiego oraz regionu Białowieskiego.

Największe powierzchnie użytków rolnych obejmujących środkowo-północną część gminy zaliczone są do regionu Michałowskiego. Natomiast obszary Puszczy Białowieskiej łącznie z użytkami rolnymi, stanowiącymi polany śródleśne jak polana masiewska i skupowska zaliczone zostały do regionu Białowieskiego będącego regionem o ograniczonych możliwościach intensyfikacji produkcji rolnej, uwarunkowanych funkcją ochronną Puszczy Białowieskiej.

Skąły macierzyste gleb obszaru gminy stanowią utwory czwartorzędowe pochodzenia lodowcowego i wodnolodowcowego, wykształcone w postaci glin, piasków naglinowych, oraz piasków całkowitych (63%), a w dolinach i zagłębieniach – mad, piasków rzecznych i utworów organicznych (37%).

Gleby gminy Narewka są mało zróżnicowane. Zaliczane są do gleb dobrych i średnich, jak również do gleb słabych. Głównym typem gleb występującym na całym obszarze gminy są gleby piaskowe różnych typów genetycznych (bielice, rdzawe, brunatne kwaśne).

Miejscami występują gleby pseudobielicowe zajmują one nieco większe powierzchnie w okolicy wsi Skupowo, Stoczek, Masiewo Nowe i Masiewo Stare.

Niewielkie powierzchnie w okolicach wsi Skupowo i Świnoroje zajmują gleby brunatne wylugowane wytworzone z glin piaszczystych i piasków słabogliniastych.

Duże powierzchnie w okolicach wsi Eliaszuki, Michnówka, Lewkowo Stare oraz lokalnie w rejonie wsi Ochrymy, Skupowo, Planta, Mikłaszewo, Leśna, Olchówka i Siemianówka zajmują czarne ziemie. Obejmują one głównie tereny płaskie o słabym odpływie wód oraz niezabagnione obniżenia terenu (doliny rzeczne i zagłębienia śródpolne), stanowiące użytki zielone.

Mady, gleby murszowo-mineralne oraz gleby torfowe i murszowo-torfowe występują w rozproszeniu na obszarze całej gminy, głównie na użytkach zielonych.

Klasy bonitacyjne gleb gminy Narewka

Klasy bonitacyjne											
Grunty orne [ha]							Użytki zielone [ha]				
IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	VIz	III	IV	V	VI	VIz
8	133	514	496	1786	1435	229	44	1396	2808	988	63

Źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Narewka UCHWAŁA NR XV/122/12 RADY GMINY NAREWKA z dnia 26 czerwca 2012 r.

Przestrzenne rozmieszczenie kompleksów przydatności rolniczej gleb ściśle wiąże się z przestrzennym występowaniem poszczególnych typów gleb oraz ich bonitacją.

A więc największe zwarte powierzchnie kompleksu 4 występują w okolicy wsi: Skupowo, Olchówka - Leśna, Lewkowo Stare i fragmentarycznie na gruntach wsi Masiewo.

Kompleksy zbożowo-pastewne (głównie kompleks 9) o największym zasięgu powierzchniowym występują w okolicy wsi Eliaszuki - Michnówka. Obszary tych kompleksów o nieco mniejszym zasięgu powierzchniowym występują w okolicy wsi Lewkowo Stare, Skupowo, Mikłaszewo-Leśna, Siemianówka i Tarnopol.

Kompleksy 6 i 7 zajmują największe powierzchnie i występują na całym obszarze gminy.

Największe powierzchnie kompleksu 2z występują w okolicy wsi Smolnica – Michnówka, oraz w okolicy wsi Połyniec - Łozowe - Nowe Lewkowo. Obszary tego kompleksu o nieznacznie mniejszym zasięgu znajdują się w okolicy Narewki oraz Siemianówki i Babiej Góry.

Użytki zielone kompleksu 3z występują na obszarze całej gminy zajmując doliny cieków wodnych oraz zagłębienia terenowe.

Kompleksy gleb gminy Narewka

Kompleksy glebowe											
Grunty orne [ha]									Użytki zielone [ha]		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	1z	2z	3z
-	35	-	420	265	1352	1062	152	585	-	1362	3282

Źródło: Wojewódzki Podlaski Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Wydział Gleboznawstwa.

Zasobność gleb w przyswajalne formy makroelementów użytków rolnych w latach 2011-2014

Przebadana powierzchnia użytków rolnych w [ha]	Ilość próbek razem	Fosfor (P ₂ O ₅)					Potas (K ₂ O)					Magnez (Mg)				
		bardzo niska	niska	średnia	wysoka	bardzo wysoka	bardzo niska	niska	średnia	wysoka	bardzo wysoka	bardzo niska	niska	średnia	wysoka	bardzo wysoka
3119,19	1393	20	34	21	12	13	25	38	28	6	3	16	18	27	17	22

Źródło: Wyniki badań agrochemicznych gleb w województwie podlaskim w latach 2011-2014, Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza w Białymstoku, 2015. (na terenie powiatu hajnowskiego w tym także gminy Narewka).

Powierzchnia gleb marginalnych na obszarze gminy jest niewielka w porównaniu ze średnią powiatu hajnowskiego (6,3%) i wynosi 4% powierzchni użytków rolnych.

W latach 2011-2014 Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza w Białymstoku przeprowadziła analizy fizyko-chemiczne i chemiczne gleb w powiatach województwa podlaskiego. Wyniki badań wykazały na utrzymujący się znaczny udział gleb nadmiernie zakwaszonych (58% gleb miało odczyn bardzo kwaśny lub kwaśny). Najwięcej gleb o odczynie poniżej pH 5,5 koncentrowało się w powiatach: tomżyńskim – 69%, kolneńskim – 68%, hajnowskim – 67% oraz monieckim – 66%. Wzrost zakwaszenia gleb jest jednym ze wskaźników jej chemicznej degradacji. Ponadto gleby na terenie powiatu hajnowskiego charakteryzują się niską zawartością fosforu 34% oraz potasu 38% i średnią magnezu 27%.

Potencjalnymi źródłami zanieczyszczeń gleby na terenie powiatu (jak i gminy) są:

- wprowadzane do gleby nieoczyszczone ścieki komunalne, w szczególności z nieszczelnych szamb,
- chemizacja rolnictwa /nawozy sztuczne, pestycydy,
- emisje do atmosfery zanieczyszczeń gazowych i pyłowych,
- urbanizacja i osadnictwo,
- zlokalizowane na terenie powiatu stacje paliw, itp.,
- zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych,
- degradacja gleb, erozja, zakwaszenie.

3.2.3. Obszary chronione i lasy

System obszarów i obiektów chronionych, w tym obszarów Natura 2000

Według danych GUS (stan na koniec 2015 r.) na terenie gminy Narewka zlokalizowano występowanie 33 636,62 ha obszarów objętych ochroną prawną w myśl ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. 2016 poz. 2134 ze zm.). Stanowi to 99,22% całej jej powierzchni i daje pierwsze miejsce spośród gmin w powiecie hajnowskim. Wspomniana ustawa traktuje również o obiektach chronionych w formie pomników przyrody, powołanych na terenie gminy w liczbie 116 obiektów. Ponadto na terenie gminy znajdują się obszary Natura 2000. Poniższa tabela przedstawia różnorodność form ochrony przyrody ustanowionych na terenie gminy.

Obszary i obiekty cenne przyrodniczo, objęte ochroną na terenie gminy Narewka

Lp.	Forma ochrony przyrody	Ilość obiektów	Powierzchnia na terenie gminy ha
w ramach ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2016 r. poz. 2134, ze zm.)			
1	Park Narodowy	1	4461,60
2	Rezerwaty	4	1950,82
3	Obszar chronionego krajobrazu	2	29178,80
4	Pomniki przyrody	116	-
5	Użytki ekologiczne	9	39,80
w ramach Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000			
6	Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków	2	-
7	Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk	2	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS i RDOŚ w Białymstoku.

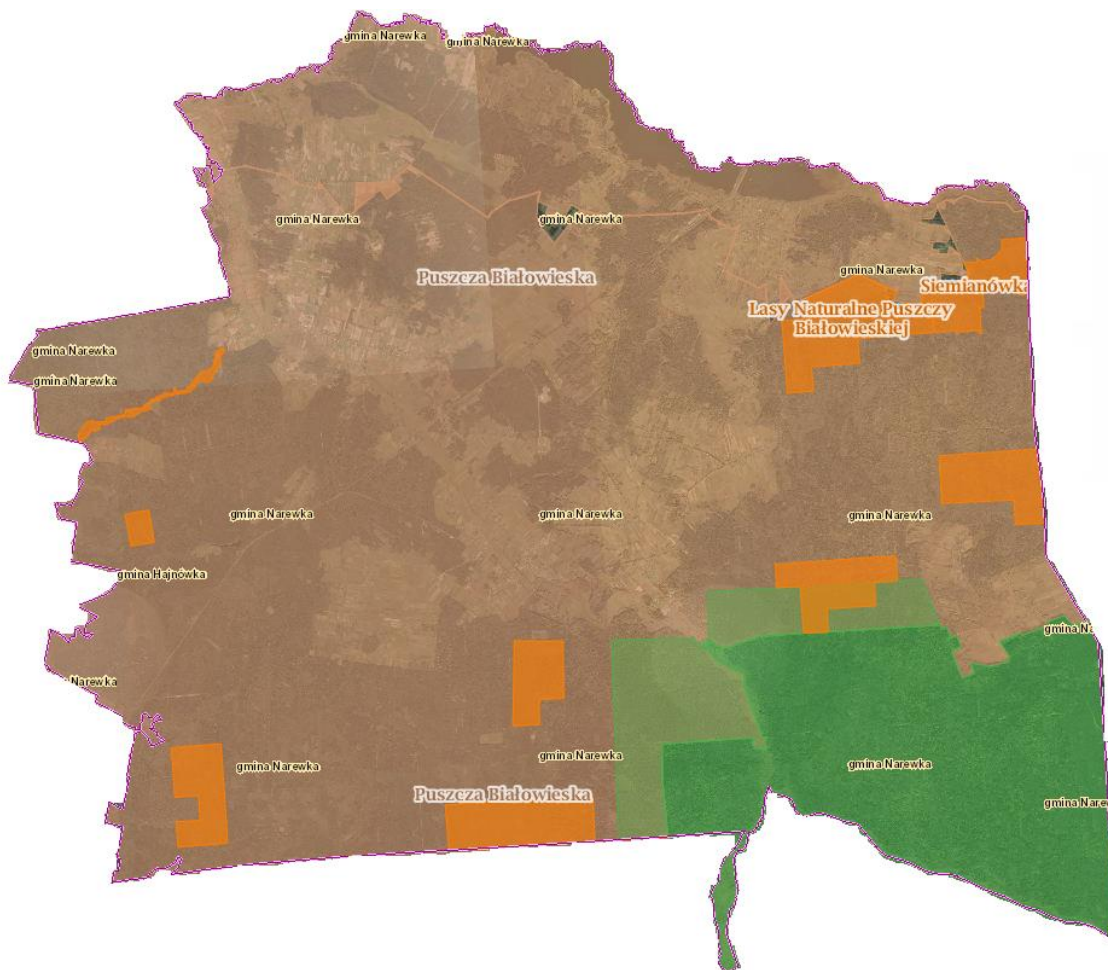
Białowieski Park Narodowy Park zajmuje powierzchnię 10 517,27 ha, co stanowi 1/6 polskiej części Puszczy Białowieskiej. Pod ochroną ścisłą znajduje się 5725,75 ha, pod ochroną czynną 4438,20 ha, ochrona krajobrazowa prowadzona jest na obszarze 353,32 ha. Wokół Parku utworzona jest strefa ochronna – otulina, która obejmuje lasy zagospodarowane o powierzchni 3224,26 ha. Cała otulina jest strefą ochrony zwierząt łownych. Białowieski Park Narodowy chroni najlepiej zachowany fragment Puszczy Białowieskiej – ostatni na niżu Europy las naturalny, o charakterze pierwotnym, jaki przed wiekami rozciągał się w strefie lasów liściastych i mieszanych. Charakteryzuje się dużą różnorodnością biologiczną. W Parku występuje m.in. 809 gatunków roślin naczyniowych, ponad 3 tys. gatunków roślin zarodnikowych i grzybów, prawie 200 gatunków mchów i 283 gatunki porostów. Stwierdzono ponad 8 tys. gatunków bezkręgowców, ok. 120 gatunków ptaków lęgowych oraz 52 gatunki ssaków. Stare, pierwotne drzewostany Białowieskiego Parku Narodowego wyróżniają się obfitością martwego drewna w różnych stadiach rozkładu i obecnością gatunków typowych dla lasów naturalnych. Spośród ptaków spotykamy tu np.: sóweczkę, dzięcioła trójpalczastego

i biało-grzbiec; z chrząszczy – żerdziankę Urussowa, pachnicę dębową, rozmiarza kolweńskiego; z motyli – lotnicę zyskę, szlaczkonie torfowca. Wiele z nich występuje na nielicznych obszarach poza Puszcą Białowieską.

Ponadto na terenie gminy znajduje się także: Obszar Chronionego Krajobrazu Puszczy Białowieskiej, Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Narwi, Rezerwat Gnilec, Rezerwat Dolina Waliczówki, Rezerwat Siemianówka oraz Rezerwat Las Naturalny Puszczy Białowieskiej.

Poniższa mapa przedstawia rozkład obszarów chronionych na terenie gminy.

Obszary chronione na terenie Gminy Narewka

Źródło: www.natura2000gdos.gov.pl

Ponadto na terenie gminy położone są trzy obszary Natura 2000: Puszcza Białowieska, Ostoja w dolinie górnej Narwi, Dolina Górnej Narwi.

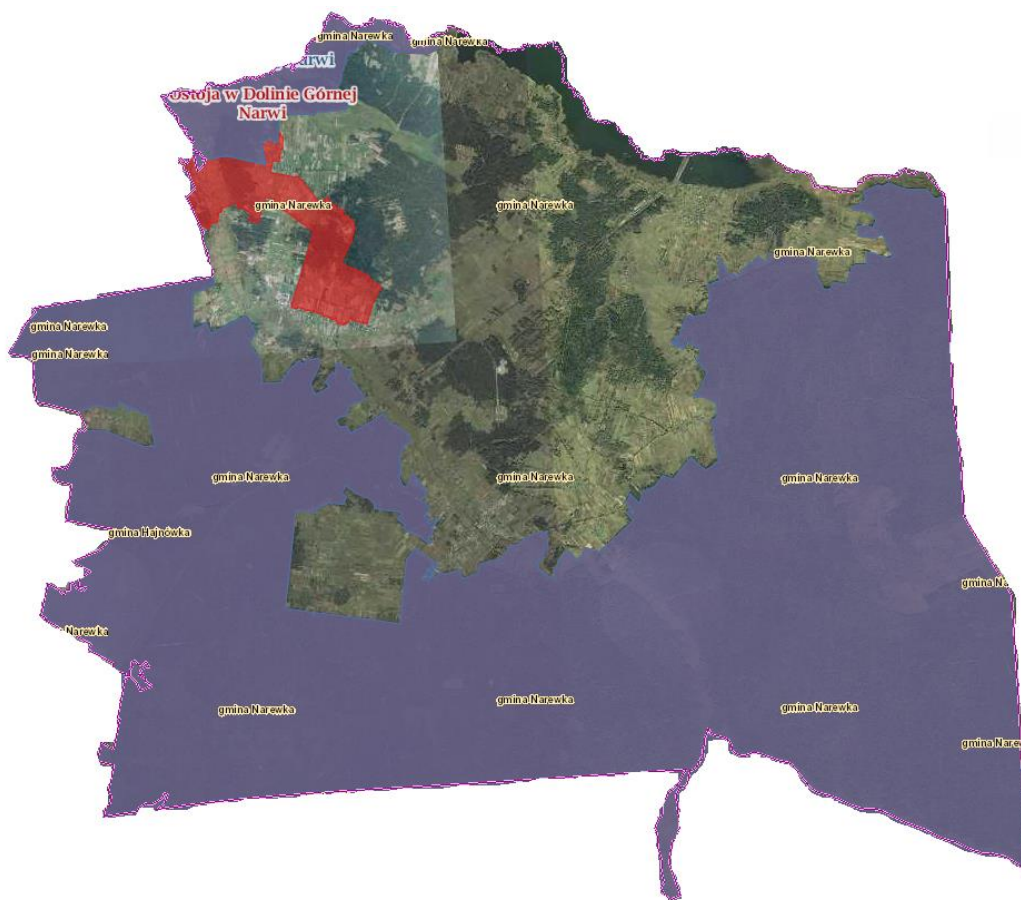
Puszcza Białowieska PLC200004 Ostoja obejmuje zwarty kompleks leśny, w którym dominują lasy liściaste o dużym stopniu naturalności i wysokiej różnorodności biologicznej. Stwierdzono w niej 44 gatunki ptaków umieszczonych w załączniku I Dyrektywy Ptasiej oraz 12 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt. Ogółem w puszczy stwierdzono gniazdowanie 240 gatunków ptaków, co stawia tę ostoję wśród najważniejszych europejskich ostoi ptasich. Niezwykle jest całe bogactwo przyrodnicze puszczy. Dotychczas stwierdzono w niej ok. 11 tys. gatunków zwierząt, 1020 gatunków roślin naczyniowych, 260 gatunków mchów, 325 gatunków porostów oraz ok. 1200 gatunków grzybów wielkoowocnikowych. Pod wieloma względami, przyroda puszczańska stanowi unikat na skalę krajową, europejską, a nawet światową. To tutaj żyje największa na świecie populacja żubrów, tu spotkany jest kompletny zestaw gatunkowy ssaków kopytnych Polski, a także niemal pełny skład krajowy gatunkowy ssaków i ptaków drapieżnych. Dzięki obecności w lesie dużej ilości obumarłej martwej materii, puszcza stanowi ostoję wielu rzadkich gatunków bezkręgowców, a w przypadku niektórych gatunków jest to jedyne znane ich stanowisko w Polsce. Aż 36 gatunków zwierząt występujących w puszczy, znajduje się w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. W tym samym załączniku znalazło się jeszcze 6 gatunków roślin naczyniowych, obecnych w tej ostoi. Niemal połowę obszaru tworzą grądy, czyli lasy, w których drzewostan tworzą głównie dęby, lipy i graby. Obniżenia terenu oraz doliny puszczańskich rzek Narewki, Hwoźnej, Orłówki i in. porastają lasy łęgowe z dominującym jesionem i olszą, a zatorfionych ich fragmentach wykształciły się subborealne świerczyny na torfie, olsy, brzeziny bagienne i bagienne lasy sosnowo-brzozowe. Z kolei na terenach wywyższonych, szczególnie na glebach piaszczystych i żwirowych dominują bory mieszane, a gdzieś tam spotykane są reliktove grądy wysokie i świetliste dąbrowy. Ubogie piaski eoliczne i wydmy porastają bory brusznicowe i czernicowe, miejscami również chrobotkowe.

W mokrych obniżeniach terenu pomiędzy wydmami wykształciły się bory bagienne i bezleśne torfowiska wysokie. W pozbawionych lasu częściach dolin rzecznych spotyka się zarośla wierzbowe, wilgotne łąki, ziołorośla, a czasem również łąki kośne, zaś w rejonach podtopionych - szuwały trzcinowe i turzycowe. W przekształconych fragmentach puszczy - przy drogach i nasypach kolejek wąskotorowych - wytworzyły się murawy kserotermiczne. Łącznie ok. 80% ostoi zajmują lasy porastające siedliska wymienione w załączniku I Dyrektywy Siedliskowej. Oprócz nich, na bezleśnych obszarach ostoi występują dalsze siedliska z tego załącznika. W sumie, na terenie ostoi, odnotowano 17 typów siedlisk z załącznika I.

Ostoja w Dolinie Górnej Narwi PLH200010 Obszar leży na wysokości 118 – 158m n.p.m. Obejmuje dolinę Narwi na odcinku od zapory wodnej w Bondarach do Suraza oraz leżące w lasach poblizu Suraza, silnie zarośnięte "Stawy Pietkowskie". Jest to jeden z najlepiej zachowanych w Polsce fragmentów doliny rzecznej o reżymie kształtowanym przez regularne wylewy. Koryto Narwi ma na tym odcinku naturalny charakter, z meandrami i starorzeczami. Wzdłuż koryta rosną zakrzewienia i zadrzewienia wierzbowe. W dolinie o szerokości 0,3-3,0 km występują zbiorowiska szuwarowe, turzycowiska i szuwały mannowe, a wokół starorzeczy - trzcinowiska. Lasy pokrywają niewielką część doliny – 22%, w tym lasy iglaste 15,00 %, liściaste 4,00 %, mieszane 2,00 %, lasy w stanie zmian 1,00 %. Łąki i pastwiska zajmują 54,00

% powierzchni terenu, zbiorniki wodne 1,00%, a tereny rolnicze i działki - 23,00 %. Cenne mokradła nadnarwiańskie zalicza się do największych w środkowej Europie. Stwierdzono tu występowanie 13 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej oraz 12 gatunków zwierząt z Załącznika II tej Dyrektywy, a także co najmniej 20 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 9 gatunków wymienionych w Polskiej Czerwonej Księdze. W okresie lęgowym obszar zasiedla: cyranka, krwawodziób, błotniak łąkowy, rycyk, błotniak stawowy, cietrzew, derkacz, dubelt, kropiatka, rybitwa czarna, sowa błotna, świerszczak, zielonka, wodniczka.

Obszary Natura 2000 na terenie Gminy Narewka

Źródło: www.natura2000gdos.gov.pl

Dolina Górnej Narwi PLB200007 Dolina Górnej Narwi jest jedną z najlepiej zachowanych w Polsce dolin rzecznych i stanowi, obok Bagien Biebrzańskich, jeden z największych obszarów mokradeł środkowoeuropejskich. Obszar obejmuje dolinę Narwi na odcinku od zapory wodnej w Bondarach do Suraża, z przylegającym do niej kompleksem stawowym, zasilanym w wodę z systemu rzeki Lizy (dopływu Narwi), usytuowanym w pobliżu Suraża. Koryto Narwi ma tu naturalny charakter, z meandrami i starorzeczami, jej dolina ma 0,3-3,0 km szerokości. Większość powierzchni doliny zajmują zbiorowiska szuwarowe, których występowanie uzależnione jest od corocznych wylewów rzeki. Dominują tu turzycowiska i szuvary mannowe, a wokół starorzeczy - trzcinowiska. Około 60% obszaru jest użytkowane rolniczo (przeważają pastwiska i łąki kośne). Występuje co najmniej 20 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. W okresie lęgowym obszar zasiedla: cyranka 10%-16% populacji krajowej,

krwawodziób 9-11% populacji krajowej, co najmniej 7% populacji krajowej błotniaka łąkowego. Występuje tu 13 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej (m.in. starorzecza i łągi) oraz 12 gatunków zwierząt z Załącznika II tej Dyrektywy, m.in. wydry, bobry i europejski gatunek priorytetowy: wilk.

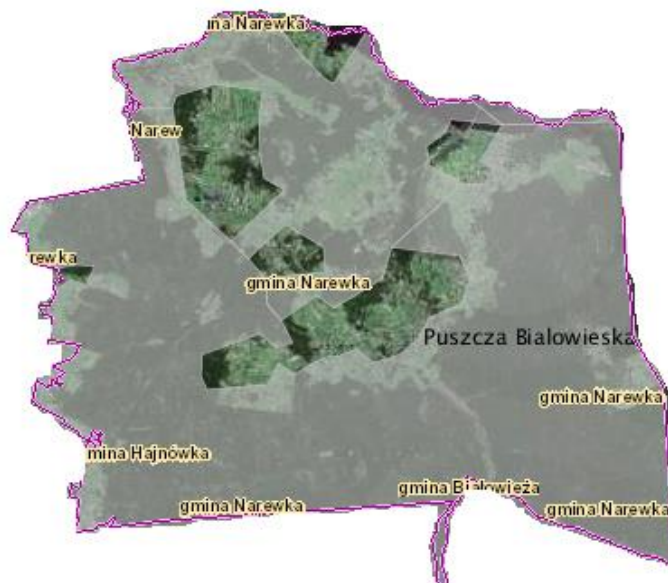
Korytarze ekologiczne

Sieć powiązań przyrodniczych stanowi system obszarów chronionych w myśl przepisów krajowych, uzupełniony i w pewnym zakresie pokrywający się z obszarami objętymi ochroną w ramach sieci międzynarodowych. Obszary chronione uzupełniają tereny „zielone”, w tym kompleksy leśne, sieć hydrograficzna i korytarze migracji zwierząt. Utrzymanie i rozwój powiązań przyrodniczych, ich spójność i ciągłość jest istotnym warunkiem zachowania różnorodności biologicznej.

W obrębie gminy Narewka swój przebieg mają 3 korytarze ekologiczne o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, tj.:

- Puszcza Białowieska;
- Dolina Narwi Północnej;
- Puszcza Knyszyńska.

Korytarze ekologiczne na terenie gminy Narewka

Źródło: www.natura2000gdos.gov.pl

Zielone Płuca Polski

Teren całej gminy podobnie jak województwa podlaskiego znajduje się w granicach obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski. Obecnie celem istnienia ZPP jest promowanie rozwoju proekologicznego i utrzymanie zrównoważonych struktur przestrzennych dla zapewnienia

wysokiego standardu środowiska przyrodniczego, a także uczestnictwo w koncepcji tworzenia Zielonych Płuc Europy.

Lasy

Na terenie gminy Narewka lasy i tereny zadrzewione zajmują 23123,09 ha powierzchni ogólnej gminy. Lesistość gminy jest bardzo wysoka i kształtuje się na poziomie 66,5%. Daje to drugie miejsce w gminie tuż za gminą Białowieża -87,4%. Średnia dla powiatu hajnowskiego wynosi 53,3%. Według podziału Polski na krainy przyrodniczo-leśne, lasy gminy Narewka zaliczane są do II Krainy Mazursko-Podlaskiej Dzielnicy Puszczy Białowieskiej.

W podziale administracyjnym lasów woj. podlaskiego należą do Nadleśnictwa Browsk z siedzibą w miejscowości Gruszki.

Do typów siedliskowych lasów występujących na obszarze gminy Narewka zaliczyć można: bór suchy, bór świeży, bór wilgotny, bór bagienny, bór mieszany świeży, bór mieszany wilgotny, las mieszany świeży, las mieszany wilgotny, las mieszany bagienny, las świeży, las wilgotny, ols i ols jesionowy.

Na siedliskach boru świeżego drzewostan tworzony jest przez sosnę oraz pojedynczą domieszkę brzozy i świerku. Natomiast w borach mieszanych świeżych przeważają drzewostany sosnowo-świerkowe z pojedynczą domieszką brzozy i dębu.

Na siedliskach lasów mieszanego świeżego, mieszanego wilgotnego, mieszanego bagiennego, świeżego i wilgotnego występują głównie drzewostany sosnowo-dębowo-świerkowe z domieszką grabu, brzozy, osiki, jesionu, klonu, wiązu i lipy.

W siedliskach olsowych dominują drzewostany jesionowo-olchowe z domieszką świerku, osiki i brzozy.

3.3. Gospodarka

3.3.1. Podmioty gospodarcze

Na terenie gminy w 2015 r. zarejestrowanych było 195 podmiotów gospodarczych, obejmujących 16 jednostek gospodarczych sektora publicznego oraz 179 jednostek sektora prywatnego. Wśród podmiotów gospodarczych rozpatrywanych według sektorów własnościowych, z sektora publicznego 8 podmiotów, to państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego. W sektorze prywatnym zdecydowaną większość stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 131 podmiotów. Ponadto na terenie gminy funkcjonuje 9 spółek handlowych a także 4 z kapitałem zagranicznym, 3 spółdzielnie, 1 fundacja oraz 14 organizacji społecznych i stowarzyszeń.

Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sektorów własnościowych

Sektory własnościowe	Sektor publiczny	Sektor prywatny
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	16	-
Państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego ogółem	8	-
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	-	195
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	-	179
Spółki handlowe	-	9
Spółki handlowe z kapitałem zagranicznym	-	4
Spółdzielnie		3
Fundacje	-	1
Stowarzyszenia i organizacje społeczne	-	14

Źródło: GUS. Bank Danych Lokalnych.

Wśród podmiotów gospodarki narodowej analizowanych według sekcji PKD, największy udział (21,54%) mają jednostki prowadzące działalności w zakresie handlu hurtowego i detalicznego, naprawy pojazdów samochodowych oraz motocykli. Podmioty zarejestrowane w sektorze działalności budowlanej oraz transport i przetwórstwo przemysłowe stanowią odpowiednio 13,85% oraz 11,28%. Najmniejszy udział procentowy mają podmioty gospodarcze należące do trzech sekcji PKD związana z działalnością finansową i ubezpieczeniową – 2,05%.

Do największych przedsiębiorstw funkcjonujących na terenie gminy zaliczyć można:

- Pronar Sp. z o.o. – producent maszyn rolniczych;
- Operator Logistyczny Paliw Płynnych Baza Paliwowa Nr 15 Narewka – przeładunek paliw płynnych;
- Terminal Integro Sp. z o.o. – przeładunek paliw płynnych;
- Terminal Planta Sp. z o.o. – przeładunek i składowanie paliw płynnych;
- Naftan Sp. z o.o. – produkcja mas parafinowych;
- Krex Sp. z o.o. – przeładunek i dystrybucja węgla, nawozów, soli drogowej, cementu;
- Aida Sp. z o.o. - przeładunek, magazynowanie i dystrybucja materiałów drewnopochodnych, cementu;
- Cyklon - przeładunek, magazynowanie, handel hurtowy i detaliczny gazem propan-butan;
- Ceramika Budowlana Lewkowo Sp. z o.o.;
- Nadleśnictwo Browsk w Gruszkach.

Na 10 tys. mieszkańców w gminie przypada 83 zarejestrowanych w rejestrze REGON podmiotów gospodarczych. Co klasyfikuje gminę na trzecim miejscu tuż za gminami:

Czeremcha (106) i Czyże (102). W powiecie hajnowskim na 10 tys. mieszkańców przypada 1302 podmiotów gospodarczych.

Podmioty gospodarki narodowej, na terenie gminy Sokoły zarejestrowane w rejestrze REGON według sekcji PKD (2009 r.)

Sekcja PKD	Ogółem		Sektor publiczny	Sektor prywatny
	%	Ilość	Ilość	Ilość
A – Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	8,72	17	1	16
C – Przetwórstwo przemysłowe	11,28	22	-	22
F – Budownictwo	13,85	27	-	27
G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych włączając motocykle	21,54	42	-	42
H – Transport i gospodarka magazynowa	2,56	5	-	5
I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	7,69	15	-	15
K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	2,05	4	-	4
L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	5,13	10	4	6
M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	4,10	8	-	8
N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	1,54	3	-	3
O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenie społeczne	3,08	6	2	4
P- Edukacja	2,56	5	5	-
Q- Opieka zdrowia i pomoc społeczna	3,59	7	1	6
R- Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	1,54	3	2	1
S i T – pozostała działalność usługowa; gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników	10,77	21	1	20
Razem	100,00	195	16	179

Źródło: GUS. Bank Danych Lokalnych.

3.3.2. Rynek pracy

Gminę Narewka zamieszkuje 3804 osób (stan na koniec września 2015 r.) w tym 1933 mężczyzn i 1871 kobiet.

Ludność gminy Narewka na koniec 2015 r.

Wyszczególnienie	2015
Ludność wg miejsca zameldowania	3804
Kobiety	1871
Mężczyźni	1933
Ludność w wieku przedprodukcyjnym	480
Ludność w wieku produkcyjnym	2335
Ludność w wieku poprodukcyjnym	989
Przyrost naturalny w liczbach bezwzględnych	-11,0

Źródło: GUS. Bank Danych Lokalnych.

Ludność gminy w wieku produkcyjnym oraz przedprodukcyjnym w roku 2015 stanowiła 74,0% ogółu mieszkańców, w wieku poprodukcyjnym 26,0%. Biorąc pod uwagę możliwość tworzenia miejscowych rynków pracy wielkości te są bardzo istotne. W latach 2010-2015 liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym, poprodukcyjnym i produkcyjnym w tym okresie systematycznie spadała.

Liczba bezrobotnych w 2015 r. wyniosła 189 osoby. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych, w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym w tym samym roku wynosiła 8,1%, w tym kobiety 8,7%, mężczyźni 7,6%. Co daje gminie czwarte miejsce wśród gmin o najwyższym poziomie bezrobocia na terenie powiatu hajnowskiego. Wskaźnik bezrobocia w Narewce jest niższe od poziomu bezrobocia w powiecie hajnowskim – 11,0% (rok 2014).

3.3.3. Turystyka

Na terenie gminy Narewka wyróżnić można dwa główne centra turystyczne skupione wokół miejscowości Narewka i na Skraju Puszczy Białowieskiej w miejscowości Gruszki oraz przy Zalewie Siemianówka w Starym Dworze i miejscowości Siemianówka.

Bazę noclegową gminy tworzy osiem obiektów, z których korzystają turyści z Polski i z zagranicy. Spośród wszystkich gmin powiatu hajnowskiego najwięcej obiektów turystycznych zlokalizowanych jest na terenie gminy Białowieża (16), Narewka zajmuje 2 miejsce.

Baza noclegowa Gmina Narewka

L.p.	Nazwa ośrodka	Adres	Liczba miejsc	Liczba pokoi
1	Ośrodek Edukacji Ekologicznej	ul. Szkolna 35 Siemianówka	48 miejsc 1x1os., 22x2os., 4x3os., 1x4os.	pokoje 1,2,3 i 4- osobowe z łazienkami
2	Pokoje gościnne (przy Świetlicy Samorządowej)	Lewkowo Stare 62	21 miejsc 7x3-os.	pokoje 3-os. z umywalkami; łazienka oddzielnie
3	Bojarski Gościniec w Narewce	Narewka ul., Ogrodowa 28	30 miejsc noclegowych i 12 miejsc w zielonym domku nad rzeką	pokoje 2, 4 - osobowe z łazienką
4	Pokoje gościnne Darz Bór	Gruszki 15	25 miejsc 2x2-os.; 2x3os.; 2x4os.	2, 3, 4-osobowe; 3 łazienki
5	Pokoje gościnne Ostoja	Gruszki 19/1	18 miejsc 9x2-os.	6 pokoi z łazienkami, 3 pokoje bez łazienek
6	Klub Carino 2000	ul. Topolowa 15 Nowa Łuka	50 miejsc 1x1os., 4x2os.; 10x4os.	1, 2 i 4-osobowe; jedna, wspólna łazienka
7	Białowieskie Ustronie	Janowo 35	28 miejsc	28 miejsc w 9 pokojach, z pełnymi węzłami sanitarnymi, pojedynczymi łóżkami i czajnikami, pokoje 2, 3, 4, 5- osobowe
8	Ośrodek Sportu i Rekreacji	ul. Hajnowska 22 tel. 685 80 62	50	pole namiotowe, boisko do siatkówki, koszykówki

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.turystyczna.narewka.pl

Bazę noclegową uzupełniają gospodarstwa agroturystyczne, na terenie gminy jest 56 takich obiektów.

Gospodarstwa agroturystyczne na terenie gminy Narewka

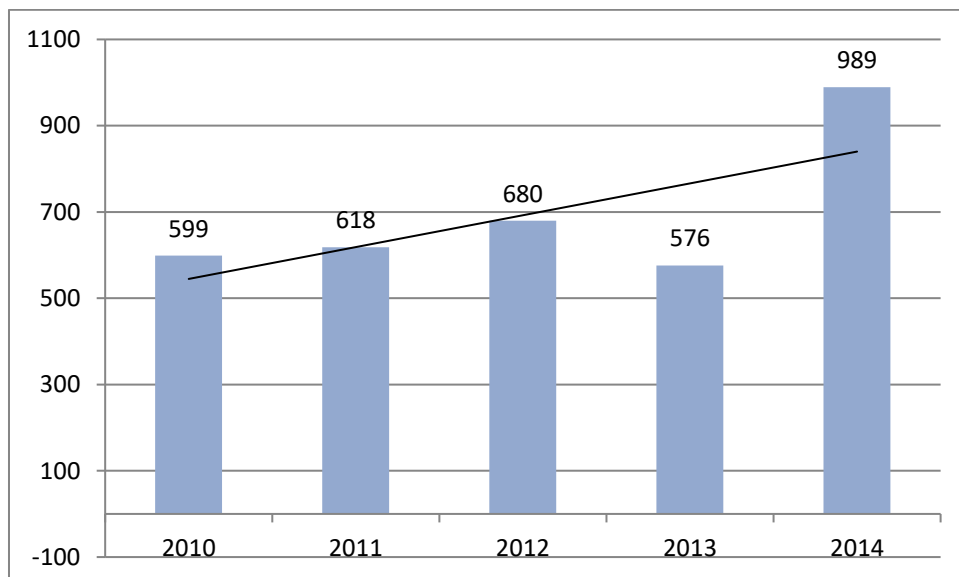
L.p.	Miejscowości	Ilość gospodarstw agroturystycznych
1	Babia Góra	2
2	Bernacki Most	1
3	Eliaszuki	1
4	Gnilec	1
5	Guszczewina	1
6	Gruszki	2
7	Janowo	4
8	Krynica	1
9	Lewkowo Nowe	5

L.p.	Miejscowości	Ilość gospodarstw agroturystycznych
10	Lewkowo Stare	4
11	Mikłaszewo	1
12	Minkówka	1
13	Narewka	4
14	Nowa Łuka	3
15	Nowe Masiewo	2
16	Pasieki	1
17	Planta	1
18	Podlewkowie	1
19	Siemianówka	3
20	Skupowo	3
21	Stare Masiewo	4
22	Świnoroje	1
23	Suszczy Borek	1
24	Tarnopol	4
25	Zabłotczyzna	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.turystyczna.narewka.pl

Na przestrzeni lat 2010-2014 obserwuje się wzrost liczby turystów odwiedzających gminę, w analizowanym okresie ich liczba wzrosła o 65,10%.

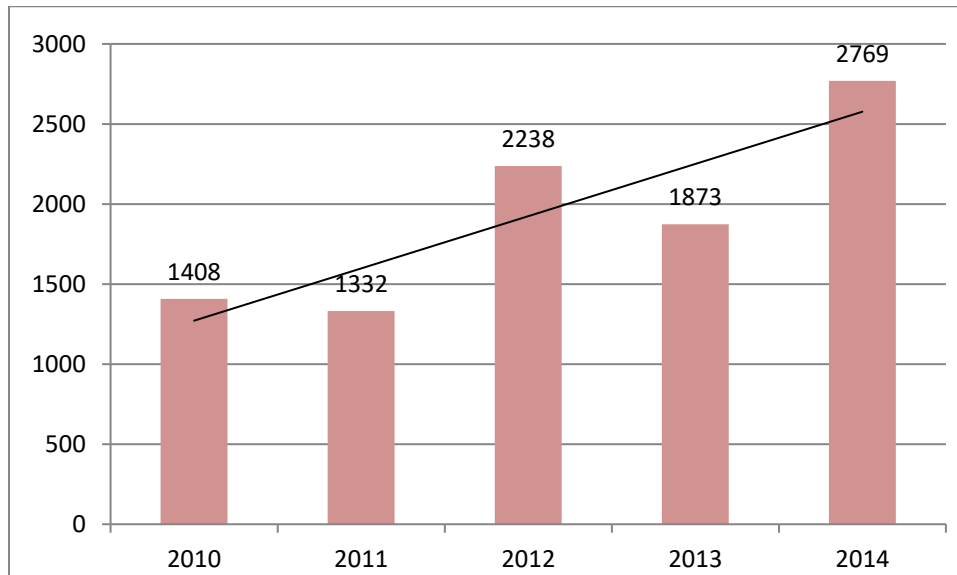
Liczba turystów odwiedzających gminę ogółem w okresie I-XII

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Analogicznie do wzrostu liczby turystów wzrosła również ilość udzielanych noclegów, w analizowanym okresie o 96,66%.

Ilość udzielonych noclegów w gminie Narewka ogółem w okresie I-XII.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL.

Na terenie gminy zlokalizowane są liczne szlaki turystyczne - rowerowe:

1. Szlak CZARNY (Narewka-"Składnica Szypulowa") - 9 km

Długość szlaku wynosi 9 km. Wychodzi z Narewki ulicą Mickiewicza i po około 1 km skręca w prawo w drogę żwirową prowadzącą po krawędzi malowniczej doliny Narewki. Dalej szlak mija po prawej stronie wieś Gruszki i przy pomnikowym dębie dochodzi do siedziby Nadleśnictwa Browsek. Tu znajduje się Izba Przyrodniczo-Leśna oraz należące do nadleśnictwa pensjonaty z miejscami noclegowymi. Następnie drogą asfaltową szlak wchodzi w las, przekracza malowniczą dolinę leśnej rzeki Braszczy i po około 3 km osiąga granicę Białowieskiego Parku Narodowego. Ostatni odcinek szlaku prowadzi wśród dobrze zachowanych borów aż do tzw. "składnicy szypulowej", gdzie łączy się ze szlakiem zielonym.

2. Szlak NIEBIESKI (Narewka-Masiewo) - 25 km

Szlak o długości 25 km. Wychodzi z Narewki przy nowym budynku szkoły w kierunku wsi Siemianówka. Za wsią Leśna po obu stronach drogi na otwartych łąkach widoczne są tzw. "brogi" służące do przechowywania siana, niegdyś typowe dla nadnarwiańskich krajobrazów. Na wysokości wsi Osowe szlak skręca w lewo i prowadzi przez wieś, a następnie wraca na drogę prowadzącą do Siemianówki. Ze wsi Siemianówka szlak wiedzie obok murowanej cerkwi na wschód w kierunku wsi Siemieniakowszczyzna. Na skrzyżowaniu przed wsią odejście w lewo ze szlaku w kierunku wieży widokowej przy Zbiorniku Siemianówka (dojazd około 0,5 km), doskonałego miejsca do obserwacji ptaków. Od zjazdu na wieżę szlak rowerowy prowadzi w prawo drogą na Babią Górę i następnie przez rezerwat Siemianówka na południe wzdłuż

edukacyjnej ścieżki ornitologicznej. Po drodze mija osobliwości przyrodnicze (np. "zakochane drzewa") oraz cenne pod względem przyrodniczym drzewostany, np. zgrupowanie około 300-letnich sosen (dojazd w lewo 1 km). Po wyjściu z lasu szlak niebieski łączy się ze szlakiem zielonym i kończy się przy sklepie we wsi Masiewo I.

3. Szlak ZIELONY (Narewka-Masiewo-Narewka) - 36 km

Pętla o długości 36 km prowadzi po drogach asfaltowych i żwirowych z Narewki przez wieś Janowo do Puszczy Białowieskiej, dalej leśnymi drogami (Nadleśnictwo Browsk) do dawnej składnicy drewna na granicy Białowieskiego Parku Narodowego. Stąd można udać się na wieżę widokową i szlak pieszy "Carska Tropina" (dojazd 1,5 km) lub pojechać dalej szlakiem rowerowym do "Kosego Mostu" na rzece Narewce (malowniczy widok na dolinę) i dalej do tzw. "składnicy szypulowej" (patrz. zdjęcie poniżej), gdzie szlak zielony łączy się z czarnym. Następnie szlak prowadzi leśną drogą na przemian na południe i na wschód, mijając stare puszczańskie drzewostany, aż do ścieżki edukacyjnej przez naturalne zbiorowiska leśne (ścieżka dostosowana jest wyłącznie do turystyki pieszej). Dalej szlak podąża w kierunku Masiewa, pokrywając się na wielu odcinkach z Wilczym Szlakiem (szlak pieszy). Po drodze mijamy odepście do głazu narzutowego przyniesionego przez lodowiec ze Skandynawii (można do niego dotrzeć pieszo lub rowerem - około 0,5 km) i dalej - składnicę drewna oraz dawne miejsce postoju kolejki wąskotorowej. Za składnicą szlak prowadzi przez obszar uroczyska Głuszec z dobrze zachowanymi partiami borów sosnowych i bagiennych. Mijając osadę Zamosze (po lewej stronie) szlak przekracza granicę BPN i dochodzi do Masiewa, gdzie łączy się ze szlakiem niebieskim. Z Masiewa wraca drogą asfaltową przez wieś Olchówka do Narewki

4. Szlak ŻÓŁTY (Białowieża-Narewka) - 21 km

Trasa biegnie przez wieś Pogorzelce i Uroczysko Stara Białowieża, gdzie znajduje się kilkusetmetrowa ścieżka edukacyjna - Szlak Dębów Królewskich. Dalej Drogą Narewcką szlak prowadzi do Narewki. Tu znajduje się cerkiew pod wezwaniem św. Mikołaja i zabytkowy cmentarz żydowski.

5. Podlaski Szlak Bociani (Białowieża-Narewka-Goniądz) - 206 km

Jako szlak rowerowy, Podlaski Szlak Bociani łączy ze sobą 3 parki narodowe: Białowieski, Narwiański i Biebrzański. Wkrótce szlak zostanie przedłużony do Wigierskiego Parku Narodowego i Suwalskiego Parku Krajobrazowego. Ponadto osnową, wokół której rozwinął się szlak jest Dolina Górnej Narwi i południowy fragment Kotliny Biebrzańskiej. Nadrzędnym walorem szlaku obrazującym jego unikatowość jest występowanie wielu skupisk bocianów, trwale wpisanych w krajobraz Podlasia.

Obecnie na ponad 206 km oznakowanego szlaku rowerowego w kolorze czerwonym, od Białowieży do Goniądza turystę prowadzi sieć tablic informacyjnych, drogowskazów i znaków drogowych, opatrzonych rozpoznawalnym logo. Dzięki nim wycieczka rowerowa jest łatwa i przyjemna. W wielu punktach na szlaku można ponadto wypożyczyć kajaki, popływać tradycyjną łodzią „pychówką”, pojeździć konno, wynająć kwaterę agroturystyczną. O różnych

porach roku każdy może uczestniczyć w atrakcyjnych imprezach cyklicznych. Tylko tutaj turysta najlepiej pozna życie i zwyczaje Bociana białego, utrwalonego w świadomości turystów z kraju i z zagranicy jako najbardziej charakterystyczny element polskiego krajobrazu.

Przebieg szlaku: Białowieża (BPN) - Pogorzelce - „droga narewowska”- Gruszki - Narewka - Stare Lewkowo - Odrynki - Narew - Trześcianka - Puchły - Kaniuki - Wojszki - Doktorce - Zawyki - Suraż - Turośń Dolna - Dobrowoda - Baciuty – Bokiny - Kurowo (NPN) - Pajewo - Radule - Leśniki - Tykocin - Tatary - Piaski - Łaziuki - Łazy Duże - Słomianka - Zajki - Laskowiec - Strękowa Góra - Gugny - Dobarz - Osowiec-Twierdza (BPN) - Goniądz.

6. Szlak Walk Partyzanckich (Hajnówka-Narewka) - 22 km

Jest to doskonałe miejsce wypadowe na wycieczki po Puszczy Białowiejskiej. Szlak rozpoczyna się w Hajnówce, biegnie przez rezerваты przyrody: "Lipiny" i "Szczeko-towo". Rezerwat "Lipiny" został utworzony w celu zachowania jednego na terenie Puszczy stanowiska dębu bezszypułkowego. Tajemniczy rezerwat "Szczekotowo" chroni starostowiańskie cmentarzyska kurhanowe X - XIII wieku. Ciekawym obiektem znajdującym się na szlaku jest prawosławna kapliczka z cudownym źródłem, znana pod nazwą "Krynoczka". W 1999 r. obchodzono 150-lecie istnienia świątyni. Podążając dalej Lipińskim Traktem dociera się do wsi Świnoroje, gdzie znajduje się pole namiotowe a także ścieżka dydaktyczna "Pod Dębami" Leśnego Kompleksu Promocyjnego "Lasy Puszczy Białowiejskiej". Szlak kończy się w Narewce.

7. Białowiecki Szlak Transgraniczny (żółty, 58 km w części polskiej)

Przebieg szlaku: Narew – Narewka - Stare Lewkowo - Tyniewiczze Duże – Kamień – Kuraszewo – Nowy Kornin – Noweberezowo (Nowoberezowo) – Hajnówka – Budy – Teremiski – Stara Białowieża – Białowieża – Grudki – granica państwowa między Polską a Białorusią – Biały Lasek – Szereszewo – Prużany – Różany. Białowiecki Szlak Transgraniczny, łączy w sobie zabytki architektoniczne z pięknem puszczańskiej przyrody. Szlak ten, po stronie polskiej, przebiega przez powiat hajnowski. Do głównych atrakcji szlaku należą wsie założone w XVI – XVIII wieku o zachowanym pierwotnym układzie przestrzennym, licznymi świątyniami głównie prawosławnymi, a także charakterystycznych dla regionu bogatych zdobieniach budynków drewnianych. Trasa po stronie białoruskiej prowadzi przez fragment dawniej tzw. „drogi królewskiej” otwartej przez Mikołaja II w 1903 roku. Przy drodze można podziwiać oryginalne mostki i balustrady z czasów carskich. W miejscowościach, przez które przebiega szlak warto obejrzeć zabytki architektoniczne z XVII – XIX wieku, które mają znaczenie historyczne.

Rajd rowerowy Białowieckim Szlakiem Transgranicznym (trasa z Narwi do Narewki szlak niebieski) po drodze następujące atrakcje:

Lewkowo Stare (cerkiew p.s. św. Piotra i Pawła, możliwość organizacji zajęć z ceramiki w świetlicy)

Narewka (cerkiew p.w. św. Mikołaja, kościół p.w. św. Jana Chrzciciela, Galeria im. Tamary Sołonieicz).

8. Ścieżka dydaktyczna "Pod Dębami"

"Pod Dębami" - ścieżka przebiega po terenie Leśnictwa Świnoroje i prezentuje fragment lasu zagospodarowanego, w tym drzewostany w wieku 100 - 150 lat, a także młodsze oraz szkółkę leśną. Prezentowane są także zagadnienia z zakresu hodowli lasu - odnowienie naturalne oraz ochrony lasu - monitoring i walka z kornikiem drukarzem, a także szkody ze strony czynników abiotycznych w lesie. Na trasie w kształcie pętli znajdują się kurhany z wczesnego średniowiecza. Ścieżka ma swój początek i koniec przy polu namiotowym we wsi Świnoroje. Ścieżką można poruszać się pieszo i na rowerach. Trasa ma długość około 9 km (czas przejścia około 2,5-3 godzin). Jest możliwość skrócenia trasy, wtedy długość ścieżki wynosi około 4,5 km, a czas przejścia 1-1,5 godziny.

9. Szlaki w Obrębie Ochronnym Hwoźna Białowieskiego Parku Narodowego:

- Szlak Wokół Uroczyska Głuszc - czerwony - 5,5 km
- Wilczy Szlak - zielony - 11,5 km
- Carska Tropina - czarny - 4,0 km
- Szlak Tropem Żubra - 20 km

3.3.4. Rolnictwo

Na terenie gminy funkcjonuje 1101 gospodarstw rolnych, z czego blisko 69,39% gospodarstw utrzymuje się z działalności rolniczej.

W strukturze powierzchni gospodarstw dominują gospodarstwa powyżej 1 ha powierzchni, stanowiące 73,38% ogółu. Najwięcej, bo blisko połowa gospodarstw, to gospodarstwa zakwalifikowane w grupie 1-15 ha powierzchni. Gospodarstwa duże zajmujące powierzchnię powyżej 15 ha stanowią 3,36% ogółu gospodarstw. Podobną strukturą cechują się gospodarstwa w powiecie hajnowskim.

Średnia wielkość gospodarstwa rolnego w gminie to 6,21 ha zaś w powiecie hajnowskim 7,42 ha.

W użytkowaniu gospodarstw rolnych na terenie gminy znajduje się łącznie 6 832,21 ha gruntów. Wśród użytków rolnych na terenie gminy, dominują te w dobrej kulturze – 82,07% wszystkich użytków rolnych.

Powierzchnia gruntów w użytkowaniu gospodarstw rolnych w gminie, powiecie i % udziału

Powierzchnia [ha]											
Jed. teryt	użytki rolne ogółem	pod zasiewami	grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	uprawy trwałe	sady ogółem	ogrody przydomowe	łąki trwałe	pastwiska trwałe	pozostałe użytki rolne	las i grunty leśne	pozostałe grunty
Gmina Narewka	4926,08	1222,47	229,89	13,26	11,69	5,01	1978,97	593,29	883,19	1124,16	781,97
Powiat hajnowski	47314,22	24725,57	1683,09	396,42	347,29	126,83	13650,26	3077,15	3654,90	7861,86	3431,37
%	10,41	4,94	13,66	3,34	3,37	3,95	14,50	19,28	24,16	14,30	22,79

Źródło: GUS, Powszechny Spis Rolny, 2010.

Użytki rolne w gminie Narewka stanowią jedynie 10,41% wszystkich użytków rolnych w powiecie hajnowskim. Użytki rolne pod zasiewami stanowią jedynie 4,94% takich gruntów w powiecie.

Struktura zasiewów

Jednostka terytorialna	Powierzchnia [ha]							
	ogółem	zboża razem	zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	pszenica ozima	pszenica jara	żyto	jęczmień ozimy	jęczmień jary
Gmina Narewka	1222,47	1003,05	958,76	29,58	32,78	131,63	1,66	82,85
Powiat hajnowski	24725,57	20485,55	18733,13	2984,22	1217,95	3411,03	118,59	796,06
%	4,94	4,90	5,12	0,99	2,69	3,86	1,40	10,41

Źródło: GUS, Powszechny Spis Rolny, 2010.

Na podstawie powyższej tabelki można stwierdzić, że udział zasiewów poszczególnych zbóż w gminie stanowi jedynie niewielki procent zasiewu zbóż w całym powiecie hajnowskim.

Łączna liczba gospodarstw rolnych utrzymujących zwierzęta gospodarskie sięga na terenie powiatu 1822 gospodarstw, a deklarowane pogłowie zwierząt przekracza 29 tys. sztuk dużych.

Zwierzęta gospodarskie

Jednostka terytorialna	Gospodarstwa rolne utrzymujące zwierzęta gospodarskie [szt.]	Pogłowie zwierząt w sztukach dużych [SD]
Gmina Narewka	311	1136
Powiat hajnowski	2954	27438
%	10,53	4,14

Źródło: GUS, Powszechny Spis Rolny, 2010.

Na terenie gminy 311 gospodarstw rolnych utrzymuje zwierzęta hodowlane. Stanowi to jedynie ok. 11% wszystkich gospodarstw z terenu powiatu hajnowskiego.

W strukturze chowu i hodowli zwierząt, na terenie gminy dominuje drób i bydło. Dość liczne są również gospodarstwa prowadzące chów i hodowlę trzody chlewnej. Podobnie przedstawia się sytuacja w powiecie hajnowskim.

Należy jednak podkreślić, że gospodarstwa prowadzące chów i hodowlę na terenie gminy stanowią jedynie niewielki procent tego typu obiektów z terenu całego powiatu hajnowskiego.

Struktura chowu i hodowli zwierząt gospodarskich

Jed. Teryt.	Liczba gospodarstw prowadzących chów i hodowlę						
	bydło razem	bydło krowy	trzoda chlewna razem	trzoda chlewna lochy	konie	drób razem	drób kurzy
Gmina Narewka	162	150	134	11	72	183	182
Powiat hajnowski	1475	1307	1259	225	382	2133	2054
%	10,98	11,48	10,64	4,89	18,85	8,58	8,86
	Liczba zwierząt gospodarskich [szt.]						
	bydło razem	bydło krowy	trzoda chlewna razem	trzoda chlewna lochy	konie	drób ogółem razem	drób ogółem drób kurzy
Gmina Narewka	1030	597	331	14	186	3184	2875
Powiat hajnowski	13254	7112	14130	1253	1091	1400851	1284505
%	7,77	8,39	2,34	1,12	17,05	0,23	0,22

Źródło: GUS, Powszechny Spis Rolny, 2010.

3.4. Infrastruktura techniczna

3.4.1. Gospodarka wodno – ściekowa

Wody podziemne są głównym źródłem zaopatrzenia w wodę ludności, rolnictwa i przemysłu. W 2014 r. zużyto 191,2 dam³, z czego 166,2 dam³ na cele bytowo-gospodarcze. Na potrzeby przemysłu wykorzystano 15 dam³.

Na koniec 2014 r. sieć wodociągowa w gminie miała długość 118,2 km, przy 1912 podłączeniach do gospodarstw domowych. Z sieci korzysta łącznie około 3602 osób, co stanowi 94,7%. Daje to gminie 3 miejsce wraz z gminą Dubicze Cerkiewne wśród gmin z terenu powiatu. Średnia dla powiatu to 92,2%.

Charakterystyka ujęć i stacji wodociągowych wodociągów wiejskich

Wodociąg wiejski w Narewce oparty jest o dwie studnie wiercone, zlokalizowane na terenie stacji wodociągowej, pracujące na zmianę jako podstawowa i awaryjna. Obie studnie odległe od siebie o 10 m ujmują tę samą warstwę wodonośną z utworów czwartorzędowych, zalegającą na głębokości 21 - 51,5 m. Warstwa ta wykształcona jest w postaci piasków średnioziarnistych i prowadzi wodę pod ciśnieniem 1,7 atmosfery. Warstwa wodonośna odizolowana jest od powierzchni terenu kompleksem glin zwałowych o miąższości 21 m. Jakość ujmowanych wód pod względem fizyko-chemicznym oraz bakteriologicznym nie budzi zastrzeżeń i mogą one być używane do picia bez uzdatniania.

Wodociąg wiejski w Siemianówce oparty jest o dwie studnie wiercone, zlokalizowane na terenie stacji wodociągowej we wsi Siemianówka, pracujące w układzie studnia podstawowa i awaryjna. Woda ujmowana jest z utworów czwartorzędowych z warstwy wodonośnej wykształconej w postaci piasków średnioziarnistych i drobnoziarnistych występujących od powierzchni terenu o miąższości 41 m., a w st. nr 2 w przelocie 19-27 m. rozdzielone serią iłów. Podścielają ją gliny zwałowe. Generalnie zwierciadło wód podziemnych ma charakter swobodny. Lokalne napięcia powodują przewarstwienia ilasto-gliniaste. Wody podziemne ujęte w studniach mają bezpośredni kontakt z wodą powierzchniową zakumulowaną w zbiorniku Siemianówka. Jakość wody ujmowanej pod względem fizyko-chemicznym i bakteriologicznym odpowiada normom stawianym dla wód pitnych.

Wodociąg wiejski w Masiewie oparty jest o 1 studnię wierconą. Woda ujmowana jest z utworów czwartorzędowych z warstwy wodonośnej wykształconej w postaci piasków drobnoziarnistych i pylastych w przelocie 51 - 82 m. p.p.t. Warstwa wodonośna izolowana jest o powierzchni terenu nadkładem gruntów słaboprzepuszczalnymi gliny piaszczystej, pylastej i zwałowej oraz iłów o łącznej miąższości 51 m. Jakość ujmowanej wody nie budzi zastrzeżeń pod względem bakteriologicznym i fizykochemicznym. Stacja wodociągowa pracuje w układzie jednostopniowego pompowania wody.

Na terenie gminy zakładowe ujęcia wody oparte o studnie głębinowe posiadają:

- Nadleśnictwo Browsk z siedzibą w Gruszkach - ujęcie i stacja wodociągowa w osadzie Gruszki zaopatruje w wodę Nadleśnictwo w Gruszkach oraz mieszkańców osady Gruszki i wsi Guszczewina. Ujęcie oparte jest o 1 studnię wierconą o głębokości 45,3 m. Studnia ujmuje wodę z warstwy wodonośnej wykształconej w postaci piasków drobnoziarnistych i utworów zwirowych, która jest przykryta ciągłym kompleksem utworów nieprzepuszczalnych o miąższości ok. 37 m.
- Przedsiębiorstwo Ceramiki Budowlanej w Lewkowie Starym - 2 studnie wiercone.
- Stacja Paliw w Narewce - 1 studnia wiercona głębokości 107 m.

Na terenie gminy Narewka działają trzy biologiczne oczyszczalnie ścieków o łącznej przepustowości 530 m³/d. Oczyszczalnia obsługuje 2495 mieszkańców- 71,2% (RLM 3550). Na koniec 2014 roku oczyszczono 57 dam³. Oczyszczalnie znajdują się w miejscowościach: Narewka, Nowa Łuka i Lewkowo.

Z sieci kanalizacyjnej w gminie korzysta około 1808 osób – 47,5%. Daje to czwarte miejsce wśród gmin z terenu powiatu tuż za gminami: Miasto Hajnówka, Białowieża i Czeremcha. Średnia dla powiatu 60,6%. Na koniec 2014 r. długość czynnej sieci rozdzielczej wynosiła 53,1 km, przy 989 podłączeniach do budynków. Gospodarka ściekowa oparta jest w większości na zbiornikach bezodpływowych – około 241 obiektów oraz przydomowych oczyszczalniach ścieków 233 sztuki.

3.4.2. Energetyka

Sumaryczna długość sieci gazowej w gminie wynosi 0,4 km i jest nią objętych 78 (1,0%) gospodarstw domowych. Gmina Narewka jest jena z nielicznych częściowo zgazyfikowanych gmin powiatu hajnowskiego. Średnia dla powiatu wynosi 0,1%.

Podobnie niewielki zasięg ma zaopatrzenie w energię cieplną. Łączna długość sieci cieplnej w gminie wynosi 1,8 km, a jest do niej podłączonych 168 gospodarstw domowych (8,6%). W eksploatacji znajduje się 8 kotłowni węglowych, gazowych, olejowych lub olejowo-gazowych o mocy cieplnej 8,5 MW. W ciągu ostatnich lat zmniejszyła się ilość kotłowni węglowych, eksploatacja których wpływała na przekroczenie emisji dopuszczalnych zanieczyszczeń i powodowała obciążanie budżetu gminy w latach 2000 - 2002 coroczną kwotą w wysokości 121 tys. zł.

3.4.3. Komunikacja i transport

Ogólna długość dróg w gminie wynosi 165,6 km, z czego 82,0 km (49,5%) posiada utwardzoną nawierzchnię.

Podział dróg przebiegających przez teren gminy ze względu na klasę jest następujący:

- klasa III - G - 5,8 km (3,5%)
- klasa IV - Z - 51,2 km (30,9%)
- klasa V - L - 43,6 km (26,4%)
- klasa VI - D - 64,9 km (39,2%)

Pod względem własności 64,9 km dróg przebiegających przez teren gminy to drogi gminne, 77,1 km - powiatowe, a 23,6 km - wojewódzkie.

Przez teren gminy przebiegają także trasy kolejowe. Ich łączna długość wynosi 64,327 km. Trasy kolejowe są wykorzystywane do przewozów pasażerskich dwa razy dziennie (aktualnie zawieszono) oraz do przewozu towarów i materiałów budowlanych, a także materiałów ropopochodnych. Długość czynnej linii kolejowej wynosi 46,021 km.

Prócz linii kolejowej istnieją trzy nieczynne bocznic kolejowe, o łącznej długości 11,283 km:

- Nowosady - Chryzanów od km 1,082 do km 3,207 - 2,125 km
- Narewka - Chryzanów od km 0,043 do km 5,376 - 5,333 km
- Siemianówka - Wiącków od km 0,106 do km 3,931 - 3,825 km

Część bocznic jest dzierżawionych dla inwestora na linie przeładunkowe.

Ponadto na terenie puszczy istnieje sieć nieczynnych kolejek leśnych.

3.5. Infrastruktura społeczna

3.5.1. Kultura i sport

Na terenie gminy działa prężnie Gminny Ośrodek Kultury z siedzibą w Narewce. Ośrodek ma dobrą bazę lokalową, wyposażony jest m.in. w sale kinową i widowiskową. Ponadto w jego budynku znajduje się siedziba Samorządowej Biblioteki Publicznej, redakcji czasopisma „Nad Narewką”, Regionalnego Zarządu Emerytów Rencistów i Inwalidów oraz Stowarzyszenia Przyjaciół Ziemi Narewckiej.

Istotnym podmiotem upowszechniającym kulturę jest także Galeria im. T. Sołowiec w Narewce. Oferuje ona m.in.: wystawy, warsztaty i imprezy okolicznościowe. Patronką galerii jest urodzona w Narewce Tamara Sołowiec – reżyser i scenarzystka filmowa.

Na terenie gminy działają też organizacje pozarządowe wśród tych najbardziej aktywnych należy wymienić:

- Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów;
- Agroturystyczne Stowarzyszenie Puszczy Białowieskiej w Narewce;
- Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Narewckiej;
- Stowarzyszenie „Storczyk”;
- Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Lokalnych TRYBA;

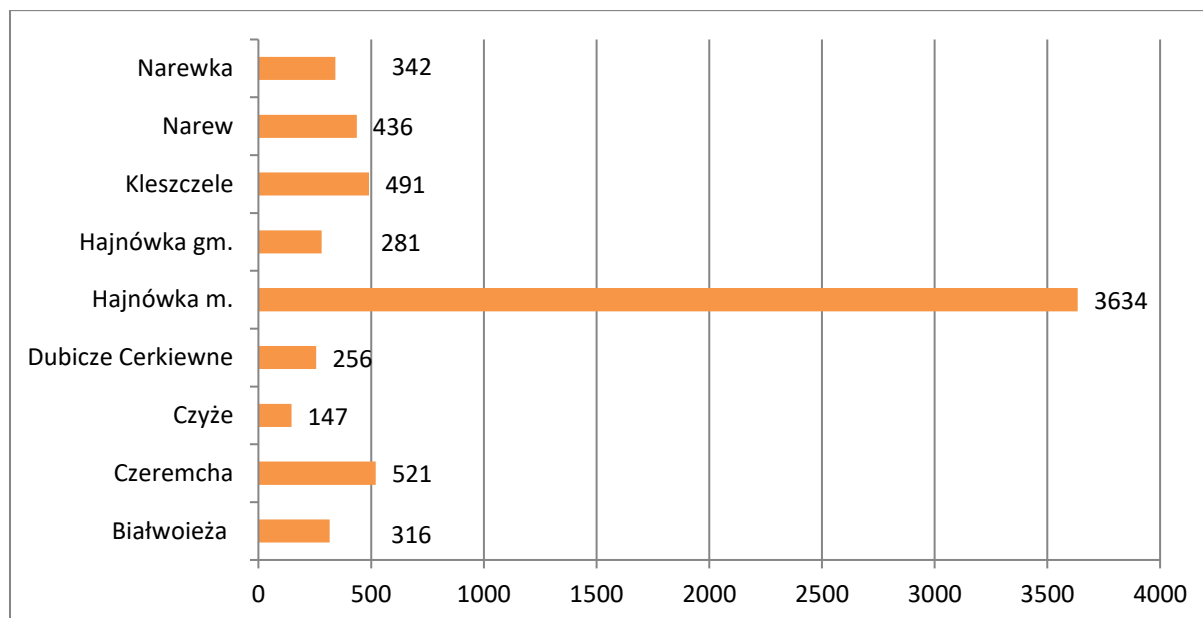
- Stowarzyszenie Agroturystyczne Żubr;
- Klub Sportowy LZS Narewka;

Ponadto na terenie gminy zlokalizowanych jest 14 świetlic wiejskich we wsiach: Lewkowo Stare, Siemianówka, Narewka, Olchówka, Zabłotczyzna, Skupowo, Tarnopol, Planta, Stare Masiewo, Guszczewina, Michnówka, Ochrymy, Babia Góra oraz Mikłaszewo.

Ośrodek kultury oraz Biblioteka Publiczna w Narewce wraz z 3 filiami, to podstawowe jednostki zajmujące się rozwojem kultury na terenie gminy.

Liczba czytelników w gminie Narewka na przestrzeni lat 2011-2014 latach stale maleje. Liczba wypożyczeni na jednego czytelnika w analizowanym okresie również spada z 27,1 w 2011 do 20,4 w 2014 r.

Liczba czytelników w bibliotekach na terenie gminy Narewka oraz w pozostałych gminach powiatu hajnowskiego w 2014 roku [osoby]

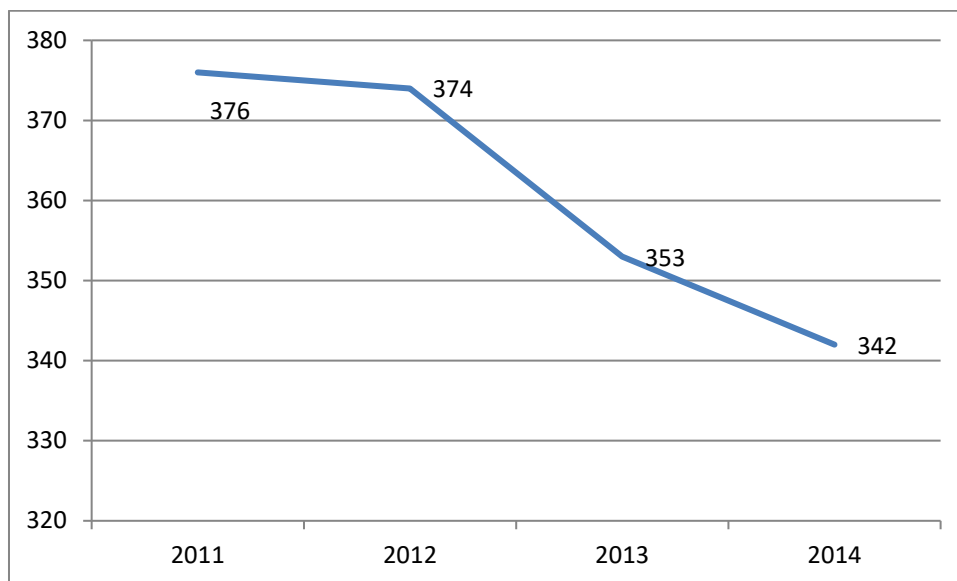

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2016.

Na tle sąsiednich gmin powiatu hajnowskiego, gmina Narewka wypada słabo. Zajęta ona pod względem czytelników 5 miejsce w 2014 r., gorzej wypadły tylko gminy: Czyże, Hajnówka gm., Dubicze Cerkiewne i Białowieża.

W ostatnich latach obserwuje się systematyczny spadek liczby czytelników w gminie, co obrazuje poniższy wykres.

Dynamika zmian liczby czytelników w bibliotekach gminy Narewka w latach 2011-2014 [osoby]

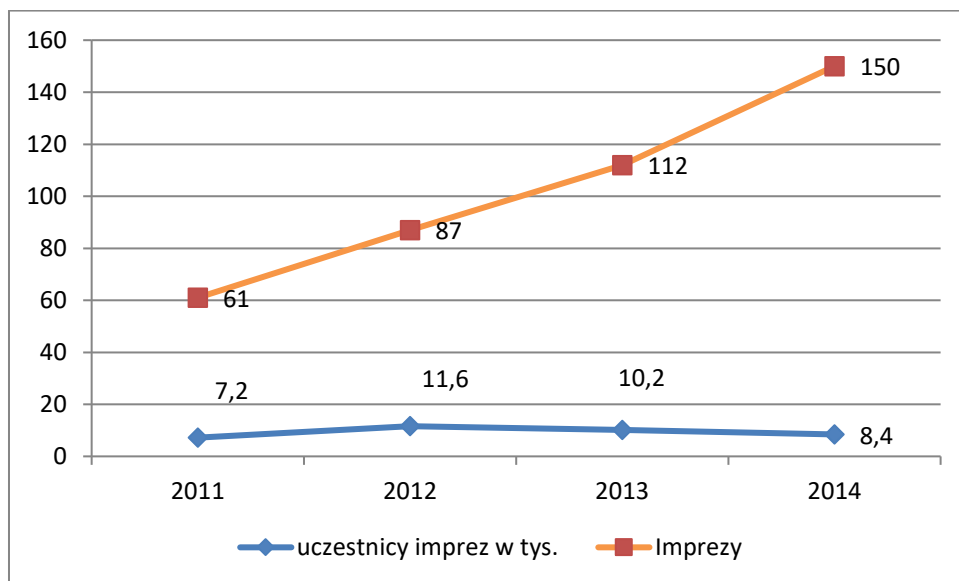
Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2016.

Gmina organizuje liczne imprezy lokalne, w szczególności konkursy i imprezy turystyczne, jak i sportowo-rekreacyjne. Uczestnicy imprez to w dużej mierze przyjezdni, ale z imprez równie chętnie korzystają miejscowi. Zauważalny jest wzrost ilości imprez organizowanych w gminie Narewka w latach 2011-2014. Ilość organizowanych imprez wzrosła z 61 w 2011 roku do 150 w roku 2014. Zwiększyła się również liczba uczestników imprez z 7226. w roku 2011 do prawie 8493 uczestników w 2014 roku.

Na terenie gminy cyklicznie organizowane są większe imprezy np.: Noc Kupały, sylwester pod chmurką, sylwester juliański, festyny ludowe, wieczory kolędnicze.

Ilość uczestników przypadających na jedną imprezę wahała się w latach 2011-2014 pomiędzy 56 (2014) a 135 (2012) uczestników. W porównaniu do gmin sąsiednich liczba uczestników przypadających na jedną imprezę jest przeciętna. W tym samym czasie średnia uczestników w powiecie wyniosła pomiędzy 149 (2011) a 130 (2014). Liczba uczestników imprez jest uzależniona od wydarzeń organizowanych w poszczególnych latach, często w przypadku dużych imprez ilość uczestników może się znacząco wahać w poszczególnych latach z przyczyn np. pogodowych, realizacji akurat w danym roku określonych projektów. Dlatego też średnia liczba uczestników może się różnić w poszczególnych latach. W gminie Narewka ilość wydarzeń (imprez) systematycznie rośnie, dlatego też średnia liczba uczestników przypadających na jedną imprezę maleje w czasie.

Ilość imprez i wydarzeń oraz ilość uczestników imprez i wydarzeń [w tys. osób] w gminie Narew w latach 2011-2014

Źródło: Bank Danych Lokalnych 2015.

3.5.2. Edukacja

Edukację na terenie gminy zapewnia Zespół Szkół w Narewce w skład, którego wchodzi: Szkoła Podstawowa im. Aleksandra Wołkowyckiego (klasy I-VI) i Publiczne Gimnazjum im. Tamary Sołowiecz (klasy I-III). Na terenie szkoły funkcjonuje także oddział przedszkolny.

System edukacji w gminie Narewka w latach 2011-2014 [szt.]

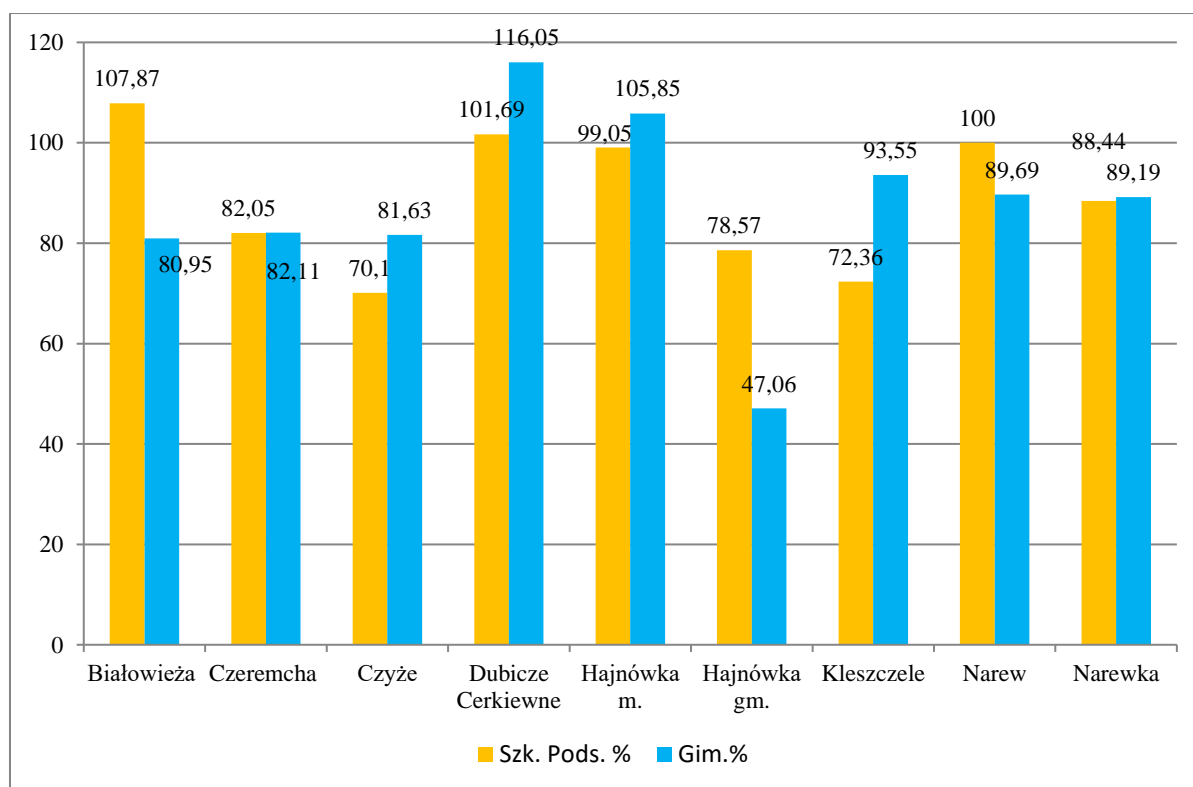
EDUKACJA	Jednostka	2010/2011	2011/2012	2012/13	2013/2014
Żłobki i kluby dziecięce	szt.	0	0	0	0
Oddziały przedszkolne	szt.	2	2	2	2
Miejsca w przedszkolach	os.	45	44	35	37
Dzieci w przedszkolach	os.	27	24	35	37
Szkoły podstawowe	szt.	1	1	1	1
Uczniowie szkół podstawowych	os.	141	131	132	148
Szkoły gimnazjalne	szt.	1	1	1	1
Uczniowie szkół gimnazjalnych	os.	92	74	68	64

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2016.

Zespół Szkół w Narewce wyposażony jest w dwie dobrze wyposażone pracownie komputerowe podłączonymi do sieci z stałym dostępem do internetu, bibliotekę, pracownię multimedialną, dwie sale gimnastyczne z których mogą korzystać również mieszkańcy gminy, dwa boiska do gry w piłkę nożną i koszykową na terenie szkoły, oraz możliwość korzystania z boiska Orlik znajdującego się na terenie Narewki, plac zabaw, trzy świetlice szkolne, świetlica socjoterapeutyczna „Przystań”, Klub przedszkolaka, szkolny radiowęzeł, gabinet psychologa i pedagoga oraz gabinet higienistki szkolnej.

W 2014 roku w gminie Narewka w szkołach na poziomie podstawowym uczyło się 148 uczniów, zaś na poziomie gimnazjalnym 64. Wskaźnik skolaryzacji netto w gminie Narewka na poziomie podstawowym wyniósł 88,44%, a na poziomie gimnazjalnym 89,19%

Wskaźnik skolaryzacji netto na poziomie szkół podstawowych oraz gimnazjalnych w gminie Narewka oraz w pozostałych gminach powiatu hajnowskiego w 2014 roku

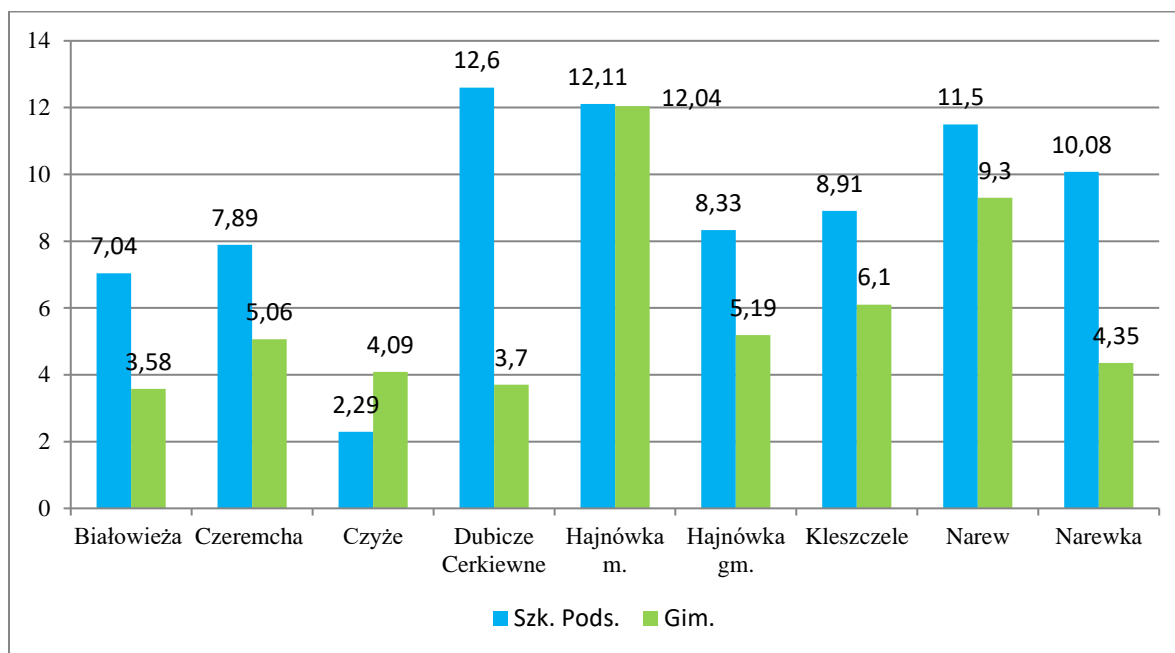
Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2016.

W analizowanym roku średni wskaźnik skolaryzacji netto dla gmin wiejskich powiatu hajnowskiego wyniósł dla szkół podstawowych 92,80% i dla gimnazjalnych 91,69%. Stawia to gminę Narewka poniżej średniej. Gorszą sytuacją jest tylko w gminach Czeremcha, Czyże i gmina wiejska Hajnówka. Współczynnik skolaryzacji poniżej 100% oznacza, że część dzieci zamieszkujących na terenie gminy, uczy się w placówkach zlokalizowanych w innych gminach.

Na przestrzeni lat 2011-2014 w całym powiecie hajnowskim i wszystkich jego gminach obserwuje się ogólny trend spadkowy liczby uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjalnych.

Zespół Szkół w gminie Narewka jest wyposażony w komputery z czego wszystkie mają dostęp do internetu. Średnio na jeden komputer w szkole podstawowej przypada 10,08 uczniów a w gimnazjum 4,35 uczniów. Średnia dla powiatu wynosi odpowiednio 9,66 i 7,18. Poniższy wykres obrazuje ilość uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach przypadających na jeden komputer z dostępem do internetu w poszczególnych gminach powiatu hajnowskiego.

Ilość uczniów przypadających na jedno komputer w gminach powiatu hajnowskiego w 2014 r.

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2016.

Najwięcej uczniów na komputer z dostępem do internetu przypada w gminie miasto Hajnówka, najmniej w gminie Czyże.

W gminie Narewka została przekroczona średnia dla powiatu, uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do internetu w szkole podstawowej, co jest zjawiskiem niekorzystnym. W przypadku uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do internetu w gimnazjum osiągnięto wskaźnik niższy od średniej dla powiatu, co jest zjawiskiem korzystnym.

Komputery do użytku uczniów w szkołach gmin powiatu hajnowskiego w 2015 r.

L.p.	Wyszczególnienie	Liczba komputerów w szkołach	Liczba komputerów w szkołach z dostępem do internetu
1	Białowieża	50	50
2	Czeremcha	48	48
3	Czyże	38	38
4	Dubicze Cerkiwewne	21	21
5	Hajnówka miasto	220	219
6	Hajnówka gmina	48	38
7	Kleszczele	30	21
8	Narew	53	29
9	Narewka	33	33
10	Powiat hajnowski	541	497

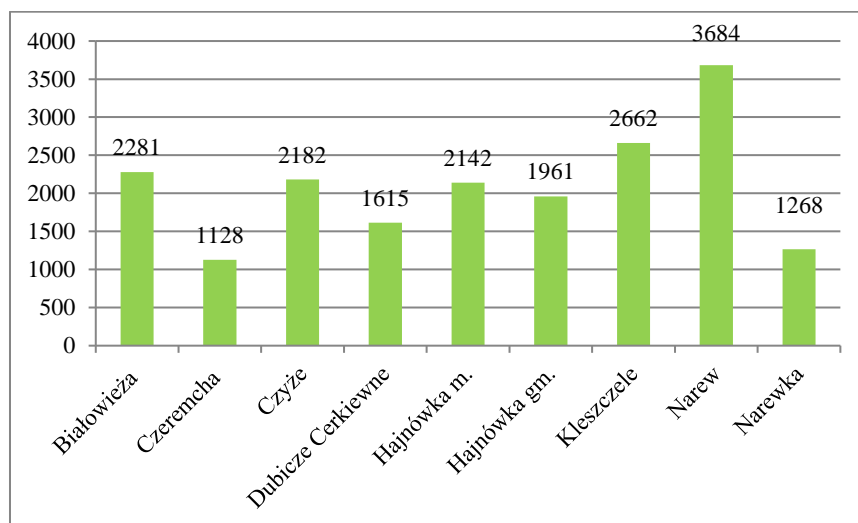
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL, 2016.

Gmina Narewka obok gmin Kleszczele i Dubicze Cerkiwne wyposażona jest w najmniejszą ilość komputerów w porównaniu do pozostałych gmin z powiatu hajnowskiego. Należy jednak podkreślić że wszystkie komputery w jednostkach oświaty w gminie posiadają dostęp do internetu.

3.5.3. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Na terenie gminy funkcjonują trzy przychodnie skupione w Gminnym Ośrodku Zdrowia w Narewce ul. Kolejowa. W 2014 r. funkcjonowała jedna apteka, w której pracował 1 magister farmacji. Na jedną aptekę w gminie przypada 3804 mieszkańców. Na koniec 2014 roku udzielono 12538 porad lekarskich.

Liczba osób przypadająca na 1 przychodnię w gminie Narewka oraz pozostałych gminach powiatu hajnowskiego w 2014 r.

Źródło: Bank Danych Lokalnych, 2016.

W gminie na 1 przychodni przypada 1268 mieszkańców, co daje gminie 2 wynik spośród wszystkich gmin w powiecie hajnowskim, jest to zjawisko korzystne.

Gmina Narewka charakteryzuje się niskim poziomem zamożności, dlatego też problem ubóstwa to drugi idący w parze z bezrobociem, powód przyznawania pomocy przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Wypełnianie zadań własnych gminy w zakresie pomocy społecznej jest realizowane m.in. poprzez wydawanie posiłków, wypłacanie zasiłków losowych, pochówek, pracę socjalną oraz zasiłki stałe, okresowe i celowe. Zadania realizowane są przez pracowników GOPS. Ponadto jednostki pomocy społecznej z terenów Narewka współpracują z wieloma organizacjami pozarządowymi. Z roku na rok zwiększa się udział osób w społeczeństwie, które korzystają z pomocy społecznej.

Ludność gminy Narewka korzystająca z pomocy społecznej wg kategorii przyznania pomocy na koniec 2015 r.

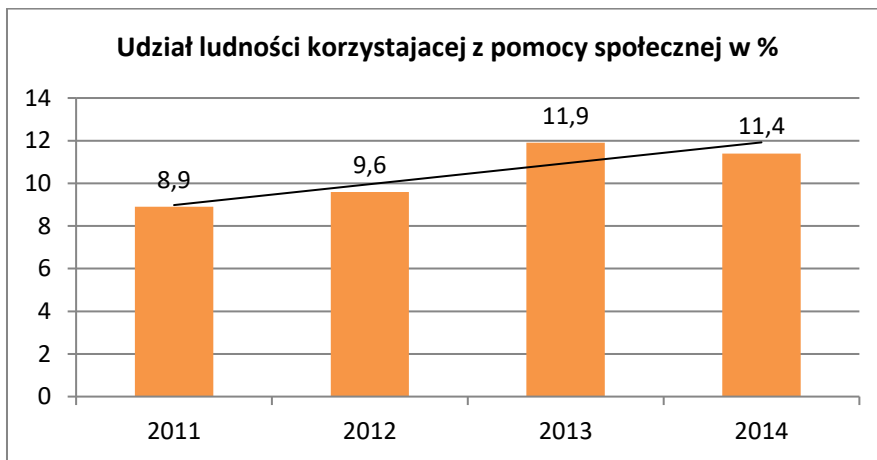
L.p.	Powody przyznania pomocy	Liczba rodzin	Liczba osób
1	Ubóstwo	191	371
2	Bezdomność	1	1
3	Bezrobocie	106	219
4	Alkoholizm	0	0
5	Niepełnosprawność	54	76
6	Długotrwała lub ciężka choroba	4	9
7	Bezradność	10	26
8	Wielodzietność	1	2
9	Trudności w przystosowaniu do życia	6	6
Suma		373	710

Źródło: GOPS Narewka

Zauważalny jest wzrost wielkości świadczeń i zasiłków rodzinnych na przestrzeni lat. Stale wzrasta również udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w stosunku do ogółu ludności. W 2014 roku wskaźnik ten wyniósł prawie 11,4% społeczeństwa gminy Narewka.

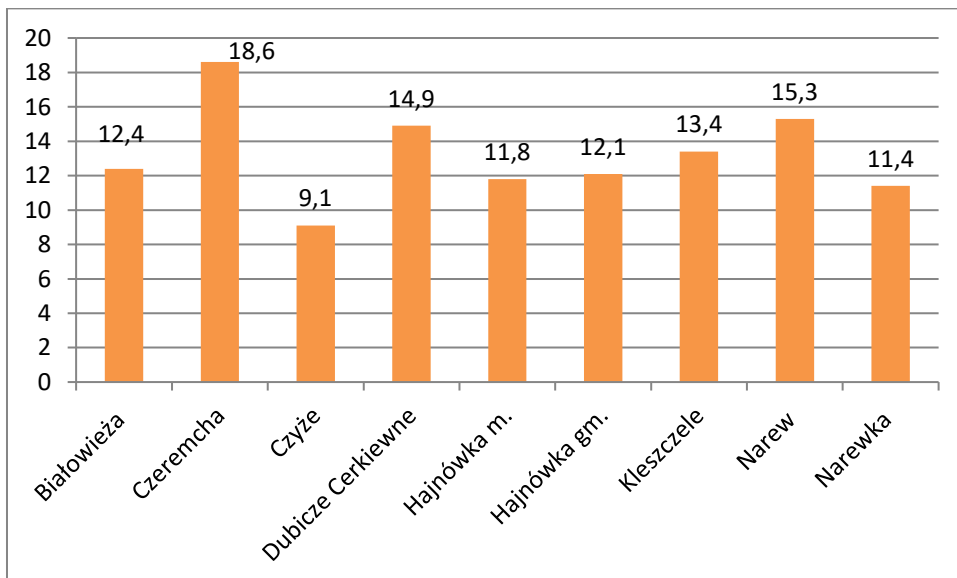
Procent ludności korzystającej z opieki społecznej w gminie Narewka obok gminy Czyże jest najniższy w powiecie. Ponadto procent ludności korzystającej z opieki społecznej w 2014 r. był niższy od średniej dla powiatu hajnowskiego o 1,3% (średnia dla powiatu 12,7%), co jest zjawiskiem korzystnym.

Udział osób korzystających z pomocy społecznej w gminie Narewka - ludności ogółem w latach 2011-2014

Źródło: GUS, Bank Danych lokalnych, 2016

Udział osób korzystających z pomocy społecznej w gminach powiatu hajnowskiego- ludności ogółem w 2014 r.

Źródło: GUS, Bank Danych lokalnych, 2016

Należy jednak podkreślić, że średnia ludności korzystającej z pomocy społecznej w gminie była wyższa od średniej dla województwa podlaskiego o 1,8% (średnia dla województwa w 2014 r. 9,6%).

3.5.4. Aktywność obywatelska

Aktywność obywatelską mieszkańców można mierzyć ilością działających organizacji pozarządowych, frekwencją wyborczą lub uczestnictwem w organizowanych w gminie imprezach oraz udziałem w zajęciach kulturalnych i sportowych. Uwzględniając ten ostatni czynnik, można stwierdzić, iż pod tym względem aktywność mieszkańców jest przeciętna.

Warto również wspomnieć o stowarzyszeniach i instytucjach pozarządowych, w których działalność angażują się mieszkańcy gminy. Obecnie w gminie Gródek funkcjonuje kilkanaście stowarzyszeń i instytucji pozarządowych. Z czego do najbardziej prężnych należą: Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Agroturystyczne Stowarzyszenie Puszczy Białowieskiej w Narewce, Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Narewckiej, Stowarzyszenie Storczyk, Stowarzyszenie Wspierania inicjatyw Lokalnych TRYBA, Stowarzyszenie Agroturystyczne Żubr oraz Klub Sportowy LZS Narewka.

Ilość organizacji pozarządowych w gminie Narewka wypada poniżej średniej dla powiatu (średnia dla powiatu to 17,7 organizacji). Należy jednak zaznaczyć, że na średnią wpływa duża ilość organizacji pozarządowych w mieście Hajnówka. Mniej jednostek funkcjonuje w sąsiednich gminach z powiatu hajnowskiego (Czeremcha, Czyże, Dubicze Cerkiewne, Hajnówka gm, Narew).

Fundacje i stowarzyszenia w gminach powiatu hajnowskiego w 2014 r.

L.p.	Gmina	Liczba fundacji	Liczba stowarzyszeń
1	Białowieża	1	23
2	Czeremcha	0	6
3	Czyże	0	7
4	Dubicze Cerkiewne	0	9
5	Hajnówka m.	4	54
6	Hajnówka gm.	0	13
7	Kleszczele	0	14
8	Narew	1	13
9	Narewka	1	14
Suma		7	153

Źródło: GUS, Bank Danych lokalnych, 2016

Organizacje pozarządowe mają duży wkład w realizację zadań z zakresu kultury i sztuki oraz ochrony dóbr kultury i tradycji, upowszechniania kultury fizycznej i sportu, jak i turystyki. Wspierany jest również rozwój aktywności na obszarach wiejskich.

Aktywność obywatelska określa to, jak dane środowisko jest gotowe do budowania społeczeństwa obywatelskiego. Jednym ze wskaźników określających gotowość ludzi do współtworzenia środowiska, w którym żyją, jest frekwencja wyborcza pokazująca jaki odsetek osób upoważnionych do głosowania skorzystała z takiej możliwości.

Frekwencja wyborcza w wyborach prezydenckich do sejmu w 2015 r. w gminach powiatu hajnowskiego.

L.p.	Gmina	Frekwencja w %
1	Białowieża	43,91
2	Czeremcha	37,77
3	Czyże	34,37
4	Dubicze Cerkiewne	36,30
5	Hajnówka m.	44,01
6	Hajnówka gm.	35,51
7	Kleszczele	39,80
8	Narew	34,90
9	Narewka	37,37

Źródło: <http://pkw.gov.pl>.

Frekwencja w wyborach do sejmu na terenie gminy Narewka była mniejsza niż średnia do powiatu i województwa, odpowiednio o 3,05% i 9,73%. Średnia dla powiatu 40,42 % dla województwa podlaskiego 47,10%.

3.6. Analiza porównawcza Narewki i gmin sąsiednich

Bezrobocie w gminie Narewka jest jednym z wyższych wśród gmin powiatu hajnowskie. Wyższa stopa bezrobocia występuje jedynie w gminach: Białowieża, Czeremcha i Narew. Bezrobocie w gminie jest wyższe o 1,2% od średniej dla powiatu.

Na jedną przychodnię przypada 1268 mieszkańców i jest to obok gminy Czeremcha najniższy wynik spośród gmin tworzących powiat hajnowski. Przy wydatkach na ochronę zdrowia w granicach 0,3% wydatków z budżetu, jest to zjawisko korzystne. Ponadto liczba osób przypadających na jedną przychodnię jest niższa od średniej powiatowej o 35,14%.

Ludność korzystająca z pomocy społecznej stanowiła na koniec 2014 r. 11,4% i była niższa od średniej dla powiatu o 1,3%. Lepszą sytuację obserwowano jedynie w gminie Czeremcha.

Na terenie gminy Narewka na 10 tys. mieszkańców przypada 513 podmiotów gospodarczych. Daje to gminie 6 miejsce wśród wszystkich gmin powiatu hajnowskiego. Ilość podmiotów gospodarczych jest niższa o 23,54% od średniej dla powiatu. Należy jednak zauważyć, że gmina Narewka wyróżnia się najwyższym spośród wszystkich gmin dochodem na jednego mieszkańca sięgającym 5107 PLN (wartość całkowitych dochodów na mieszkańca). Jest to spowodowane obecnością na terenie gminy dużego zakładu produkcyjnego Pronar Sp. z o.o. oraz relatywnie małą liczbą mieszkańców. Gmina Narewka charakteryzuje się także najwyższymi wydatkami na jednego mieszkańca sięgającymi 5365 PLN. Wysokimi dochodami w przeliczeniu na mieszkańca charakteryzują się także gminy: Czeremcha, Białowieża, Dubicze Cerkiewne.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY NAREWKA

Analiza porównawcza gminy Narewka na tle innych gmin i powiatu hajnowskiego

Wyszczególnienie	Białowieża	Czeremcha	Czyże	Dubicze Cerkiewne	Hajnowka Miasto	Hajnowka Gmina	Kleszczele	Narew	Narewka	Pow. Hajnowka
Wybrane wskaźniki społeczne										
Bezrobocie %	10,1	8,7	4,2	7,2	6,1	5,9	7,8	8,9	8,1	6,9
Liczba osób przypadających na 1 przychodnie	2281	1128	2182	1615	2142	1961	2662	3684	1268	1955
Wydatki na ochronę zdrowia %	1,0	0,3	0,4	1,6	0,8	0,3	0,3	0,6	0,3	3,4
Wydatki na przeciwdziałania alkoholizmowi w 2014 w tys. PLN	74	51	20	18	479	21	27	85	67	841
Udział osób korzystających z pomocy społecznej %	12,4	18,6	9,1	14,9	11,8	12,1	13,4	15,3	11,4	12,7
Wybrane wskaźniki gospodarcze										
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	688	381	408	743	781	704	530	467	513	671
Dochody gminy na 1 mieszkańca PLN	4101	5101	3699	4072	2838	3384	3380	3996	5107	904,35
Wydatki gminy na 1 mieszkańca w PLN	3596	5057	3679	3954	3317	3182	3293	3864	5365	895,02
Wybrane wskaźniki środowiskowe										
Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska %	13,8	6,2	3,6	12,1	18,6	6,4	12,7	17,6	19,0	0,2
Obszary chronione w %	93,87	5,67	0,44	70,79	1,07	61,51	22,89	41,87	99,22	30,87
Lesistość %	87,4	54,3	9,9	53,3	4,1	56,6	44,8	35,2	66,5	53,3
Wybrane wskaźniki funkcjonalno – przestrzenne										
Ludność na 1 km ² os.	11	35	16	11	1006	13	19	1520	11	28
Wydatki na oświatę i wychowanie %	30,1	18,7	27,1	27,3	30,3	34,6	24,9	31,6	19,5	24,4
Liczba uczniów przypadająca na 1 oddział w szkołach podstawowych os.	16	21	11	9	20	9	15	20	21	16
Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego %	3,6	2,7	5,4	7,7	2,9	2,9	7,2	4,5	5,1	0,1
Biblioteki i jej filie	1	1	1	1	1	1	1	3	3	13
Czytelnicy w bibliotekach publicznych	316	521	147	256	3634	281	419	436	342	6424
Turystyczne obiekty noclegowe	16	0	0	7	1	1	0	3	7	33
Udzielone noclegi	51921	0	0	4045	1550	356	0	754	989	57103
Wybrane wskaźniki techniczne										
Wydatki na gospodarkę mieszkaniową %	0,4	1,0	0,1	0,6	0,6	0,1	7,4	0	9,8	0,9
Odsetek ludności korzystającej z wodociągu %	87,2	93,9	87,4	94,7	67,7	84,0	97,3	72,0	94,7	92,2
Odsetek ludności korzystającej z kanalizacji %	66,9	48,5	15,4	17,7	87,0	33,4	32,4	22,4	47,5	60,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS, Bank Danych Lokalnych

Gmina Narewka charakteryzowała się najwyższymi wydatkami na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w 2014 r. spośród wszystkich gmin w powiecie hajnowskim, co jest zjawiskiem korzystnym. W 2014 r. wyniosły one 19% wszystkich poniesionych wydatków.

Ok. 99,22% gminy stanowią obszary chronione i jest to najwyższy wynik na terenie powiatu hajnowskiego (średnia dla powiatu wynosi 30,87%). Gmina Narewka zajmuje również drugie miejsce pod względem procentu lesistości, wyższym wynikiem charakteryzuje się tylko gmina Białowieża. Lesistość w gminie wynosi 66,5% i jest o 13,2% wyższa od średniej dla powiatu hajnowskiego.

Gmina Narewka charakteryzuje się niskim poziomem zaludnienia na jeden kilometr kwadratowy przypada jedynie 11 mieszkańców i jest to wynik najniższy w skali powiatu. Średnia dla powiatu wynosi 28 osób na km².

Wydatki na oświatę i wychowanie w 2014 roku stanowiły jedynie 19,5% wszystkich poniesionych przez budżet wydatków. Był to najniższy wynik spośród wszystkich gmin tworzących powiat hajnowski. W gminie w analizowanym roku przypadało również najwięcej uczniów na jeden oddział w szkole podstawowej – 21 uczniów, przy średniej dla powiatu na poziomie 16.

Wydatki na kulturę i dziedzictwo narodowe w 2014 były jednymi, obok gmin Dubicze Cerkiewne i Czyże, z wyższych poniesionymi na ten cel w porównaniu do pozostałych samorządów. W 2014 roku wyniosły 5,1% wszystkich poniesionych wydatków. Na terenie gminy istnieje jedna biblioteka i 2 filie biblioteczne, w analizowanym roku posiadała ona 342 czytelników. Dawało to gminie piąte miejsce spośród wszystkich jednostek samorządowych z terenu powiatu hajnowskiego.

W Narewce funkcjonuje 7 obiektów turystycznych które w 2014 r. udzieliły 989 noclegów. Daje to gminie drugie miejsce wśród pozostałych gmin powiatu hajnowskiego.

Gmina Narewka w 2014 roku poniosła największe wydatki na gospodarkę mieszkaniową spośród wszystkich jednostek powiatu hajnowskiego. Stanowiły one 8,9% wszystkich wydatków.

Zajmuje ona drugie miejsce pod względem procenta zwodociągowania mieszkańców, wyniósł on na koniec 2014 r. 94,7% tuż za gminą Kleszczel 97,3%. Jest wyższy od średniej dla powiatu hajnowskiego o 2,5%. Gorzej prezentuje się poziom skanalizowania gminy który na koniec analizowanego roku wyniósł 47,5% i był niższy od średniej dla powiatu o 12,7%. Wyższym procentem skanalizowania cechowały się gminy miasto Hajnówka, Białowieża i Czeremcha.

4. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych

4.1. Zjawiska społeczne

4.1.1. Bezrobocie

Do wyznaczenia umownego wskaźnika bezrobocia posłużono się danymi z ankiet oraz danymi o liczbie osób i liczbie rodzin korzystających z pomocy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Narewce, z tytułu bezrobocia. Przyjęto założenie, że liczba osób korzystających z pomocy GOPS z tytułu bezrobocia odzwierciedla realne problemy tego zjawiska w danej jednostce delimitacyjnej. Przyjęto także założenie iż dane z ankiet, które są oceną skali problemu bezrobocia na danym obszarze są równie istotne dla analizy tego zjawiska jak w/w dane z GOPS.

Wskaźnik bezrobocia według danych GOPS dla poszczególnych sołectw obliczono, jako średnią liczby osób i liczby rodzin korzystających z pomocy z tytułu bezrobocia, w przeliczeniu na 100 mieszkańców danego sołectwa. Na podstawie uzyskanych wyników określono skalę punktową, przypisując poszczególnym przedziałom punkty od 0 do 3:

- 0 pkt – 0 - 2,50
- 1 pkt – 2,51 -5,0
- 2 pkt – 5,01 -7,5
- 3 pkt – 7,51 - 10,0.

Na podstawie danych ankietowych oraz danych z GOPS wygenerowano ogólny wskaźnik bezrobocia w poszczególnych sołectwach, jako średnią arytmetyczną obu wskaźników w skali od 0 do 3.

Zbiór uzyskanych wyników, podzielono na cztery przedziały: $\langle 0,00; 0,75 \rangle$, $\langle 0,75; 1,50 \rangle$, $\langle 1,50; 2,25 \rangle$, $\langle 2,25; 3,00 \rangle$. Obszarami o największej koncentracji problemu bezrobocia przyjęto obszary charakteryzujące się umownym wskaźnikiem bezrobocia większym od wartości 2,25. Obszarami o istotnej koncentracji problemu bezrobocia przyjęto obszary charakteryzujące się umownym wskaźnikiem bezrobocia z przedziału $\langle 1,50; 2,25 \rangle$.

Obszarem o największej koncentracji problemu bezrobocia jest sołectwo Ochrymy. Nieco mniejsze, ale nadal wysokie bezrobocie wg umownego wskaźnika zanotowano w sołectwach:

- Grodzisk,
- Narewka,
- Nowe Masiewo,
- Podlewkowie,
- Zabłotczyzna.

Bezrobocie według danych z ankiet i GOPS

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Korzystający z pomocy GOPS z tytułu bezrobocia		Wskaźnik bezrobocia wg GOPS	Wskaźnik bezrobocia wg GOPS w skali	Wskaźnik bezrobocia wg danych z ankiet w skali	Wskaźnik bezrobocia ogółem
			Liczba osób	Liczba rodzin				
1.	Babia Góra	111	2	2	1,80	0	2	1,0
2.	Eliaszuki	132	1	1	0,76	0	2	1,0
3.	Grodzisk	32	4	2	9,38	3	2	2,5
4.	Guszczewina	91	0	0	0,00	0	2	1,0
5.	Janowo	202	14	5	4,70	1	2	1,5
6.	Krynica	21	0	0	0,00	0	2	1,0
7.	Leśna	51	0	0	0,00	0	2	1,0
8.	Lewkowo Nowe	211	15	5	4,74	1	2	1,5
9.	Lewkowo Stare	341	4	4	1,17	0	1	0,5
10.	Michnówka	77	3	2	3,25	1	2	1,5
11.	Mikłaszewo	175	16	7	6,57	2	2	2,0
12.	Narewka	889	78	29	6,02	2	3	2,5
13.	Nowa Łuka	67	0	0	0,00	0	2	1,0
14.	Nowe Masiewo	42	3	3	7,14	2	3	2,5
15.	Ochrymy	127	16	9	9,84	3	3	3,0
16.	Olchówka	114	6	4	4,39	1	2	1,5
17.	Planta	153	4	3	2,29	0	1	0,5
18.	Podlewkowie	74	11	3	9,46	3	2	2,5
19.	Siemianówka	406	19	10	3,57	1	2	1,5
20.	Skupowo	193	12	7	4,92	1	2	1,5
21.	Stare Masiewo	70	2	2	2,86	1	2	1,5
22.	Tarnopol	126	2	2	1,59	0	2	1,0
23.	Zabłotczyzna	87	8	6	8,05	3	2	2,5
Średnia					4,02	1,1	2,0	1,57

Źródło: Opracowanie własne

4.1.2. Ubóstwo

Wskaźnik ubóstwa w poszczególnych sołectwach obliczono w sposób analogiczny do wskaźnika bezrobocia. Posłużono się danymi z ankiet oraz danymi o liczbie osób i liczbie rodzin korzystających z pomocy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Narewce, z tytułu ubóstwa.

Umowny wskaźnik ubóstwa według danych GOPS dla poszczególnych sołectw obliczono, jako średnią arytmetyczną liczby osób i liczby rodzin korzystających z pomocy ze względu na problem ubóstwa, w przeliczeniu na 100 mieszkańców danego sołectwa. Na podstawie uzyskanych wyników określono skalę punktową, przypisując poszczególnym przedziałom punkty od 0 do 3:

- 0 pkt – 0 - 3,25
- 1 pkt – 3,26 - 6,5
- 2 pkt – 6,51 - 9,75
- 3 pkt – 9,76 - 13,10.

Na podstawie danych ankietowych oraz danych z GOPS wygenerowano ogólny umowny wskaźnik ubóstwa w poszczególnych sołectwach, jako średnią obu wskaźników w skali od 0 do 3.

Zbiór uzyskanych wyników, podzielono na cztery przedziały: $\langle 0,00; 0,75 \rangle$, $\langle 0,75; 1,50 \rangle$, $\langle 1,50; 2,25 \rangle$, $\langle 2,25; 3,00 \rangle$. Obszarami o największej koncentracji problemu ubóstwa przyjęto obszary charakteryzujące się umownym wskaźnikiem ubóstwa większym od wartości 2,25. Obszarami o istotnej koncentracji problemu ubóstwa przyjęto obszary charakteryzujące się umownym wskaźnikiem ubóstwa z przedziału $\langle 1,50; 2,25 \rangle$.

Największe problemy związane z ubóstwem stwierdzono w sołectwach:

- Ochrymy,
- Tarnopol,
- Zabłotczyzna.

Ubóstwo wg danych z ankiet i OPS

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Korzystający z pomocy GOPS z tytułu ubóstwa		Wskaźnik ubóstwa wg GOPS	Wskaźnik ubóstwa wg GOPS w skali	Wskaźnik ubóstwa wg danych z ankiet w skali	Wskaźnik ubóstwa ogółem
			Liczba osób	Liczba rodzin				
1.	Babia Góra	111	5	5	4,50	1	1,33	1,17
2.	Eliaszuki	132	4	2	2,27	0	0	0,00
3.	Grodzisk	32	5	3	12,50	3	1,33	2,17
4.	Guszczewina	91	0	0	0,00	0	1,33	0,67
5.	Janowo	202	17	7	5,94	1	1,33	1,17
6.	Krynica	21	0	0	0,00	0	1,33	0,67
7.	Leśna	51	4	2	5,88	1	1,33	1,17
8.	Lewkowo Nowe	211	23	8	7,35	2	0	1,00
9.	Lewkowo Stare	341	8	8	2,35	0	0	0,00
10.	Michnówka	77	3	2	3,25	0	1	0,50
11.	Mikłaszewo	175	22	9	8,86	2	1,33	1,67
12.	Narewka	889	115	46	9,06	2	2	2,00
13.	Nowa Łuka	67	7	3	7,46	2	1,33	1,67
14.	Nowe Masiewo	42	3	3	7,14	2	1	1,50
15.	Ochrymy	127	19	12	12,20	3	2	2,50
16.	Olchówka	114	14	6	8,77	2	2	2,00
17.	Planta	153	12	6	5,88	1	1	1,00
18.	Podlewkowie	74	12	6	12,16	3	1,33	2,17
19.	Siemianówka	406	39	21	7,39	2	2	2,00
20.	Skupowo	193	20	12	8,29	2	1,33	1,67
21.	Stare Masiewo	70	5	5	7,14	2	1,33	1,67
22.	Tarnopol	126	25	8	13,10	3	2	2,50
23.	Zabłotczyzna	87	9	7	9,20	2	3	2,50
Średnia					6,99	1,6	1,33	1,45

Źródło: Opracowanie własne

4.1.3. Alkoholizm i narkomania

Problemy alkoholizmu i narkomanii w sołectwach na terenie gminy Narewka oceniono postępując się danymi z ankiet. Respondenci oceniali skalę zjawiska w skali od 0 do 3 punktów.

Alkoholizm i narkomania wg danych z ankiet

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Wskaźnik alkoholizmu wg danych z ankiet	Wskaźnik narkomanii wg danych z ankiet
1.	Babia Góra	111	2,25	0,25
2.	Eliaszuki	132	3,00	0,00
3.	Grodzisk	32	2,25	0,25
4.	Guszczewina	91	2,25	0,25
5.	Janowo	202	2,25	0,25
6.	Krynica	21	2,25	0,25
7.	Leśna	51	2,25	0,25
8.	Lewkowo Nowe	211	1,00	0,00
9.	Lewkowo Stare	341	3,00	1,00
10.	Michnówka	77	1,00	0,00
11.	Mikłaszewo	175	2,25	0,25
12.	Narewka	889	3,00	1,00
13.	Nowa Łuka	67	2,25	0,25
14.	Nowe Masiewo	42	2,00	0,00
15.	Ochrymy	127	3,00	1,00
16.	Olchówka	114	2,00	0,00
17.	Planta	153	1,00	0,00
18.	Podlewkowie	74	2,25	0,25
19.	Siemianówka	406	2,00	0,00
20.	Skupowo	193	2,25	0,25
21.	Stare Masiewo	70	2,25	0,25
22.	Tarnopol	126	3,00	0,00
23.	Zabłotczyzna	87	3,00	0,00
Średnia			2,25	0,25

Źródło: Opracowanie własne

W związku z tym, iż w przypadku problemu narkomanii potwierdzono występowanie tego zjawiska w trzech sołectwach, przyjęto te obszary jako obszary największej koncentracji zjawiska. Są to sołectwa:

- Lewkowo Stare,
- Narewka,
- Ochrymy.

W przypadku zjawiska alkoholizmu przyjęto prezentowany już podział na cztery przedziały: $\langle 0,00; 0,75 \rangle$, $\langle 0,75; 1,50 \rangle$, $\langle 1,50; 2,25 \rangle$, $\langle 2,25; 3,00 \rangle$. Największe problemy dotyczą sołectw:

- Eliaszuki,
- Lewkowo Stare,
- Narewka,
- Ochrymy,
- Tarnopol,
- Zabłotczyzna.

4.1.4. Pomoc społeczna

Umowny wskaźnik pomocy społecznej obliczono na podstawie danych z GOPS w Narewce. Wskaźnik problemów społecznych w poszczególnych sołectwach, wyrażony został, jako liczba osób i liczba rodzin korzystających ze wsparcia GOPS w Narewce, ze względu na problemy inne niż bezrobocie, ubóstwo, alkoholizm, czy narkomania. Wśród powodów przyznania pomocy społecznej objętych wskaźnikiem pomoc społeczna, pod uwagę wzięto:

- niepełnosprawność,
- długotrwałą lub ciężką chorobę,
- bezradność opiekuńczo-wychowawczą w rodzinach wielodzietnych i niepełnych,
- potrzebę ochrony macierzyństwa lub wielodzietność,
- trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego.

Wskaźnik pomocy społecznej wyrażono, jako średnią ważoną (waga po 0,5) sumy liczby osób oraz liczby rodzin korzystających z pomocy z powyższych powodów w danym sołectwie, w przeliczeniu na 100 mieszkańców sołectwa. Następnie wskaźnik przeliczono na skalę punktową:

- 0 pkt – 0 - 4,0
- 1 pkt – 4,01 - 8,0
- 2 pkt – 8,01 – 12,0
- 3 pkt – 12,01 – 16,0.

Ze względu na rozkład wartości wskaźnika przyjęto, iż największa koncentracja negatywnych zjawisk, skutkujących koniecznością pomocy społecznej, poza bezrobociem, ubóstwem, alkoholizmem i narkomanią, występuje w sołectwie Grodzisk, istotna koncentracja w

sołectwach: Babia Góra, Nowa Łuka, Ochrymy, Olchówka, Podlewkowie, Skupowo, Stare Masiewo.

Pomoc społeczna według danych z GOPS

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Korzystający z pomocy GOPS		Wskaźnik pomocy społecznej wg GOPS	Wskaźnik pomocy społecznej wg GOPS w skali
			Liczba osób	Liczba rodzin		
1.	Babia Góra	111	5	4	4,05	1,00
2.	Eliaszuki	132	3	1	1,52	0,00
3.	Grodzisk	32	7	3	15,63	3,00
4.	Guszczewina	91	0	0	0,00	0,00
5.	Janowo	202	8	3	2,72	0,00
6.	Krynica	21	0	0	0,00	0,00
7.	Leśna	51	1	1	1,96	0,00
8.	Lewkowo Nowe	211	8	4	2,84	0,00
9.	Lewkowo Stare	341	9	5	2,05	0,00
10.	Michnówka	77	1	1	1,30	0,00
11.	Mikłaszewo	175	4	3	2,00	0,00
12.	Narewka	889	24	14	2,14	0,00
13.	Nowa Łuka	67	4	3	5,22	1,00
14.	Nowe Masiewo	42	1	1	2,38	0,00
15.	Ochrymy	127	7	5	4,72	1,00
16.	Olchówka	114	7	3	4,39	1,00
17.	Planta	153	1	1	0,65	0,00
18.	Podlewkowie	74	7	4	7,43	1,00
19.	Siemianówka	406	16	10	3,20	0,00
20.	Skupowo	193	11	5	4,15	1,00
21.	Stare Masiewo	70	3	3	4,29	1,00
22.	Tarnopol	126	5	1	2,38	0,00
23.	Zabłotczyzna	87	1	1	1,15	0,00
Średnia					3,31	0,43

Źródło: Opracowanie własne

4.1.5. Przestępczość

Do wyznaczenia umownego wskaźnika przestępczości posłużono się danymi z ankiet oraz danymi udostępnionymi przez Komendę Powiatową Policji w Hajnówce, Posterunek Policji w Narewce.

Respondenci oceniali w ankietach skalę intensywności występowania następujących zjawisk:

- kradzieże,
- wandalizm - niszczenie mienia,
- napady, rozboje lub pobicia,
- przemoc w rodzinie,
- przestępczość młodocianych,
- brak poczucia bezpieczeństwa w okolicy zamieszkania.

Wskaźnik przestępczości według danych ankietowych wyrażono, jako średnią arytmetyczną sumy punktów uzyskanych przy ocenie powyższych wskaźników częściowych, w poszczególnych sołectwach.

Następnie określono skalę punktową dla wskaźnika przestępczości według danych z ankiet, przypisując poszczególnym przedziałom punkty od 0 do 3:

- 0 pkt – 0 - 0,32
- 1 pkt – 0,33 - 0,66
- 2 pkt – 0,67 - 1,0
- 3 pkt – 1,01 - 1,33.

W ocenie zjawiska przestępczości w poszczególnych sołectwach pod uwagę wzięto również dane Policji. Zgodnie z informacją przekazaną przez Posterunek Policji w Narewce na terenie gminy Narewka w 2015 r. stwierdzono 22 przestępstwa, a w tym z art. 278 (kradzież), z art. 279 (kradzież z włamaniem), z art. 288 (uszkodzenie mienia) i z art. 157 (naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia) §1 Kodeksu Karnego.

Wskaźnik przestępczości według danych Policji wyrażono, jako liczbę przestępstw stwierdzonych w poszczególnych sołectwach, w przeliczeniu na 100 mieszkańców danego sołectwa. Następnie uzyskane wartości zakwalifikowano do czterostopniowej skali punktowej:

- 0 pkt – 0 – 0,48
- 1 pkt – 0,49 – 1,75
- 2 pkt – 1,76 – 3,03
- 3 pkt – 3,04 – 4,29.

Na podstawie danych ankietowych oraz danych Policji wygenerowano ogólny umowny wskaźnik przestępczości w poszczególnych sołectwach, jako średnią ważoną obu wskaźników w skali od 0 do 3 (waga 0,5).

Zbiór uzyskanych wyników, podzielono na cztery przedziały: $\langle 0,00; 0,75 \rangle$, $\langle 0,75; 1,50 \rangle$, $\langle 1,50; 2,25 \rangle$, $\langle 2,25; 3,00 \rangle$. Obszarami o największej koncentracji przestępczości przyjęto obszary charakteryzujące się umownym wskaźnikiem równym lub większym od wartości 2,25. Obszarami o istotnej koncentracji przestępczości przyjęto obszary charakteryzujące się umownym wskaźnikiem z przedziału $\langle 1,50; 2,25 \rangle$.

Największe problemy związane z przestępczością mają miejsce w sołectwie Narewka, istotne w sołectwach: Lewkowo Stare, Ochrymy, Stare Masiewo, Siemianówka, Zabłotczyzna.

Przestępczość wg danych z ankiet i Policji

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Dane ankietowe - wskaźniki cząstkowe						Wskaźnik przestępczości i wg danych z ankiet	Wskaźnik przestępczości według danych z ankiet w skali	Liczba przestępstw wg danych Policji	Wskaźnik przestępczości wg danych Policji	Wskaźnik przestępczości wg danych Policji w skali	Wskaźnik przestępczości ogółem
			kradzieże	wandalizm - niszczenie mienia	napady, rozboje lub pobicia	przemoc w rodzinie	przestępczość młodocianych	brak poczucia bezpieczeństwa w okolicy zamieszkania						
1.	Babia Góra	111	0,67	0,58	0,17	0,42	0,42	0,25	0,42	1	0	0,00	0,00	0,50
2.	Eliaszuki	132	0	0	0	2	0	0	0,33	1	0	0,00	0,00	0,50
3.	Grodzisk	32	0,67	0,58	0,17	0,42	0,42	0,25	0,42	1	0	0,00	0,00	0,50
4.	Guszczewina	91	0,67	0,58	0,17	0,42	0,42	0,25	0,42	1	0	0,00	0,00	0,50
5.	Janowo	202	0,67	0,58	0,17	0,42	0,42	0,25	0,42	1	0	0,00	0,00	0,50
6.	Krynica	21	0,67	0,58	0,17	0,42	0,42	0,25	0,42	1	0	0,00	0,00	0,50
7.	Leśna	51	0,67	0,58	0,17	0,42	0,42	0,25	0,42	1	0	0,00	0,00	0,50
8.	Lewkowo Nowe	211	0	1	0	0	0	0	0,17	0	0	0,00	0,00	0,00
9.	Lewkowo Stare	341	2	1	0	0	1	0	0,67	2	2	0,59	1,00	1,50
10.	Michnówka	77	0	0	0	0	0	0	0,00	0	0	0,00	0,00	0,00
11.	Mikłaszewo	175	0,67	0,58	0,17	0,42	0,42	0,25	0,42	1	1	0,57	1,00	1,00
12.	Narewka	889	1	2	1	2	1	1	1,33	3	8	0,90	2,00	2,50
13.	Nowa Łuka	67	0,67	0,58	0,17	0,42	0,42	0,25	0,42	1	0	0,00	0,00	0,50
14.	Nowe Masiewo	42	1	1	0	0	0	0	0,33	1	0	0,00	0,00	0,50
15.	Ochrymy	127	1	0	0	0	0	1	0,33	1	1	0,79	2,00	1,50
16.	Olchówka	114	1	0	0	1	1	1	0,67	2	0	0,00	0,00	1,00
17.	Planta	153	0	0	0	0	0	0	0,00	0	3	1,96	2,00	1,00

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY NAREWKA

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Dane ankietowe - wskaźniki cząstkowe						Wskaźnik przestępczości i wg danych z ankiet	Wskaźnik przestępczości według danych z ankiet w skali	Liczba przestępstw wg danych Policji	Wskaźnik przestępczości wg danych Policji	Wskaźnik przestępczości wg danych Policji w skali	Wskaźnik przestępczości ogółem
			kradzieże	wandalizm - niszczenie mienia	napady, rozboje lub pobicia	przemoc w rodzinie	przestępczość młodocianych	brak poczucia bezpieczeństwa w okolicy zamieszkania						
18.	Podlewkowie	74	0,67	0,58	0,17	0,42	0,42	0,25	0,42	1	0	0,00	0,00	0,50
19.	Siemianówka	406	1	1	1	0	1	0	0,67	2	2	0,49	1,00	1,50
20.	Skupowo	193	0,67	0,58	0,17	0,42	0,42	0,25	0,42	1	1	0,52	1,00	1,00
21.	Stare Masiewo	70	0,67	0,58	0,17	0,42	0,42	0,25	0,42	1	3	4,29	3,00	2,00
22.	Tarnopol	126	0	0	0	0	0	0	0,00	0	1	0,79	2,00	1,00
23.	Zabłotczyzna	87	1	1	0	0	1	0	0,50	1	1	1,15	2,00	1,50
Średnia			0,67	0,58	0,17	0,42	0,42	0,25	0,42	1,04	1,00	0,52	0,74	0,89

Źródło: Opracowanie własne.

4.1.6. Udział w życiu społecznym i kulturalnym

Wskaźnik udziału w życiu społecznym i kulturalnym obliczono na podstawie danych ankietowych. Respondenci oceniali w ankietach intensywność negatywnych zjawisk w zakresie udziału mieszkańców poszczególnych sołectw w życiu społecznym i kulturalnym, w obrębie następujących czynników:

- niski poziom współpracy międzyludzkiej,
- niski poziom uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych,
- słaby przepływ informacji w sprawach dotyczących najbliższego otoczenia zamieszkania,
- niski poziom zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne.

Wskaźnik udziału w życiu społecznym i kulturalnym wyrażono, jako średnią arytmetyczną sumy punktów uzyskanych przy ocenie powyższych wskaźników cząstkowych, w poszczególnych sołectwach.

Następnie określono skalę punktową dla wskaźnika udziału w życiu społecznym i kulturalnym, przypisując poszczególnym przedziałom punkty od 0 do 3:

- 0 pkt – 0 - 0,74
- 1 pkt – 0,75 - 1,50
- 2 pkt – 1,51 - 2,25
- 3 pkt – 2,26 - 3,00.

Przyjęto, iż oceny w przedziale 1,51 – 2,25 oznaczają istotne problemy społeczne pod względem udziału w życiu społecznym i kulturalnym, powyżej 2,26 – problemy największe w skali gminy.

Udział w życiu społecznym i kulturalnym

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Dane ankietowe - wskaźniki cząstkowe				Wskaźnik udziału w życiu społecznym i kulturalnym	Wskaźnik udziału w życiu społecznym i kulturalnym w skali
			niski poziom współpracy międzyludzkiej	niski poziom uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych	słaby przepływ informacji w sprawach dotyczących najbliższego otoczenia zamieszkania	niski poziom zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne		
1.	Babia Góra	111	1,83	2,00	1,08	1,92	1,71	2,00
2.	Eliaszuki	132	3,00	2,00	1,00	2,00	2,00	2,00
3.	Grodzisk	32	1,83	2,00	1,08	1,92	1,71	2,00
4.	Guszczewina	91	1,83	2,00	1,08	1,92	1,71	2,00
5.	Janowo	202	1,83	2,00	1,08	1,92	1,71	2,00
6.	Krynica	21	1,83	2,00	1,08	1,92	1,71	2,00

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY NAREWKA

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Dane ankietowe - wskaźniki cząstkowe				Wskaźnik udziału w życiu społecznym i kulturalnym	Wskaźnik udziału w życiu społecznym i kulturalnym w skali
			niski poziom współpracy między-ludzkiej	niski poziom uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych	słaby przepływ informacji w sprawach dotyczących najbliższego otoczenia zamieszkania	niski poziom zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne		
7.	Leśna	51	1,83	2,00	1,08	1,92	1,71	2,00
8.	Lewkowo Nowe	211	2,00	2,00	2,00	3,00	2,25	2,00
9.	Lewkowo Stare	341	0,00	3,00	0,00	0,00	0,75	1,00
10.	Michnówka	77	1,00	2,00	1,00	1,00	1,25	1,00
11.	Mikłaszewo	175	1,83	2,00	1,08	1,92	1,71	2,00
12.	Narewka	889	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
13.	Nowa Łuka	67	1,83	2,00	1,08	1,92	1,71	2,00
14.	Nowe Masiewo	42	1,00	0,00	2,00	0,00	0,75	1,00
15.	Ochrymy	127	3,00	3,00	1,00	2,00	2,25	2,00
16.	Olchówka	114	3,00	1,00	1,00	3,00	2,00	2,00
17.	Planta	153	1,00	2,00	0,00	2,00	1,25	1,00
18.	Podlewkowie	74	1,83	2,00	1,08	1,92	1,71	2,00
19.	Siemianówka	406	1,00	1,00	1,00	3,00	1,50	1,00
20.	Skupowo	193	1,83	2,00	1,08	1,92	1,71	2,00
21.	Stare Masiewo	70	1,83	2,00	1,08	1,92	1,71	2,00
22.	Tarnopol	126	1,00	2,00	1,00	2,00	1,50	1,00
23.	Zabłotczyzna	87	3,00	3,00	0,00	2,00	2,00	2,00
Średnia			1,83	2,00	1,08	1,92	1,71	1,78

Źródło: Opracowanie własne.

Sołectwem wyróżniającym się pod względem koncentracji niewielkiego udziału w życiu społecznym i kulturalnym jest Narewka.

4.1.7. Kapitał społeczny i niski poziom edukacji

Na wskaźnik kapitału społecznego i poziomu edukacji w poszczególnych sołectwach złożony się zagregowane:

- dane ankietowe,
- liczba organizacji pozarządowych (stowarzyszeń i fundacji według danych Krajowego Rejestru Sądowego),
- wielkość frekwencji wyborczej w ostatnich wyborach parlamentarnych (2015 r.) w poszczególnych sołectwach.

W badaniach ankietowych respondenci oceniali intensywność negatywnych zjawisk w zakresie kapitału społecznego i poziomu edukacji mieszkańców poszczególnych sołectw, w następującym zakresie wskaźników cząstkowych:

- nieufność międzyludzka,
- zły stan zdrowia mieszkańców,
- niski poziom wykształcenia większości mieszkańców,
- niski poziom kreatywności, pomysłowości, przedsiębiorczości,
- słaba współpraca między mieszkańcami a władzami publicznymi.

Wskaźnik kapitału społecznego i poziomu edukacji wyrażono, jako średnią arytmetyczną sumy punktów uzyskanych przy ocenie powyższych wskaźników cząstkowych, w poszczególnych sołectwach.

Następnie przeliczono liczbę organizacji pozarządowych, według danych KRS, w poszczególnych sołectwach na 100 mieszkańców danego sołectwa. Na podstawie uzyskanych wyników określono skalę punktową, przypisując poszczególnym przedziałom punkty od 0 do 3, stosując skalę odwróconą, gdzie: 0 oznacza, że zjawisko korzystne występuje z dużą intensywnością (nie ma problemu), 1 – zjawisko występuje ze średnią intensywnością, 2 – zjawisko występuje z małą intensywnością, 3 – zjawisko korzystne nie występuje (duży problem). Ustalono następujące zakresy:

- 0 pkt – od 1,43
- 1 pkt – 1,42 - 1,06
- 2 pkt – 1,05 - 0,71
- 3 pkt – 0,70 - 0.

Kolejnym elementem wziętym pod uwagę przy ogólnym wskaźniku kapitału społecznego i niskiego poziomu edukacji jest frekwencja wyborcza uzyskana w poszczególnych sołectwach na terenie gminy Narewka w ostatnich wyborach parlamentarnych, tj. w 2015 r. Następnie zastosowano skalę odwróconą, przypisując poszczególne wartości wskaźników do 3 (a nie 4) stopniowej skali. Uznano, że w żadnym z sołectw frekwencja wyborcza nie była na tyle wysoka,

aby uznać, że nie występuje problem w tym zakresie. W związku z tym ustalono następującą skalę:

- 1 pkt – do 41,54%
- 2 pkt – do 39,3%
- 3 pkt – do 35,35%.

Następnie obliczono ogólny wskaźnik kapitału społecznego i niskiego poziomu edukacji w poszczególnych sołectwach, jako średnią arytmetyczną trzech wskaźników wywodzących się z danych ankietowych, liczby organizacji pozarządowych oraz frekwencji wyborczej.

Kapitał społeczny i niski poziom edukacji

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Dane ankietowe - wskaźniki cząstkowe					Wskaźnik kapitału społecznego i poziomu edukacji wg danych z ankiet	Liczba organizacji pozarządowych [szt.]	Liczba organizacji pozarządowych na 100 mieszkańców	Wskaźnik - organizacje pozarządowe w skali	Frekwencja wyborcza [%]	Wskaźnik - frekwencja wyborcza w skali	Wskaźnik kapitału społecznego i poziomu edukacji ogółem
			nieufność między ludzka	zły stan zdrowia mieszkańców	niski poziom wykształcenia większości mieszkańców	niski poziom kreatywności, pomysłowości, przedsiębiorczości	słaba współpraca między mieszkańcami a władzami publicznymi							
1.	Babia Góra	111	1,33	2,08	1,67	1,92	0,75	1,55	0	0,00	3	39,30	2	2,18
2.	Eliaszuki	132	1,00	2,00	2,00	2,00	0,00	1,40	0	0,00	3	35,54	3	2,47
3.	Grodzisk	32	1,33	2,08	1,67	1,92	0,75	1,55	0	0,00	3	33,10	3	2,52
4.	Guszczewina	91	1,33	2,08	1,67	1,92	0,75	1,55	0	0,00	3	33,10	3	2,52
5.	Janowo	202	1,33	2,08	1,67	1,92	0,75	1,55	1	0,50	3	33,10	3	2,52
6.	Krynica	21	1,33	2,08	1,67	1,92	0,75	1,55	0	0,00	3	35,54	3	2,52
7.	Leśna	51	1,33	2,08	1,67	1,92	0,75	1,55	0	0,00	3	33,10	3	2,52
8.	Lewkowo Nowe	211	0,00	2,00	2,00	0,00	1,00	1,00	0	0,00	3	35,54	3	2,33
9.	Lewkowo Stare	341	1,00	3,00	1,00	1,00	1,00	1,40	2	0,59	3	35,54	3	2,47
10.	Michnówka	77	1,00	2,00	2,00	3,00	1,00	1,80	1	1,30	1	35,54	3	1,93
11.	Mikłaszewo	175	1,33	2,08	1,67	1,92	0,75	1,55	0	0,00	3	33,10	3	2,52
12.	Narewka	889	1,00	2,00	2,00	3,00	3,00	2,20	6	0,67	3	41,54	1	2,07
13.	Nowa Łuka	67	1,33	2,08	1,67	1,92	0,75	1,55	0	0,00	3	39,30	2	2,18
14.	Nowe Masiewo	42	1,00	2,00	2,00	1,00	1,00	1,40	0	0,00	3	41,54	1	1,80
15.	Ochrymy	127	3,00	2,00	3,00	3,00	0,00	2,20	0	0,00	3	35,54	3	2,73
16.	Olchówka	114	2,00	1,00	3,00	3,00	0,00	1,80	1	0,88	2	41,54	1	1,60

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Dane ankietowe - wskaźniki cząstkowe					Wskaźnik kapitału społecznego i poziomu edukacji wg danych z ankiet	Liczba organizacji pozarządowych [szt.]	Liczba organizacji pozarządowych na 100 mieszkańców	Wskaźnik - organizacje pozarządowe w skali	Frekwencja wyborcza [%]	Wskaźnik - frekwencja wyborcza w skali	Wskaźnik kapitału społecznego i poziomu edukacji ogółem
			nieufność międzyludzka	zły stan zdrowia mieszkańców	niski poziom wykształcenia większości mieszkańców	niski poziom kreatywności, pomysłowości, przedsiębiorczości	słaba współpraca między mieszkańcami a władzami publicznymi							
17.	Planta	153	1,00	2,00	1,00	1,00	0,00	1,00	0	0,00	3	33,10	3	2,33
18.	Podlewkowie	74	1,33	2,08	1,67	1,92	0,75	1,55	0	0,00	3	35,54	3	2,52
19.	Siemianówka	406	2,00	2,00	1,00	3,00	1,00	1,80	2	0,49	3	39,30	2	2,27
20.	Skupowo	193	1,33	2,08	1,67	1,92	0,75	1,55	1	0,52	3	33,10	3	2,52
21.	Stare Masiewo	70	1,33	2,08	1,67	1,92	0,75	1,55	1	1,43	0	41,54	1	0,85
22.	Tarnopol	126	0,00	2,00	0,00	0,00	0,00	0,40	0	0,00	3	39,30	2	0,80
23.	Zabłotczyzna	87	3,00	3,00	1,00	3,00	1,00	2,20	0	0,00	3	33,10	3	1,73
Średnia			1,33	2,08	1,67	1,92	0,75	1,55	0,65	0,28	2,74	36,39	2,48	2,17

Źródło: Opracowanie własne.

Najbardziej negatywne zjawiska w zakresie kapitału społecznego i poziomu edukacji koncentrują się w sołectwie Ochrymy.

Zbiór uzyskanych wyników, podzielono na cztery przedziały: <0,00; 0,75>, (0,75; 1,50), <1,50; 2,25>, (2,25; 3,00). Obszarami o największej koncentracji problemu przyjęto obszary charakteryzujące się umownym wskaźnikiem większym od wartości 2,25. Obszarami o istotnej koncentracji problemu przyjęto obszary charakteryzujące się umownym wskaźnikiem z przedziału <1,50; 2,25>, przy czym wyeliminowano te sołectwa, w których wynik był poniżej średniej dla gminy.

4.1.8. Zjawiska społeczne ogółem

Ocenę zjawisk społecznych ogółem wykonano wyliczając zagregowany wskaźnik występowania niekorzystnych zjawisk społecznych, jako średnią arytmetyczną wskaźników cząstkowych poszczególnych czynników, składających się na zjawiska społeczne w poszczególnych sołectwach.

Zjawiska społeczne

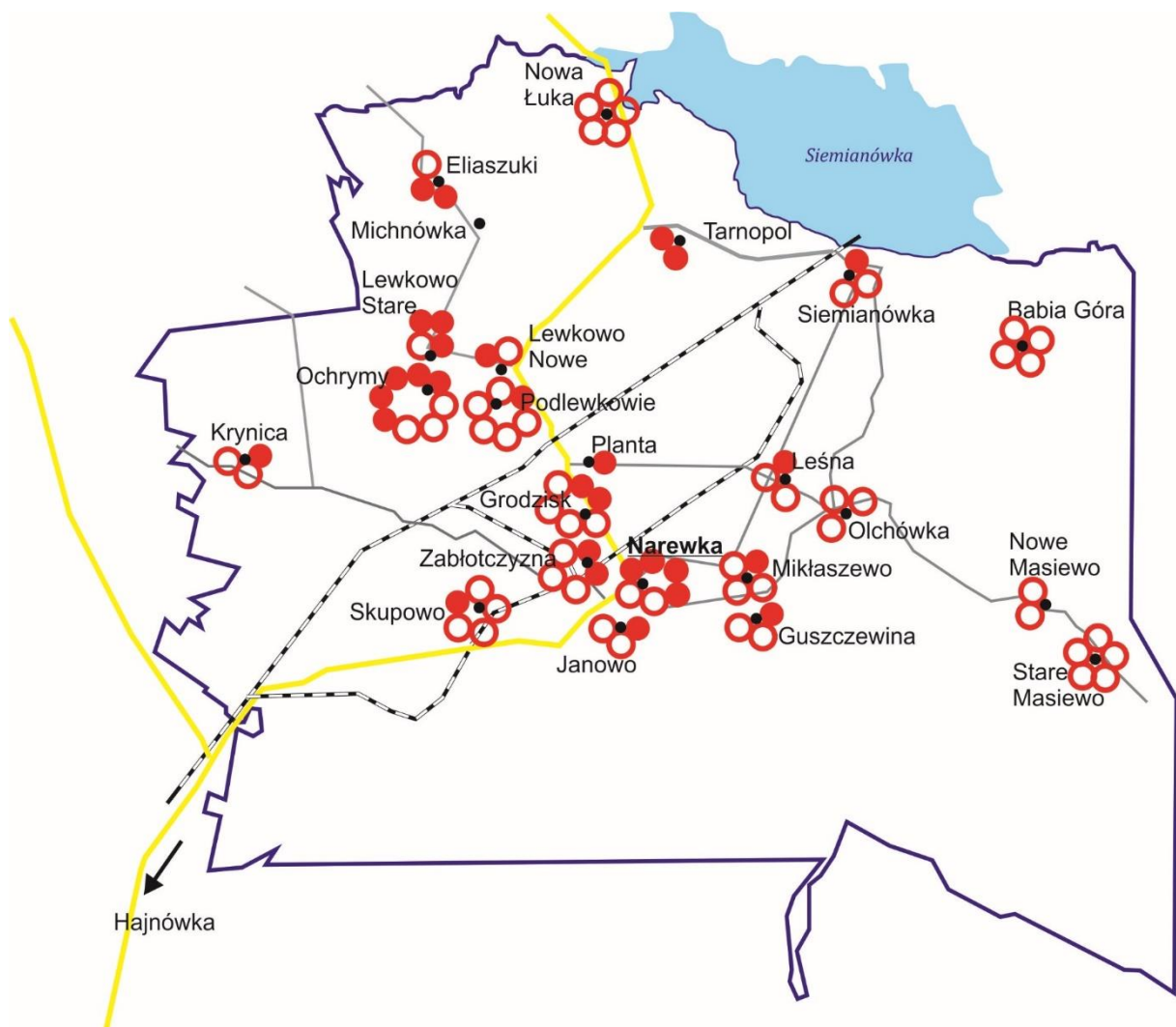
Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Czynniki społeczne								Zjawiska społeczne ogółem
			bezrobocie	ubóstwo	pomoc społeczna (wg GOPS)	przestępczość	alkoholizm	narkomania	udział w życiu społecznym i kulturalnym	kapitał społeczny i niski poziom edukacji	
1.	Babia Góra	111	1,00	1,17	1,00	0,50	2,25	0,25	2,00	2,18	1,26
2.	Eliaszuki	132	1,00	0,00	0,00	0,50	3,00	0,00	2,00	2,47	1,12
3.	Grodzisk	32	2,50	2,17	3,00	0,50	2,25	0,25	2,00	2,52	1,86
4.	Guszczewina	91	1,00	0,67	0,00	0,50	2,25	0,25	2,00	2,52	1,11
5.	Janowo	202	1,50	1,17	0,00	0,50	2,25	0,25	2,00	2,52	1,24
6.	Krynica	21	1,00	0,67	0,00	0,50	2,25	0,25	2,00	2,52	1,11
7.	Leśna	51	1,00	1,17	0,00	0,50	2,25	0,25	2,00	2,52	1,17
8.	Lewkowo Nowe	211	1,50	1,00	0,00	0,00	1,00	0,00	2,00	2,33	1,01
9.	Lewkowo Stare	341	0,50	0,00	0,00	1,50	3,00	1,00	1,00	2,47	1,15
10.	Michnówka	77	1,50	0,50	0,00	0,00	1,00	0,00	1,00	1,93	0,77
11.	Mikłaszewo	175	2,00	1,67	0,00	1,00	2,25	0,25	2,00	2,52	1,42
12.	Narewka	889	2,50	2,00	0,00	2,50	3,00	1,00	3,00	2,07	1,95
13.	Nowa Łuka	67	1,00	1,67	1,00	0,50	2,25	0,25	2,00	2,18	1,32
14.	Nowe Masiewo	42	2,50	1,50	0,00	0,50	2,00	0,00	1,00	1,80	1,13
15.	Ochrymy	127	3,00	2,50	1,00	1,50	3,00	1,00	2,00	2,73	2,06
16.	Olchówka	114	1,50	2,00	1,00	1,00	2,00	0,00	2,00	1,60	1,39
17.	Planta	153	0,50	1,00	0,00	1,00	1,00	0,00	1,00	2,33	0,89
18.	Podlewkowie	74	2,50	2,17	1,00	0,50	2,25	0,25	2,00	2,52	1,61
19.	Siemianówka	406	1,50	2,00	0,00	1,50	2,00	0,00	1,00	2,27	1,35
20.	Skupowo	193	1,50	1,67	1,00	1,00	2,25	0,25	2,00	2,52	1,49
21.	Stare Masiewo	70	1,50	1,67	1,00	2,00	2,25	0,25	2,00	0,85	1,40
22.	Tarnopol	126	1,00	2,50	0,00	0,50	3,00	0,00	1,00	0,80	1,16
23.	Zabłotczyzna	87	2,50	2,50	0,00	1,50	3,00	0,00	2,00	1,73	1,59
Średnia			1,57	1,45	0,43	0,89	2,25	0,25	1,78	2,17	1,33

Źródło: Opracowanie własne.

Średni zagregowany wskaźnik występowania niekorzystnych zjawisk społecznych dla terenu całej gminy wyniósł 1,33. W ocenie zagregowanej zjawisk społecznych przyjęto, że największe nasilenie zjawisk negatywnych występuje na tych obszarach, na których zdiagnozowano:

- co najmniej 2 cząstkowe czynniki problemowe (zjawiska społeczne), o najwyższym nasileniu (kolor czerwony),
- co najmniej 4 cząstkowe czynniki problemowe (zjawiska społeczne), niezależnie od ich nasilenia (kolor żółty lub czerwony).

Koncentracja zjawisk społecznych kryzysowych wg jednostek delimitacyjnych

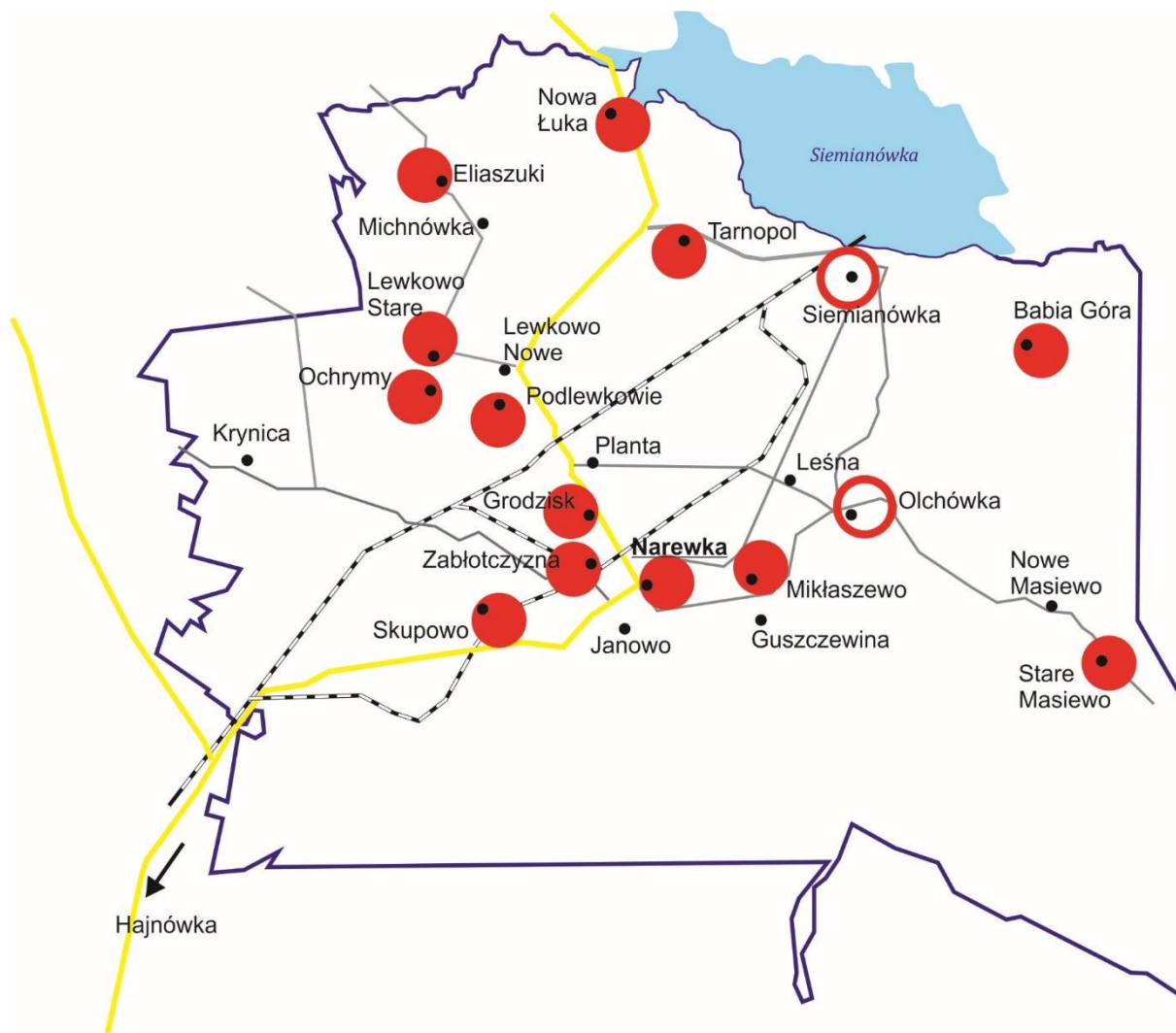
Źródło: Opracowanie własne.

Uzyskane wyniki wskazują, że niekorzystne zjawiska społeczne z największą intensywnością koncentrują się w następujących sołectwach: Babia Góra, Eliaszuki, Grodzisk, Lewkowo Stare,

Mikłaszewo, Narewka, Nowa Łuka, Ochrymy, Podlewkowie, Skupowo, Stare Masiewo, Tarnopol, Zabłotczyzna.

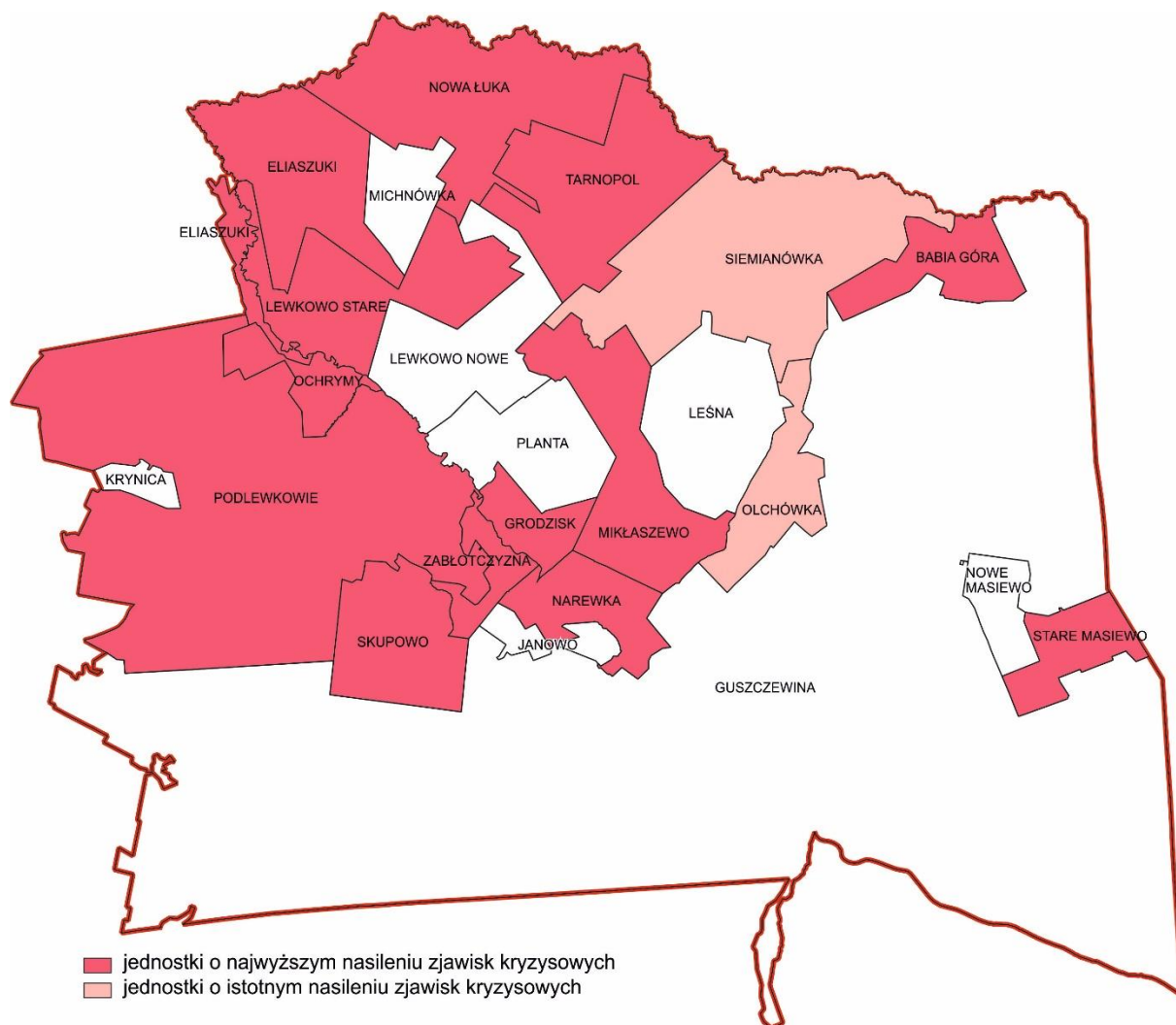
Dodatkowo przyjęto iż istotne nasilenie zjawisk występuje w tych sołectwach, gdzie średnia oceny zagregowanej przewyższa średnią dla gminy: Olchówka, Siemianówka.

Zagregowana intensywność zjawisk społecznych wg jednostek delimitacyjnych

Źródło: Opracowanie własne.

Zjawiska społeczne – kryzysowe wg jednostek delimitacyjnych – mapa

Źródło: Opracowanie własne

4.2. Zjawiska gospodarcze

Ocenę występowania negatywnych zjawisk w zakresie czynników gospodarczych przeprowadzono na podstawie wyników badań ankietowych oraz danych z Krajowego Rejestru Sądowego i Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej.

Badania ankietowe obejmowały w tym zakresie czynniki: „niewielką liczbę przedsiębiorstw” oraz „słabą kondycję ekonomiczną przedsiębiorstw” w poszczególnych sołectwach.

Wskaźnik gospodarczy według danych z ankiet obliczono, jako średnią arytmetyczną sumy punktów uzyskanych w poszczególnych sołectwach dla dwóch powyższych czynników.

Dane o liczbie podmiotów gospodarczych uzyskane z KRS i CEIDG w poszczególnych sołectwach zsumowano i przeliczono na 100 mieszkańców danego sołectwa. Uzyskane w ten sposób wartości przyporządkowano do czterostopniowej skali odwróconej:

- 0 pkt – 11,4 - 8,7
- 1 pkt – 8,6 - 5,8
- 2 pkt – 5,7 - 2,9
- 3 pkt – 2,8 - 0.

Następnie obliczono średnią ważoną (waga po 0,5) wskaźnika gospodarczego według danych z ankiet oraz zeskalowanych danych z KRS i CEIDG, otrzymując w ten sposób wskaźnik gospodarczy ogółem, wyrażający intensywność negatywnych zjawisk gospodarczych w poszczególnych sołectwach.

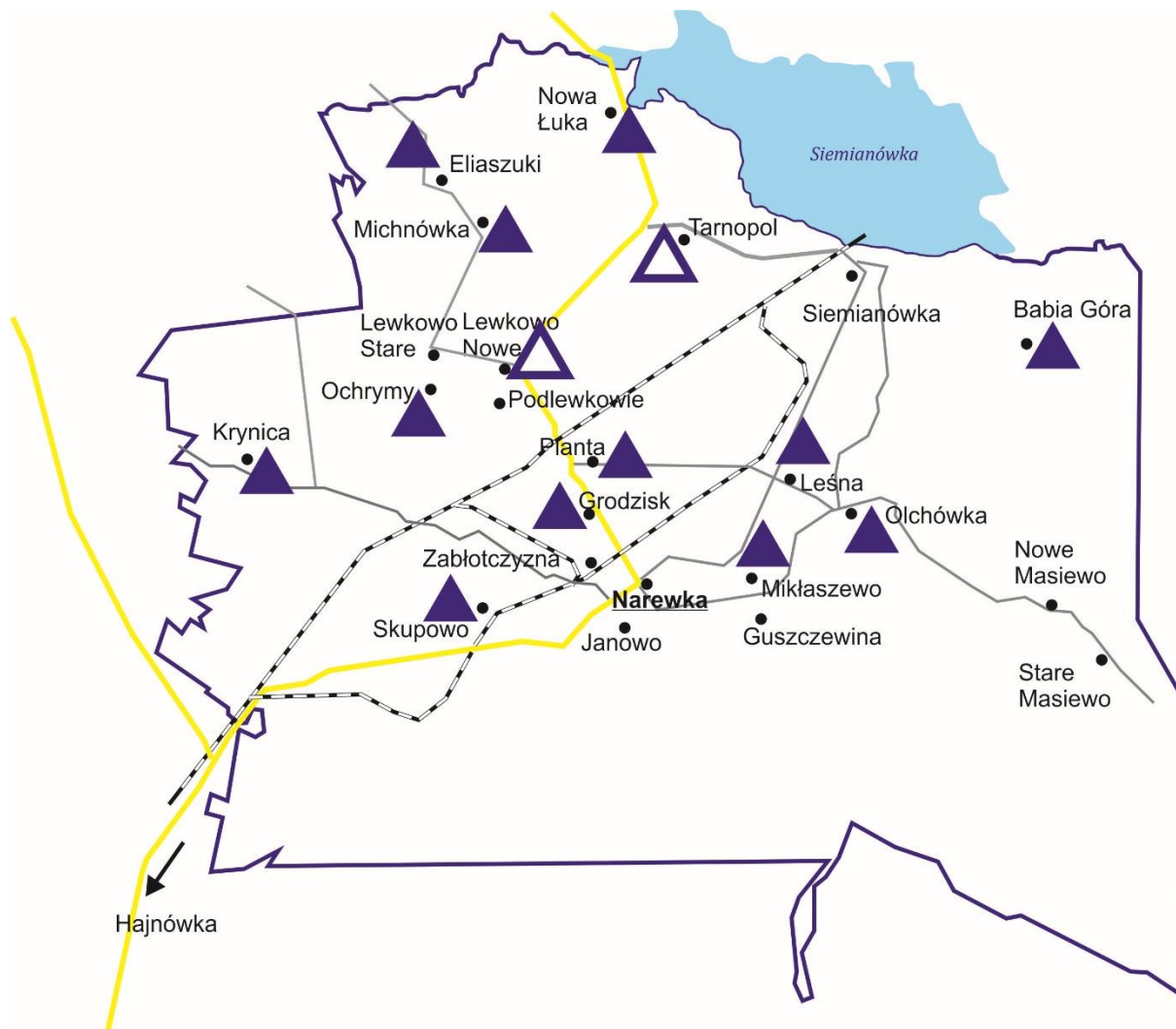
Zbiór uzyskanych wyników, podzielono na cztery przedziały: $\langle 0,00; 0,75 \rangle$, $\langle 0,75; 1,50 \rangle$, $\langle 1,50; 2,25 \rangle$, $\langle 2,25; 3,00 \rangle$. Obszarami o największej koncentracji problemu przyjęto obszary charakteryzujące się umownym wskaźnikiem większym od wartości 2,25. Obszarami o istotnej koncentracji problemu przyjęto obszary charakteryzujące się umownym wskaźnikiem z przedziału $\langle 1,50; 2,25 \rangle$, przy czym wyeliminowano obszary o ocenie poniżej średniej dla gminy.

Zjawiska gospodarcze

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Dane ankietowe - wskaźniki cząstkowe		Wskaźnik gospodarczy wg danych z ankiet	Liczba przedsiębiorstw wg KRS	Liczba podmiotów gospodarczych wg CEIDG	Liczba podmiotów gospodarczych łącznie na 100 mieszkańców	Liczba podmiotów gospodarczych łącznie na 100 mieszkańców w skali odwróconej	Wskaźnik gospodarczy ogółem
			niewielka ilość przedsiębiorstw	słaba kondycja ekonomiczna przedsiębiorstw						
1.	Babia Góra	111	2,2	1,7	1,95	0	1	0,90	3,00	2,48
2.	Eliaszuki	132	3,0	3,0	3,00	0	4	3,03	2,00	2,50
3.	Grodzisk	32	2,2	1,7	1,95	0	0	0,00	3,00	2,48
4.	Guszczewina	91	2,2	1,7	1,95	0	3	3,30	2,00	1,98
5.	Janowo	202	2,2	1,7	1,95	1	5	2,97	2,00	1,98
6.	Krynica	21	2,2	1,7	1,95	0	0	0,00	3,00	2,48
7.	Leśna	51	2,2	1,7	1,95	0	0	0,00	3,00	2,48
8.	Lewkowo	211	3,0	0,0	1,50	0	5	2,37	3,00	2,25
9.	Lewkowo	341	1,0	3,0	2,00	3	14	4,99	2,00	2,00
10.	Michnówka	77	3,0	3,0	3,00	0	0	0,00	3,00	3,00
11.	Mikłaszewo	175	2,2	1,7	1,95	0	0	0,00	3,00	2,48
12.	Narewka	889	1,0	2,0	1,50	5	43	5,40	2,00	1,75
13.	Nowa Łuka	67	2,2	1,7	1,95	0	0	0,00	3,00	2,48
14.	Nowe	42	0,0	0,0	0,00	1	1	4,76	2,00	1,00
15.	Ochrymy	127	3,0	3,0	3,00	0	3	2,36	3,00	3,00
16.	Olchówka	114	3,0	3,0	3,00	0	4	3,51	2,00	2,50
17.	Planta	153	3,0	3,0	3,00	3	4	4,58	2,00	2,50
18.	Podlewkowie	74	2,2	1,7	1,95	0	3	4,05	2,00	1,98
19.	Siemianówka	406	2,0	0,0	1,00	2	8	2,46	3,00	2,00
20.	Skupowo	193	2,2	1,7	1,95	0	3	1,55	3,00	2,48
21.	Stare Masiewo	70	2,2	1,7	1,95	2	6	11,43	0,00	0,98
22.	Tarnopol	126	3,0	0,0	1,50	0	2	1,59	3,00	2,25
23.	Zabłotczyzna	87	1,0	0,0	0,50	0	2	2,30	3,00	1,75
Średnia			2,18	1,68	1,93	0,74	4,83	2,68	2,48	-

Źródło: Opracowanie własne.

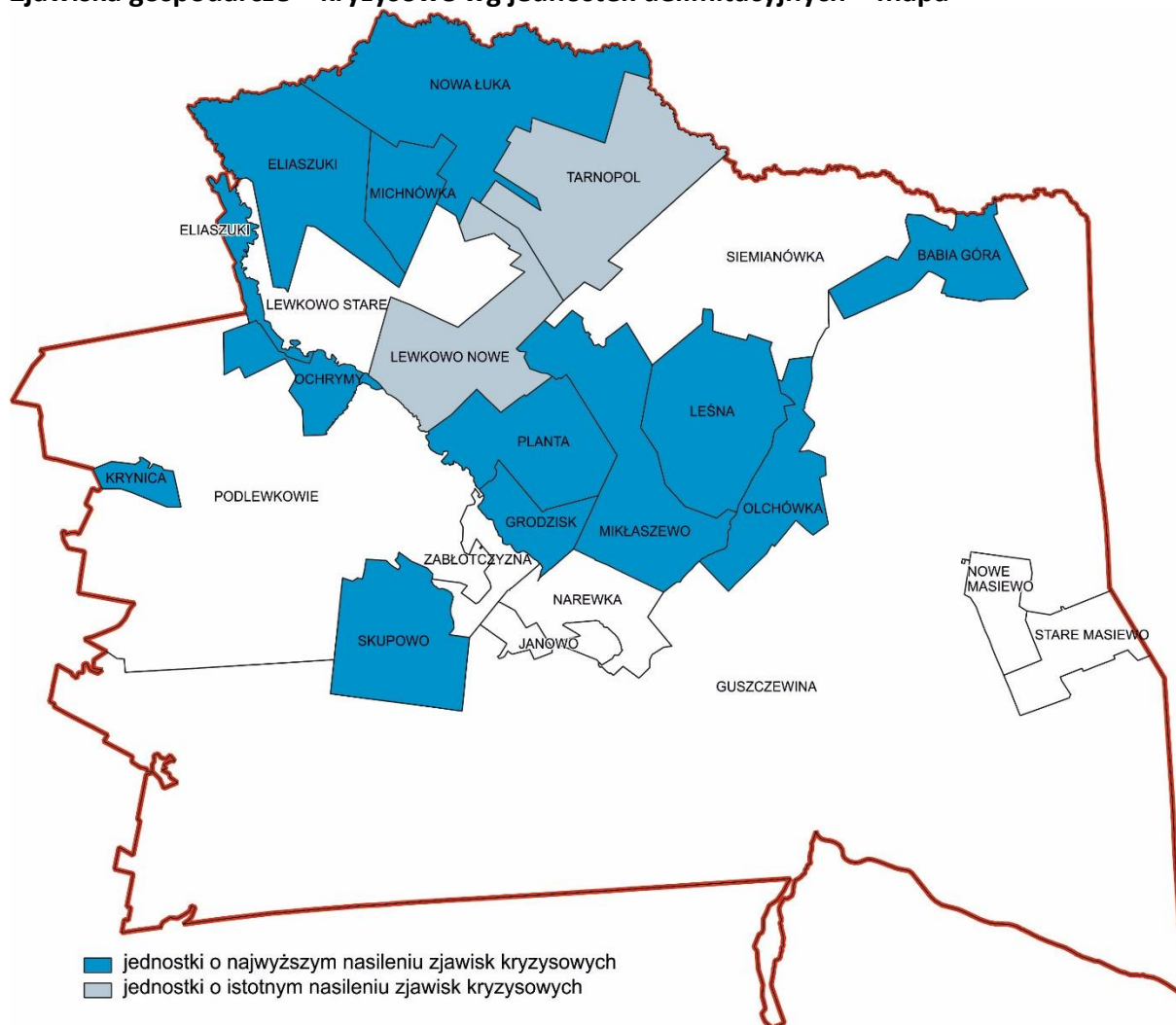
Zagregowana intensywność zjawisk gospodarczych wg jednostek delimitacyjnych

Źródło: Opracowanie własne.

Największą koncentrację niekorzystnych zjawisk gospodarczych zanotowano w sołectwach: Babia Góra, Eliaszuki, Grodzisk, Krynica, Leśna, Michnówka, Mikłaszewo, Nowa Łuka, Ochrymy, Olchówka, Planta, Skupowo.

Zjawiska gospodarcze – kryzysowe wg jednostek delimitacyjnych – mapa

Źródło: Opracowanie własne

4.3. Czynniki środowiskowe

Przy ocenie występowania negatywnych zjawisk w zakresie środowiska przyrodniczego posłużono się danymi ankietowymi.

W badaniach ankietowych ocenie intensywności negatywnych zjawisk poddano 4 elementy:

- występowanie dzikich wysypisk odpadów, nielegalne składy odpadów,
- występowanie zagrożeń dla środowiska,
- obszary wymagające rewitalizacji przyrodniczej (wyrębiska, wysypiska),
- szczególnie zdegradowane obszary: obszary popegeerowskie, tereny zdegradowane rolniczo, zniszczone kompleksy obiektów, obszary poprzemysłowe, poprodukcyjne, powojkowe, pokolejowe, inne,

Wskaźnik środowiskowy według danych z ankiet obliczono, jako średnią arytmetyczną sumy punktów uzyskanych w poszczególnych sołectwach dla czterech powyższych czynników, przypisując uzyskane wartości do 4 stopniowej skali. Uznano, że wskazanie w ankiecie chociażby jednego czynnika z najmniejszą liczbą punktów świadczy o występowaniu problemów środowiskowych. Zastosowano następującą skalę:

- 0 pkt – 0 - 0,29,
- 1 pkt – 0,30- 0,79,
- 2 pkt – 0,80 - 1,19,
- 3 pkt – 1,20 – 3,00.

Największa koncentracja niekorzystnych zjawisk środowiskowych zanotowana została w sołectwie Planta oraz w kilku pozostałych sołectwach: Eliaszuki, Olchówka, Siemianówka, Zabłotczyzna.

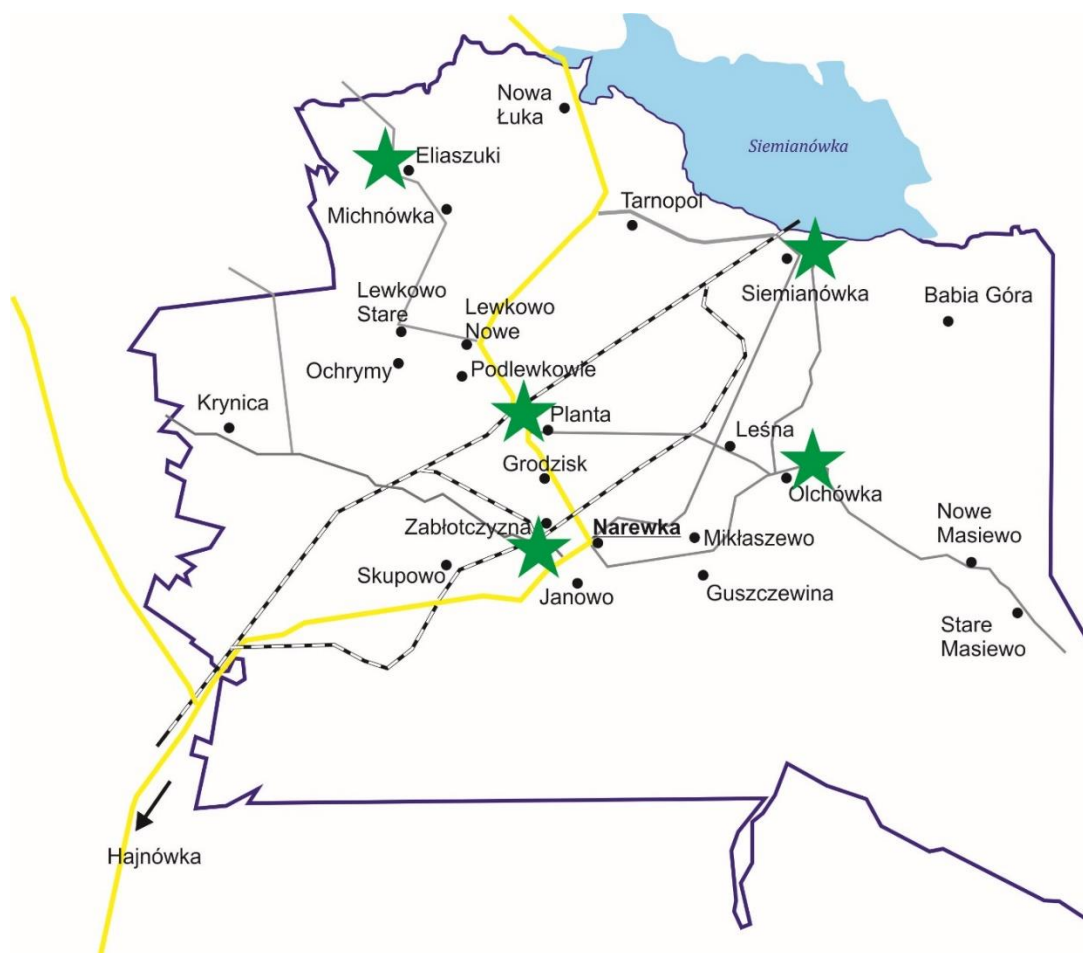
Zjawiska środowiskowe

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Czynniki środowiskowe				Czynniki środowiskowe średnia	Czynniki środowiskowe w skali
			Występowanie dzikich wysypisk odpadów, nielegalne składy odpadów	Występowanie zagrożeń dla środowiska	obszary wymagające rewitalizacji przyrodniczej (wyrobiska, wysypiska)	szczególnie zdegradowane obszary		
1.	Babia Góra	111	0,83	0,92	0,92	0,5	0,79	1
2.	Eliaszuki	132	2	2	2	0	1,50	2
3.	Grodzisk	32	0,83	0,92	0,92	0,5	0,79	1
4.	Guszczewina	91	0,83	0,92	0,92	0,5	0,79	1
5.	Janowo	202	0,83	0,92	0,92	0,5	0,79	1
6.	Krynica	21	0,83	0,92	0,92	0,5	0,79	1
7.	Leśna	51	0,83	0,92	0,92	0,5	0,79	1
8.	Lewkowo Nowe	211	0	0	0	0	0,00	0
9.	Lewkowo Stare	341	0	0	3	0	0,75	1
10.	Michnówka	77	0	0	0	0	0,00	0
11.	Mikłaszewo	175	0,83	0,92	0,92	0,5	0,79	1
12.	Narewka	889	1	1	0	1	0,75	1
13.	Nowa Łuka	67	0,83	0,92	0,92	0,5	0,79	1
14.	Nowe Masiewo	42	0	0	0	0	0,00	0
15.	Ochrymy	127	1	0	0	0	0,25	1
16.	Olchówka	114	2	2	1	1	1,50	2
17.	Planta	153	0	3	3	3	2,25	3
18.	Podlewkowie	74	0,83	0,92	0,92	0,5	0,79	1
19.	Siemianówka	406	2	1	1	1	1,25	2

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Czynniki środowiskowe				Czynniki środowiskowe średnia	Czynniki środowiskowe w skali
			Występowanie dzikich wysypisk odpadów, nielegalne składy odpadów	Występowanie zagrożeń dla środowiska	obszary wymagające rewitalizacji przyrodniczej (wzrostiska, wysypiska)	szczególnie zdegradowane obszary		
20.	Skupowo	193	0,83	0,92	0,92	0,5	0,79	1
21.	Stare Masiewo	70	0,83	0,92	0,92	0,5	0,79	1
22.	Tarnopol	126	0	0	0	0	0,00	0
23.	Zabłotczyzna	87	2	2	1	0	1,25	2
Średnia			0,83	0,92	0,92	0,50	0,79	-

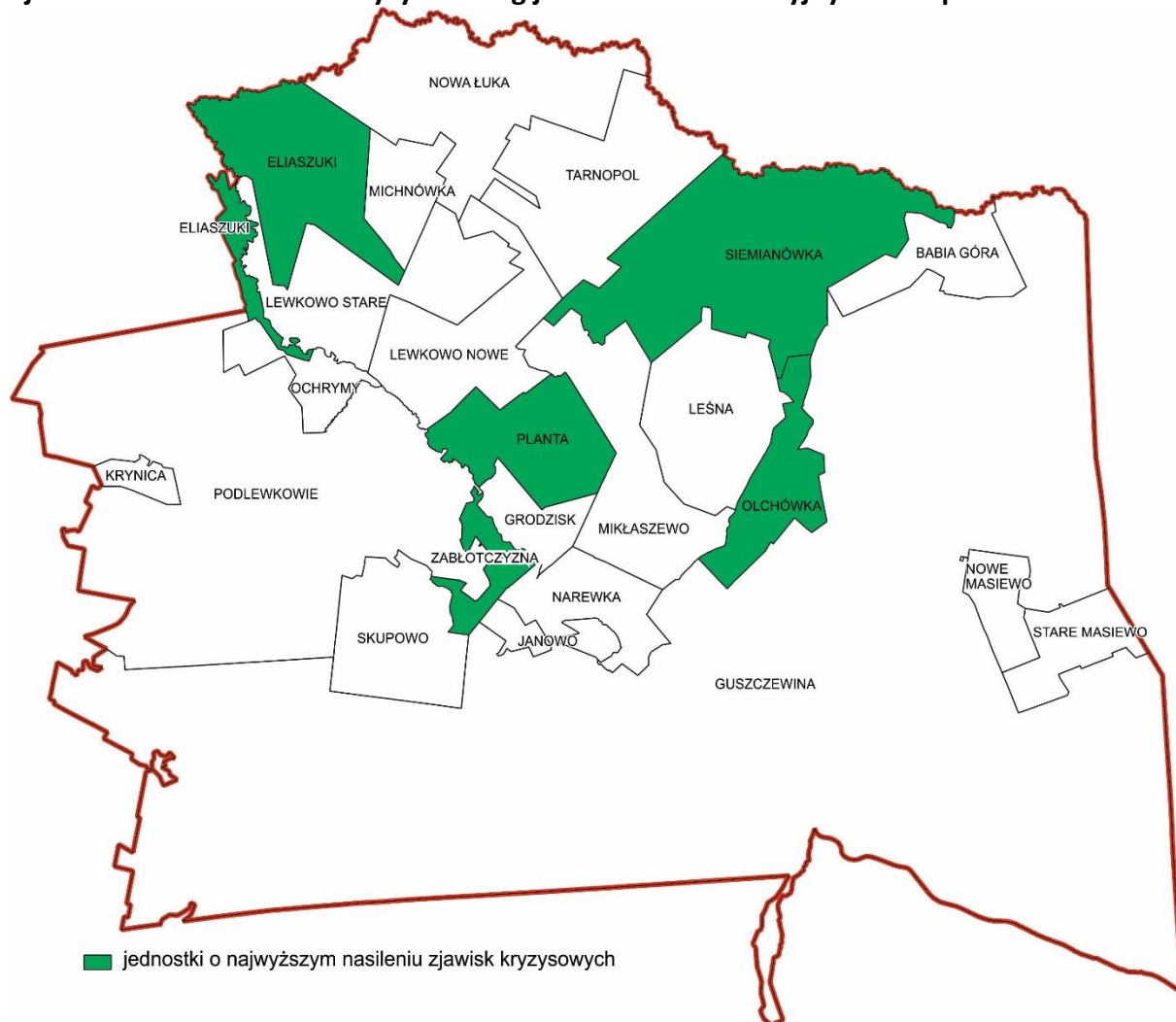
Źródło: Opracowanie własne.

Zagregowana intensywność zjawisk środowiskowych wg jednostek delimitacyjnych

Źródło: Opracowanie własne

Zjawiska środowiskowe – kryzysowe wg jednostek delimitacyjnych – mapa

Źródło: Opracowanie własne

4.4. Czynniki przestrzenno-funkcjonalne

Stan kryzysowy wywołany koncentracją negatywnych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych może przejawiać się w szczególności niewystarczającym wyposażeniem w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złym stanem technicznym, brakiem dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowaniem rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskim poziomem obsługi komunikacyjnej, niedoborem lub niską jakością terenów publicznych.

Przy ocenie występowania negatywnych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych posłużono się danymi ankietowymi. W badaniach ankietowych ocenie intensywności negatywnych zjawisk poddano 8 czynników:

- niski poziom dostępu do sklepów i usług,
- brak lub zbyt mała ilość połączeń komunikacyjnych z innymi ośrodkami,

- brak lub niska jakość terenów publicznych (na rekreację, sport, kulturę),
- niska jakość usług kultury,
- niska jakość usług sportu i rekreacji,
- niska jakość usług oświaty,
- zły stan estetyczny otoczenia,
- brak lub słaba aktywność ośrodków kulturalno-rekreacyjnych i sportowych w pobliżu miejsca zamieszkania.

Wskaźnik obrazujący intensywność negatywnych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych obliczono, jako średnią arytmetyczną sumy punktów uzyskanych w poszczególnych sołectwach dla ośmiu powyższych czynników, przypisując uzyskane wartości do 4 stopniowej skali:

- 0 pkt – 0 – 0,99
- 1 pkt – 1,00 - 1,49
- 2 pkt – 1,50 - 1,69
- 3 pkt – 1,70 – 3,00.

Zjawiska przestrzenno-funkcjonalne

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Czynniki przestrzenno-funkcjonalne								Czynniki przestrzenno-funkcjonalne średnia	Czynniki przestrzenno-funkcjonalne w skali
			niski poziom dostępu do sklepów i usług	brak lub zbyt mała ilość połączeń komunikacyjnych z innymi ośrodkami	brak lub niska jakość terenów publicznych (na rekreację, sport, kulturę)	niska jakość usług kultury	niska jakość usług sportu i rekreacji	niska jakość usług oświaty	zły stan estetyczny otoczenia	brak lub słaba aktywność ośrodków kulturalno-rekreacyjnych i sportowych w pobliżu miejsca zamieszkania		
1.	Babia Góra	111	2,08	2,83	1,50	1,25	1,08	1,08	1,33	0,92	1,51	2
2.	Eliaszuki	132	2,00	3,00	1,00	1,00	1,00	0,00	1,00	1,00	1,25	1
3.	Grodzisk	32	2,08	2,83	1,50	1,25	1,08	1,08	1,33	0,92	1,51	2
4.	Guszczewina	91	2,08	2,83	1,50	1,25	1,08	1,08	1,33	0,92	1,51	2
5.	Janowo	202	2,08	2,83	1,50	1,25	1,08	1,08	1,33	0,92	1,51	2
6.	Krynica	21	2,08	2,83	1,50	1,25	1,08	1,08	1,33	0,92	1,51	2
7.	Leśna	51	2,08	2,83	1,50	1,25	1,08	1,08	1,33	0,92	1,51	2
8.	Lewkowo Nowe	211	3,00	3,00	0,00	2,00	0,00	0,00	2,00	2,00	1,50	2
9.	Lewkowo Stare	341	1,00	3,00	1,00	2,00	3,00	2,00	0,00	0,00	1,50	2
10.	Michnówka	77	2,00	3,00	1,00	1,00	1,00	2,00	2,00	2,00	1,75	3

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY NAREWKA

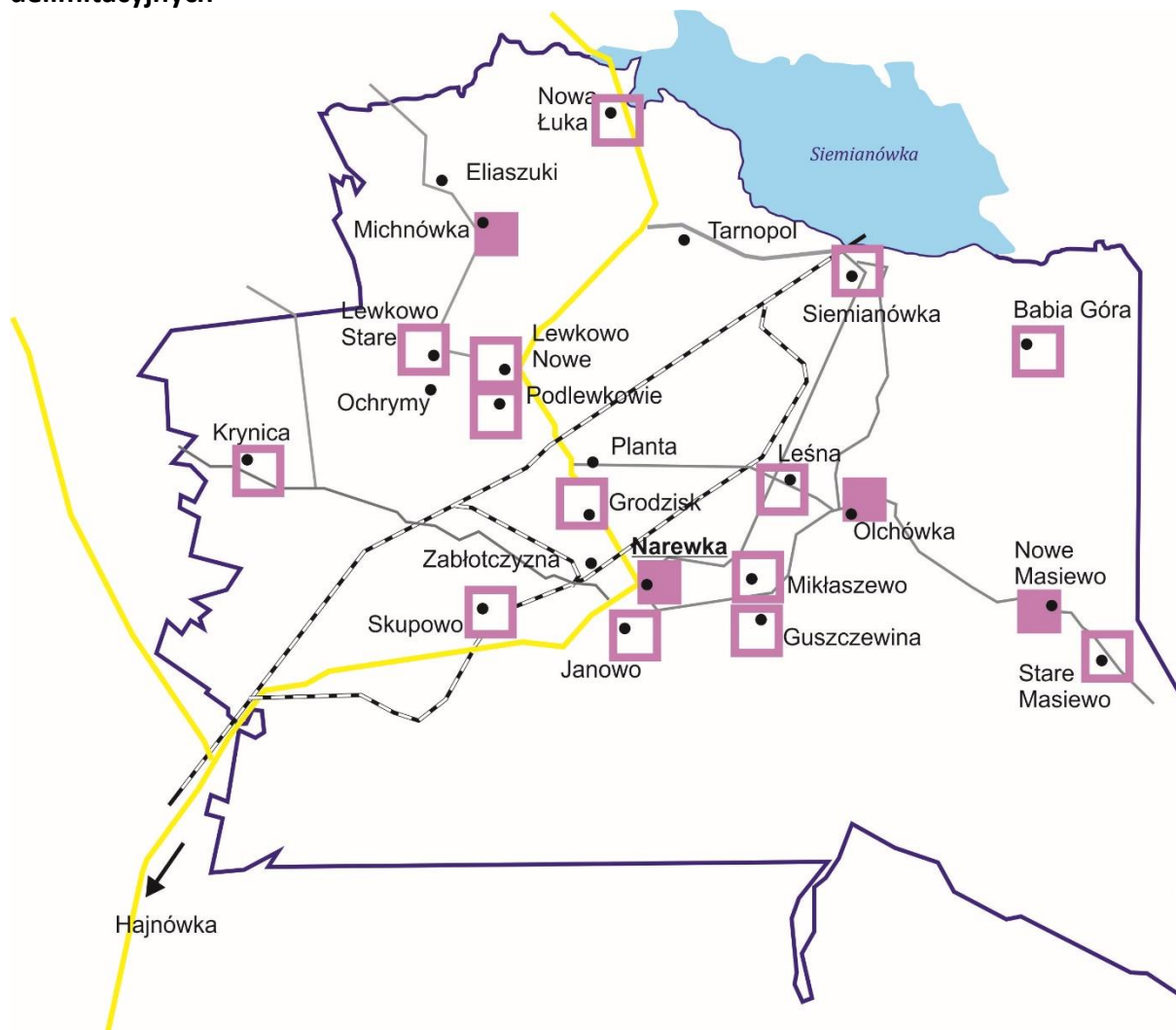
Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Czynniki przestrzenno-funkcjonalne								Czynniki przestrzenno-funkcjonalne średnia	Czynniki przestrzenno-funkcjonalne w skali
			niski poziom dostępu do sklepów i usług	brak lub zbyt mała ilość połączeń komunikacyjnych z innymi ośrodkami	brak lub niska jakość terenów publicznych (na rekreację, sport, kulturę)	niska jakość usług kultury	niska jakość usług sportu i rekreacji	niska jakość usług oświaty	zły stan estetyczny otoczenia	brak lub słaba aktywność ośrodków kulturalno-rekreacyjnych i sportowych w pobliżu miejsca zamieszkania		
11.	Mikłaszewo	175	2,08	2,83	1,50	1,25	1,08	1,08	1,33	0,92	1,51	2
12.	Narewka	889	3,00	3,00	1,00	1,00	2,00	2,00	1,00	1,00	1,75	3
13.	Nowa Łuka	67	2,08	2,83	1,50	1,25	1,08	1,08	1,33	0,92	1,51	2
14.	Nowe Masiewo	42	3,00	3,00	3,00	3,00	1,00	0,00	1,00	0,00	1,75	3
15.	Ochrymy	127	2,00	3,00	2,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	1,00	1
16.	Olchówka	114	3,00	2,00	2,00	2,00	3,00	2,00	2,00	2,00	2,25	3
17.	Planta	153	1,00	3,00	3,00	0,00	0,00	0,00	3,00	0,00	1,25	1
18.	Podlewkowie	74	2,08	2,83	1,50	1,25	1,08	1,08	1,33	0,92	1,51	2
19.	Siemianówka	406	2,00	3,00	1,00	1,00	0,00	2,00	1,00	2,00	1,50	2
20.	Skupowo	193	2,08	2,83	1,50	1,25	1,08	1,08	1,33	0,92	1,51	2
21.	Stare Masiewo	70	2,08	2,83	1,50	1,25	1,08	1,08	1,33	0,92	1,51	2
22.	Tarnopol	126	2,00	2,00	1,00	1,00	1,00	2,00	1,00	0,00	1,25	1
23.	Zabłotczyzna	87	1,00	3,00	2,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,38	1
Średnia			2,1	2,8	1,5	1,3	1,1	1,1	1,3	0,9	1,5	-

Źródło: Opracowanie własne.

Niekorzystne zjawiska przestrzenno-funkcjonalne o dużym nasileniu koncentrują się w następujących sołectwach:

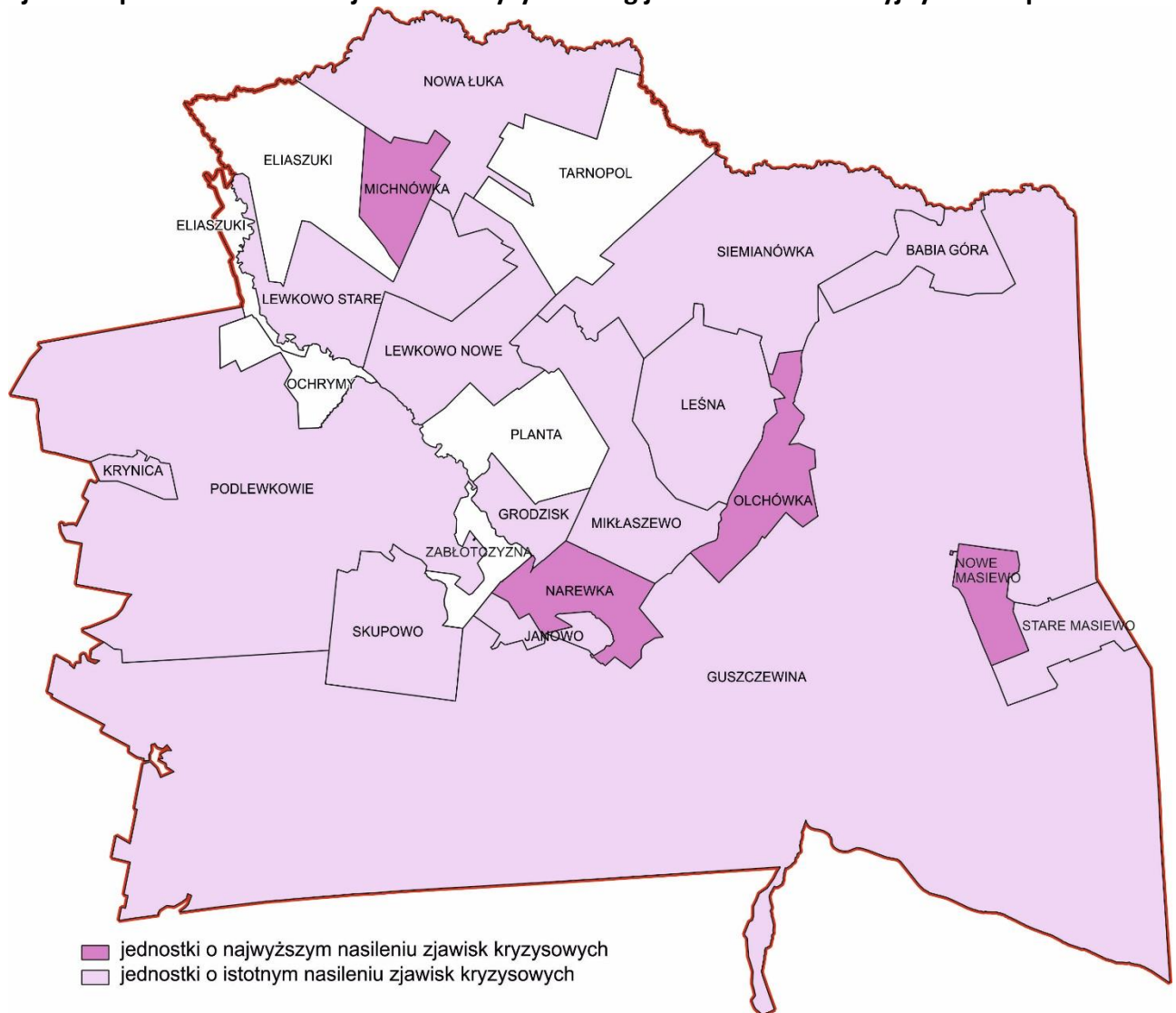
- Michnówka,
- Narewka,
- Nowe Masiewo,
- Olchówka.

Zagregowana intensywność zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych wg jednostek delimitacyjnych

Źródło: Opracowanie własne.

Zjawiska przestrzenno-funkcjonalne – kryzysowe wg jednostek delimitacyjnych – mapa

Źródło: Opracowanie własne

4.5. Czynniki techniczne

Ostatnią grupą rozpatrywanych zjawisk, są zjawiska techniczne. W ich obrębie pod uwagę brano degradację stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, dysfunkcje rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Ocenę intensywności występowania negatywnych zjawisk technicznych oparto na danych ankietowych. Badaniem objęto 5 zjawisk:

- zły stan zabytków i innych cennych obiektów,
- zły stan techniczny budynków mieszkalnych,
- zły stan techniczny budynków użyteczności publicznej,
- zła gospodarka wodna (dostęp do sieci wodociągowej),
- zła gospodarka ściekami (brak lub niska jakość).

Wskaźnik obrazujący intensywność negatywnych zjawisk technicznych obliczono, jako średnią arytmetyczną sumy punktów uzyskanych w poszczególnych sołectwach dla pięciu powyższych zjawisk, przypisując uzyskane wartości do 4 stopniowej skali:

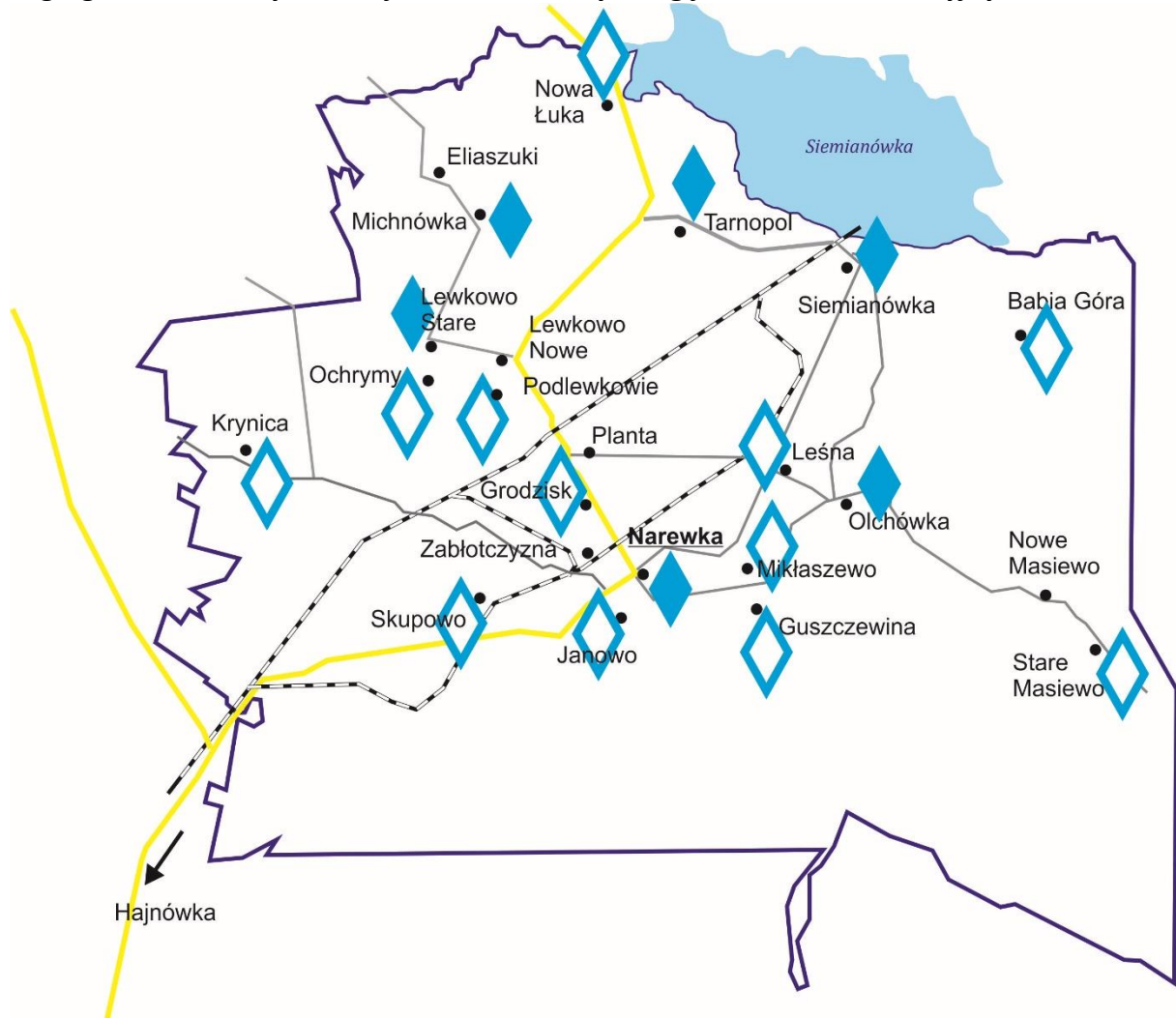
- 0 pkt – 0 - 0,15
- 1 pkt – 0,16 - 0,39
- 2 pkt – 0,40 - 0,59
- 3 pkt – 0,60 - 3,0.

Ze względu na zakres wartości ostatecznego miernika problemów technicznych jako sołectwa o największym nasileniu zjawiska przyjęto te, które oceniono na 2 i 3: Michnówka, Lewkowo Stare, Olchówka, Siemianówka, Narewka, Tarnopol.

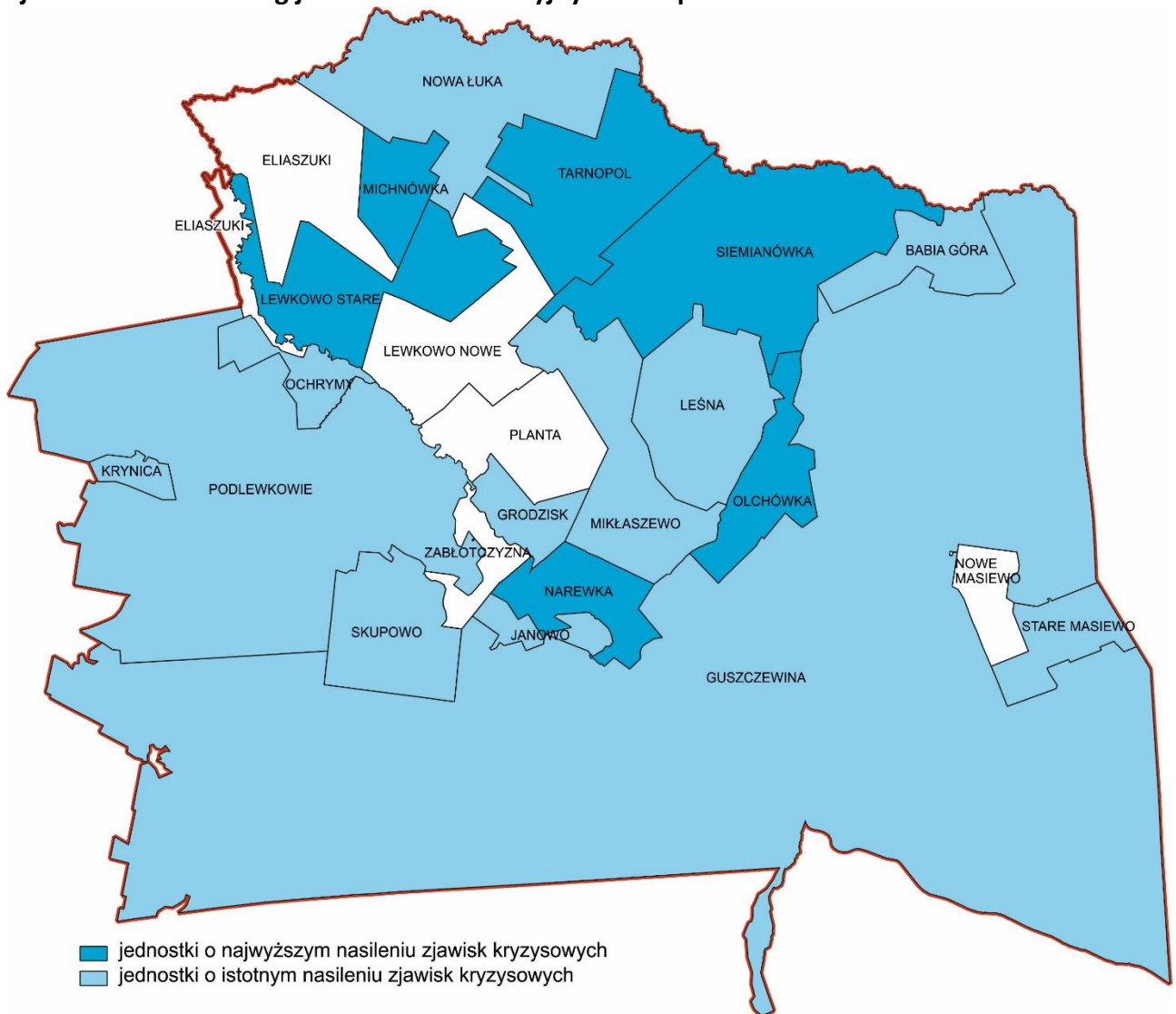
Zjawiska techniczne

Lp.	Sołectwo	Liczba mieszkańców	Czynniki techniczne					Czynniki techniczne średnia	Czynniki techniczne w skali
			zły stan zabytków innych cennych obiektów	zły stan techniczny budynków mieszkalnych	zły stan techniczny budynków użyteczności publicznej	zła gospodarka wodna	zła gospodarka ściekami		
1.	Babia Góra	111	0,2	1,1	0,6	0,4	0,1	0,48	2
2.	Eliaszuki	132	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,20	1
3.	Grodzisk	32	0,2	1,1	0,6	0,4	0,1	0,48	2
4.	Guszczewina	91	0,2	1,1	0,6	0,4	0,1	0,48	2
5.	Janowo	202	0,2	1,1	0,6	0,4	0,1	0,48	2
6.	Krynica	21	0,2	1,1	0,6	0,4	0,1	0,48	2
7.	Leśna	51	0,2	1,1	0,6	0,4	0,1	0,48	2
8.	Lewkowo Nowe	211	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,00	0
9.	Lewkowo Stare	341	0,0	0,0	3,0	0,0	0,0	0,60	3
10.	Michnówka	77	0,0	1,0	0,0	3,0	1,0	1,00	3
11.	Mikłaszewo	175	0,2	1,1	0,6	0,4	0,1	0,48	2
12.	Narewka	889	1,0	2,0	1,0	0,0	0,0	0,80	3
13.	Nowa Łuka	67	0,2	1,1	0,6	0,4	0,1	0,48	2
14.	Nowe Masiewo	42	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,20	1
15.	Ochrymy	127	0,0	2,0	0,0	0,0	0,0	0,40	2
16.	Olchówka	114	0,0	2,0	1,0	0,0	0,0	0,60	3
17.	Planta	153	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,00	0
18.	Podlewkowie	74	0,2	1,1	0,6	0,4	0,1	0,48	2
19.	Siemianówka	406	1,0	1,0	1,0	0,0	0,0	0,60	3
20.	Skupowo	193	0,2	1,1	0,6	0,4	0,1	0,48	2
21.	Stare Masiewo	70	0,2	1,1	0,6	0,4	0,1	0,48	2
22.	Tarnopol	126	0,0	2,0	1,0	2,0	0,0	1,00	3
23.	Zabłotczyzna	87	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,20	1
Średnia			0,2	1,1	0,6	0,4	0,1	0,47	-

Zagregowana intensywność zjawisk technicznych wg jednostek delimitacyjnych

Zjawiska techniczne wg jednostek delimitacyjnych – mapa

Źródło: Opracowanie własne

5. Wyznaczenie obszarów zdegradowanych i rewitalizacji oraz zasięgi przestrzenne

Zgodnie z Wytocznymi Ministra Rozwoju **stan kryzysowy** to stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z innych sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej. Natomiast **obszar zdegradowany** to obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy.

W ocenie zagregowanej zjawisk negatywnych przyjęto, że obszary zdegradowane to obszary:

- charakteryzujące się występowaniem negatywnych zjawisk społecznych
- dodatkowo wysoką koncentrację co najmniej jednego z pozostałych zjawisk.

Nasilenie negatywnych zjawisk społecznych i dodatkowo wysoką koncentrację co najmniej jednego z pozostałych zjawisk stwierdzono w wielu sołectwach na terenie gminy. Sołectwa te są możliwe do objęcia ich obszarem rewitalizacji: Babia Góra, Eliazuki, Grodzisk, Lewkowo Stare, Mikłaszewo, Narewka, Nowa Łuka, Ochrymy, Olchówka, Podlewkowie, Siemianówka, Skupowo, Stare Masiewo, Tarnopol, Zabłotczyzna. Są to tereny wg nomenklatury branżowej ujęte jako obszary zdegradowane (OZ).

Wśród rekomendowanych obszarów do objęcia rewitalizacją są takie tereny, dla których sumaryczna intensywność występowania negatywnych zjawisk liczona sumą punktów ogółem jest największa. Jako obszary rekomendowane do objęcia rewitalizacją zaproponowano te sołectwa, w których ogólna liczba punktów przewyższa 9,00. Należą do nich: Grodzisk, Lewkowo Stare, Narewka, Ochrymy, Olchówka, Siemianówka.

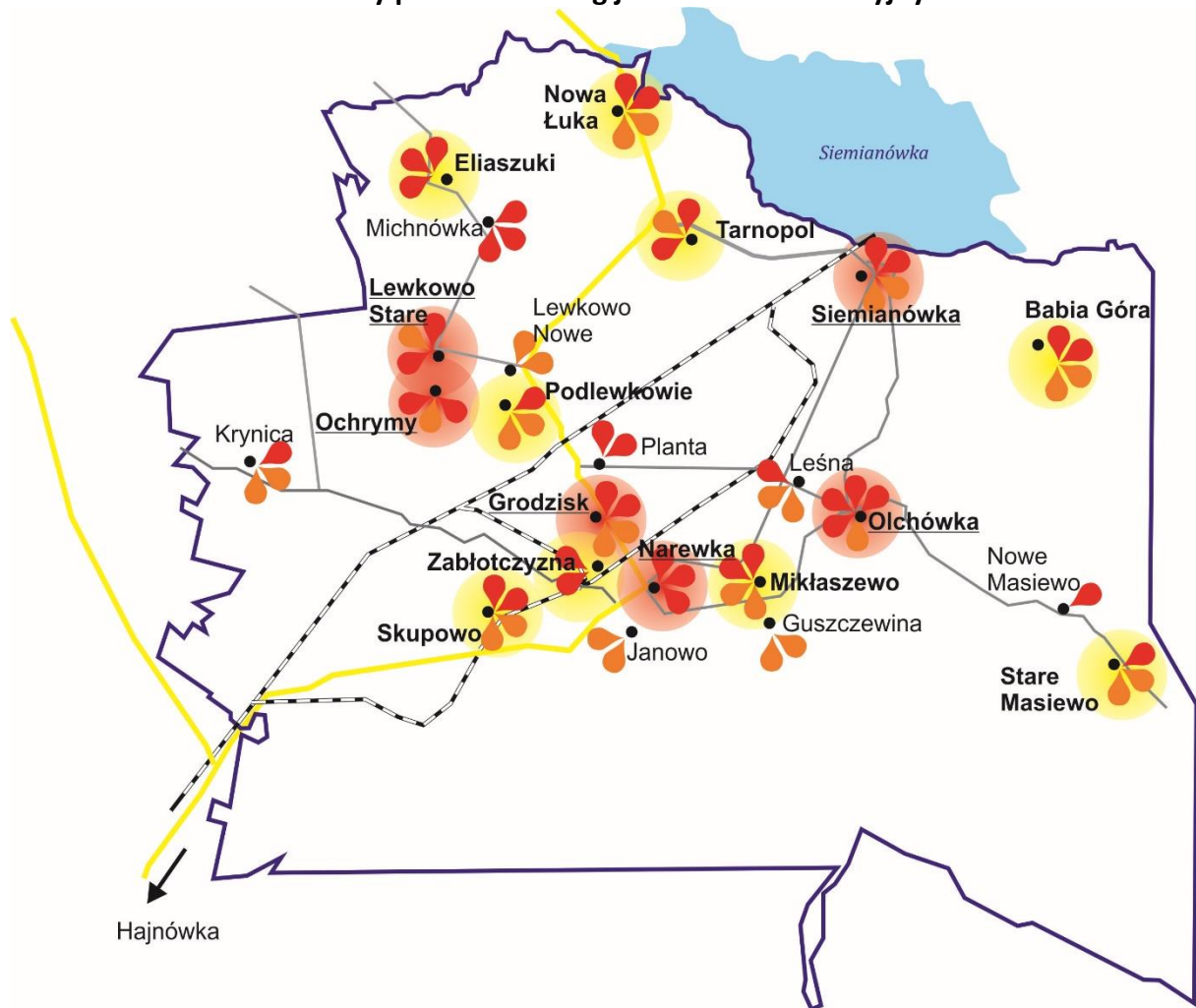
Zestawienie końcowe zagregowanych wskaźników dla poszczególnych sfer

Lp.	Sołectwo	Możliwe do objęcia rewitalizacją	Rekomendowane do objęcia rewitalizacją (średnia pow. 9,00)	Intensywność występowania negatywnych zjawisk					Suma punktów
				Społeczne	Gospodarcze	Przeznaczeniowo-funkcyjne	Techniczne	Środowiskowe	
1.	Babia Góra	OZ		1,26	2,48	2	2	1	8,74
2.	Eliaszuki	OZ		1,12	2,5	1	1	3	8,62
3.	Grodzisk	OZ	OR	1,86	2,48	2	2	1	9,34
4.	Guszczewina			1,11	1,98	2	2	1	8,09
5.	Janowo			1,24	1,98	2	2	1	8,22
6.	Krynica			1,11	2,48	2	2	1	8,59
7.	Leśna			1,17	2,48	2	2	1	8,65
8.	Lewkowo Nowe			1,01	2,25	2	0	0	5,26
9.	Lewkowo Stare	OZ		1,15	2	2	3	1	9,15
10.	Michnówka			0,77	3	3	3	0	9,77
11.	Mikłaszewo	OZ		1,42	2,48	2	2	1	8,9
12.	Narewka	OZ	OR	1,95	1,75	3	3	1	10,7
13.	Nowa Łuka	OZ		1,32	2,48	2	2	1	8,8
14.	Nowe Masiewo			1,13	1	3	1	0	6,13
15.	Ochrymy	OZ		2,06	3	1	2	1	9,06
16.	Olchówka	OZ		1,39	2,5	3	3	3	12,89
17.	Planta			0,89	2,5	1	0	3	7,39
18.	Podlewkowie	OZ		1,61	1,98	2	2	1	8,59
19.	Siemianówka	OZ		1,35	2	2	3	3	11,35
20.	Skupowo	OZ		1,49	2,48	2	2	1	8,97
21.	Stare Masiewo	OZ		1,4	0,98	2	2	1	7,38
22.	Tarnopol	OZ		1,16	2,25	1	3	0	7,41
23.	Zabłotczyzna	OZ	OR	1,59	1,75	1	1	3	8,34
Średnia									8,71

Źródło: Opracowanie własne.

Poniżej zaprezentowano w postaci graficznej jednostki delimitacyjne wraz z liczbą sfer w których zidentyfikowano zjawiska kryzysowe.

Zestawienie końcowe – sfery problemowe wg jednostek delimitacyjnych

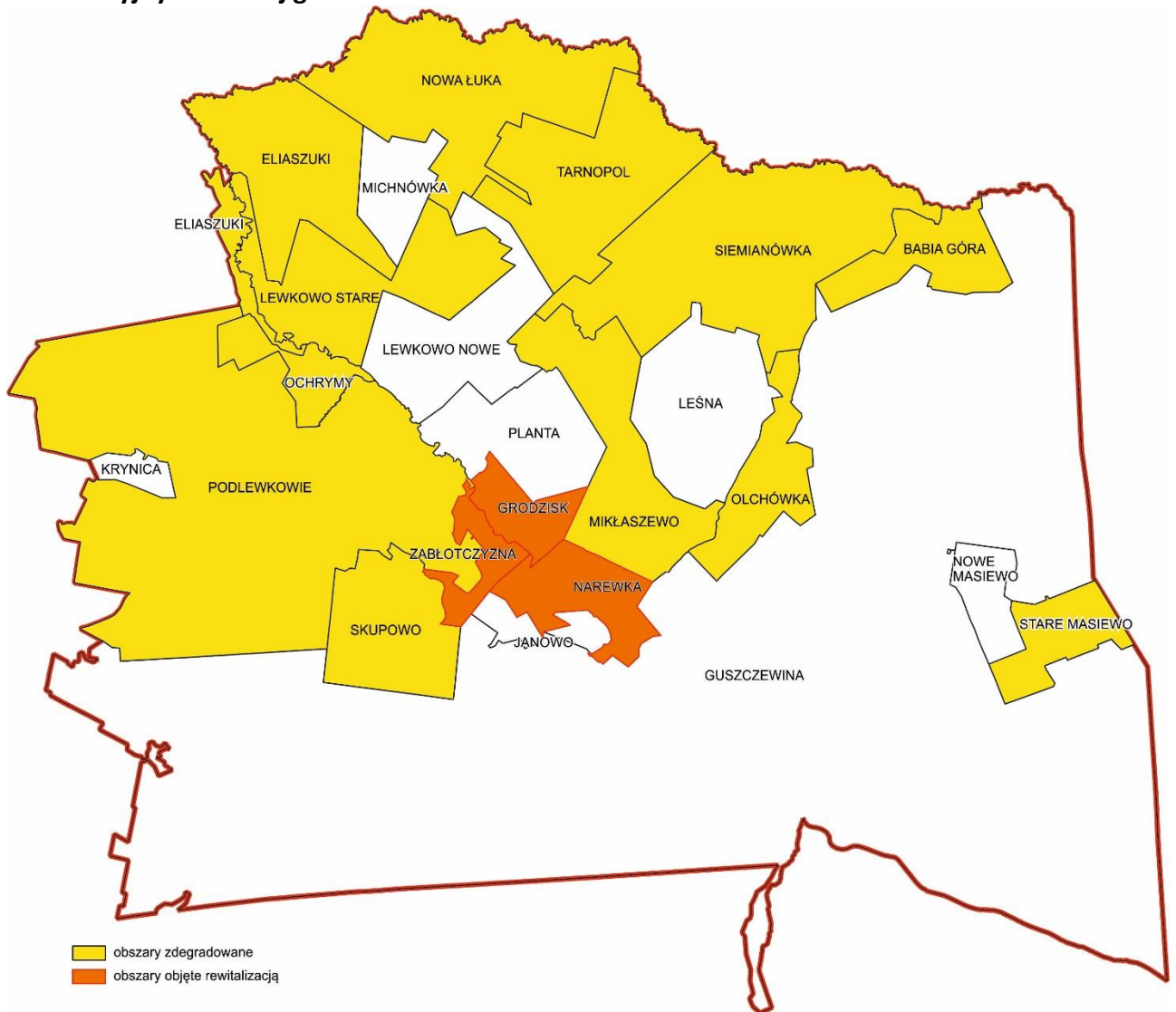
Źródło: Opracowanie własne.

Jednostki delimitacyjne rekomendowane do objęcia obszarem rewitalizacji: Grodzisk, Lewkowo Stare, Narewka, Ochrymy, Olchówka, Siemianówka zajmują 4091,03 ha, co stanowi ok. 13,58 % powierzchni gminy oraz są zamieszkane przez 1779 osób, co stanowi 46,91% mieszkańców gminy. Oznacza to, że rekomendowane obszary muszą zostać skorygowane do wymaganych co najmniej 30% liczby mieszkańców gminy.

Obszar rewitalizacji wyznaczono uwzględniając liczbę mieszkańców poszczególnych sołectw, skalę możliwych potencjałów rozwojowych oraz ciągłość przestrzenno-funkcjonalną obszarów. Jako obszar rewitalizacji wyznaczono jednostki delimitacyjne: Narewka i Grodzisk oraz Zabłotczyzna. Jednostką delimitacyjną Zabłotczyzna uzupełniono obszar rewitalizacji ze względu na ciągłość przestrzenną obszaru, uwzględniając także fakt, iż jest to obszar o istotnych problemach społecznych i spełnia definicję obszaru zdegradowanego.

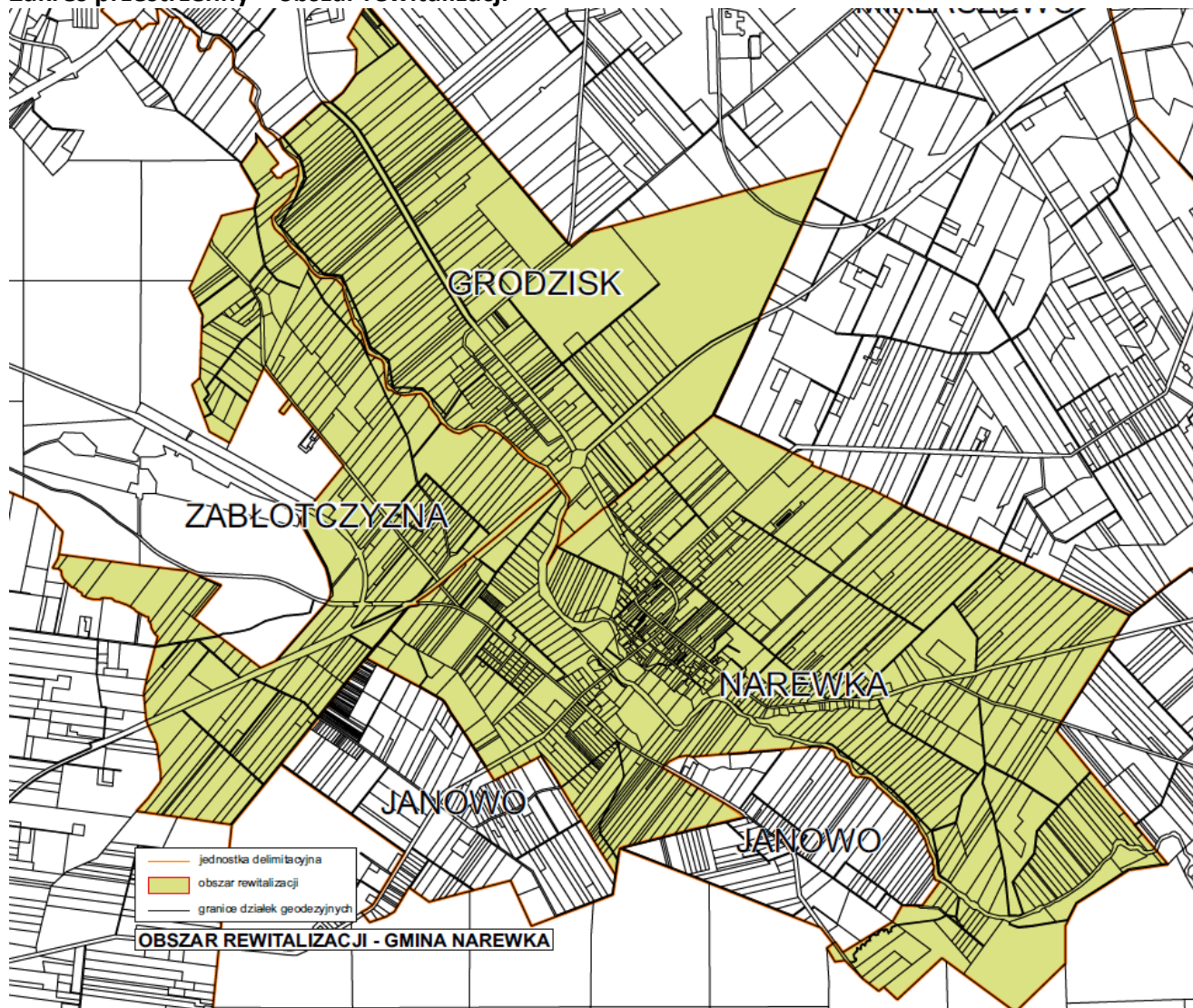
Razem obszary rewitalizacji w gminie zajmują 911,74 ha, co stanowi 3,03 % powierzchni gminy i zamieszkuje je 1008 mieszkańców, co stanowi 26,58 % mieszkańców gminy.

Zestawienie końcowe – obszary zdegradowane i obszary rewitalizacji na tle jednostek delimitacyjnych w całej gminie

Źródło: Opracowanie własne.

Zakres przestrzenny – obszar rewitalizacji

Źródło: Opracowanie własne.

Mapa stanowi załącznik do dokumentu.

6. Wizja obszaru

W wyniku rewitalizacji, na obszarze rewitalizacji powinny zajść określone zmiany, które powinny doprowadzić do wyprowadzenia obszaru ze stanów kryzysowych. Ważne jest zatem ustalenie stanu po realizacji wszystkich przedsięwzięć rewitalizacyjnych, stanu docelowego, pożądanego przez wielu interesariuszy. Ten planowany stan docelowy po przeprowadzeniu wsparcia określany jest jako wizja obszaru rewitalizacji.

Program Rewitalizacji określa główne kierunki, którymi gmina jako wspólnota mieszkańców powinna podążać w perspektywie najbliższych lat, aby wyeliminować lub ograniczyć niekorzystne zjawiska zdiagnozowane na obszarze rewitalizacji.

Określono wizję, czyli pożądaną stan obszaru rewitalizacji na koniec okresu realizacji programu (2022 rok).

Formułując wizję przyjęto zasadę, że powinna być ona łatwa do zapamiętania, tak aby każdy uczestnik życia społecznego w gminie, wiedział dokąd zmierza rozwój społeczno-gospodarczy obszaru.

Wizja stanowi opis stanu obszaru oczekiwanego w przyszłości. Jest to obraz, wyobrażenie tego obszaru za kilka lat przy optymistycznym założeniu wystąpienia korzystnych uwarunkowań zewnętrznych. Wizja rozwoju jest wynikiem wykorzystania endogenicznych zasobów gminy i obszaru rewitalizacji. Wizję określono dla całej gminy ponieważ zaplanowano przedsięwzięcia rewitalizacyjne także poza obszarem rewitalizacji, a sam obszar rewitalizacji dotyczy m.in. miejscowości gminnej – Narewki, która jako centrum życia społeczno-gospodarczego promieniuje na całą gminę i ograniczenie zjawisk negatywnych w tej miejscowości, będzie skutkowało poprawą sytuacji w całej gminie.

WIZJA

GINA NAREWKA TO MIEJSCE

ATRAKCYJNE DLA TURYSTÓW I PRZEDSIĘBIORCÓW,

ZINTEGROWANA WSPÓLNOTA MIESZKAŃCÓW

OTWARTYCH NA WSPÓŁPRACĘ I NOWE INICJATYWY SPOŁECZNE

7. Cele rewitalizacji, kierunki działań i przedsięwzięcia rewitalizacyjne

Odpowiedzią na zidentyfikowane problemy i zjawiska kryzysowe oraz koniecznymi do osiągnięcia pożądanego stanu obszaru (wizji) są kompleksowe i zróżnicowane działania ujęte w planowane do realizacji cele. Mają one służyć eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk, o których mowa w poprzednich rozdziałach. Wyznaczone cele odpowiadają wcześniej sformułowanej wizji.

Cele i kierunku działań

1. Wzrost atrakcyjności gospodarczej

Kierunki działań:

Kierunek 1.1. Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru

Kierunek 1.2. Rozwój przedsiębiorczości i kompetencji zawodowych

2. Podniesienie jakości życia mieszkańców

Kierunki działań:

Kierunek 2.1. Wzrost dostępu do infrastruktury społecznej i ochrona środowiska

Kierunek 2.2. Wzrost integracji i aktywizacji społecznej

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY NAREWKA

Lp.	Cel/ nazwa projektu	Opis	P/U*	Podmiot realizujący	Miejsce realizacji	Okres realizacji	Szacunkowy koszt [tys. zł]	Poziom dotacji zewnętrznych	Sposób finansowania	Gmina [tys. zł]	Wskaźnik produktu	Wskaźnik rezultatu w kontekście kierunku działań i/lub celu
Cel 1. Wzrost atrakcyjności gospodarczej												
Kierunek 1.1. Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru												
1	Wyciąg nart wodnych Stary Dwór	Projekt obejmuje budowę wyciągu nart wodnych w Starym Dworze przy zbiorniku Siemianówka.	P	Gmina Narewka	obszar poza OR	2017-2022	2000	70,00%	PROW, RPO WP, EWT, NFOŚ	600	Długość wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [km], Powierzchnia wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [m2], Liczba sztuk wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [szt.]	Wzrost liczby turystów odwiedzających gminę [osoby], Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
2	Budowa przystani kajakowych	Projekt obejmuje budowę przystani kajakowych.	P	Gmina Narewka	OR, obszar poza OR	2017-2022	1600	70,00%	PROW, RPO WP, EWT, NFOŚ	480	Długość wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [km], Powierzchnia wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [m2], Liczba sztuk wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [szt.]	Wzrost liczby turystów odwiedzających gminę [osoby], Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
3	Trasy turystyczne i wieże widokowe w Starym i Nowym Masiewie	Projekt obejmuje wytyczenie i oznakowanie tras wraz z budową małej infrastruktury turystycznej i wież widokowych w Starym i Nowym Masiewie	P	Gmina Narewka	obszar poza OR	2017-2022	700	70,00%	PROW, RPO WP, EWT, NFOŚ	210	Długość wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [km], Powierzchnia wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [m2], Liczba sztuk wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [szt.]	Wzrost liczby turystów odwiedzających gminę [osoby], Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z GOPS [osoby]

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY NAREWKA

Lp.	Cel/ nazwa projektu	Opis	P/U*	Podmiot realizujący	Miejsce realizacji	Okres realizacji	Szacunkowy koszt [tys. zł]	Poziom dotacji zewnętrznych	Sposób finansowania	Gmina [tys. zł]	Wskaźnik produktu	Wskaźnik rezultatu w kontekście kierunku działań i/lub celu
4	Pomost – przystań jachtowa Stary Dwór	Projekt obejmuje budowę pomostu z przystanią jachtową w Starym Dworze.	P	Gmina Narewka	obszar poza OR	2017-2022	1800	80,00%	PROW, RPO WP, EWT	360	Powierzchnia wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [m2], Liczba sztuk wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [szt.]	Wzrost liczby turystów odwiedzających gminę [osoby], Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
5	Produkty turystyczne i lokalne	Tworzenie narewskich produktów regionalnych i lokalnych, w tym nowych produktów turystycznych.	U	Gmina Narewka	OR, obszar poza OR, cała gmina	2017-2022	500	80,00%	PROW, RPO WP, EWT	100	Liczba sztuk produktów [szt.], Liczba uczestników [osoby]	Wzrost liczby turystów odwiedzających gminę [osoby], Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
Kierunek 1.2. Rozwój przedsiębiorczości i kompetencji zawodowych												
6	Narewka przedsiębiorcza	Projekt obejmuje: - stworzenie systemu zachęt finansowych, systemu ulg i zwolnień z podatków lokalnych, - wspieranie doradztwa dla lokalnych przedsiębiorców i pomocy w zakładaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej, - stworzenie banku pomysłów na biznes na terenie gminy, - promocja rozwoju agroturystyki i rolnictwa oraz przetwórstwa ekologicznego.	U	Gmina Narewka, NGO	OR	2017-2022	500	80,00%	RPO WP, EWT, POWER, PO PW, prywatne/ NGO	100	Liczba osób objętych wsparciem [osoby]; Liczba osób, które znalazły zatrudnienie [osoby], Liczba osób, które uruchomiły działalność gospodarczą [osoby]	Liczba podmiotów gospodarczych na 100 Mk, Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z GOPS z tytułu bezrobocia [osoby]

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY NAREWKA

Lp.	Cel/ nazwa projektu	Opis	P/U*	Podmiot realizujący	Miejsce realizacji	Okres realizacji	Szacunkowy koszt [tys. zł]	Poziom dotacji zewnętrznych	Sposób finansowania	Gmina [tys. zł]	Wskaźnik produktu	Wskaźnik rezultatu w kontekście kierunku działań i/lub celu
7	Kursy i szkolenia zawodowe oraz hobbystyczne	Projekt obejmuje organizację kursów i szkoleń podnoszących kwalifikacje i umiejętności oraz hobbystycznych (kursy językowe, zajęcia wyrównawcze dla dzieci wspomagające proces nauki, zajęcia z edukacji ekologicznej, inne).	P	Gmina Narewka, NGO, GOPS, GOK	OR	2017-2022	200	90,00%	RPO WP, EWT, POWER, PO PW, prywatne/ NGO	20	Liczba osób objętych wsparciem [osoby]; Liczba osób, które znalazły zatrudnienie [osoby]	Liczba podmiotów gospodarczych na 100 Mk, Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z GOPS z tytułu bezrobocia [osoby]
8	Rozwój kreatywności	Projekt obejmuje: - promocję elastycznych form pracy, tj. telepracy, pracy zdalnej, pracy czasowej oraz samozatrudnienia, - szkolenia i warsztaty z diagnozowania umiejętności życiowych i zawodowych, pobudzania kreatywności.	P	Gmina Narewka, NGO, GOPS, GOK	OR	2017-2022	100	90,00%	RPO WP, EWT, POWER, PO PW, prywatne/ NGO	10	Liczba osób objętych wsparciem [osoby]; Liczba osób, które znalazły zatrudnienie [osoby]	Liczba podmiotów gospodarczych na 100 Mk, Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z GOPS z tytułu bezrobocia [osoby]
2. Podniesienie jakości życia mieszkańców												
Kierunek 2.1. Wzrost dostępu do infrastruktury społecznej i ochrona środowiska												
9	Remont, budowa i wyposażenie świetlic wiejskich, placów rekreacyjnych, placów zabaw	Projekt obejmuje: - remont i budowę placów zabaw oraz miejsc rekreacji, w tym siłowni terenowych, dla dzieci i osób dorosłych, w tym starszych, - remont, wyposażenie i zagospodarowanie terenów wokół świetlic wiejskich, - budowa świetlic wiejskich.	U	Gmina Narewka	OR, obszar poza OR	2017-2022	1500	80,00%	PROW, RPO WP, EWT, NGO, NFOŚ, prywatne	300	Powierzchnia wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [m2], Liczba sztuk wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [szt.]	Liczba użytkowników [osoby], Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających z GOPS [osoby]

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY NAREWKA

Lp.	Cel/ nazwa projektu	Opis	P/U*	Podmiot realizujący	Miejsce realizacji	Okres realizacji	Szacunkowy koszt [tys. zł]	Poziom dotacji zewnętrznych	Sposób finansowania	Gmina [tys. zł]	Wskaźnik produktu	Wskaźnik rezultatu w kontekście kierunku działań i/lub celu
10	Modernizacja i remont GOK	Modernizacja i remont GOK w Narewce	P	Gmina Narewka, GOK	OR	2017-2022	900	80,00%	PROW, RPO WP, EWT, MKiDN		Powierzchnia wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [m2], Liczba sztuk wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [szt.]	Liczba użytkowników [osoby], Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
11	Podniesienie jakości infrastruktury społecznej	Projekt obejmuje instalację/wymianę oświetlenia, kolektorów, fotowoltaiki, w budynkach użyteczności publicznej: Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Siemianówce, Urząd Gminy w Narewce, Stanica kajakowa w Narewce, Zespół Szkół w Narewce, Gminny Ośrodek Kultury w Narewce, Świetlica w Narewce, Galeria w Narewce, Świetlica w Siemianówce, Gminny Ośrodek Zdrowia w Narewce.	P	Gmina Narewka, GOPS, GOK, NGO	OR, obszar poza OR	2017-2022	4000	70,00%	PROW, POWER, EWT	1200	Powierzchnia wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [m2], Liczba sztuk wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [szt.]	Liczba użytkowników [osoby], Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
12	Rozbudowa stadionu w Narewce	Rozbudowa stadionu i zaplecza sportowego w Narewce	P	Gmina Narewka	OR	2017-2022	1500	70,00%	PROW, EWT	450	Powierzchnia wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [m2], Liczba sztuk wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [szt.]	Liczba użytkowników [osoby], Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
13	Program wsparcia ekonomicznego dzięki OZE	Projekt obejmuje wykonanie instalacji OZE: fotowoltaicznych i solarnych, wymiana kotłów w prywatnych domach.	P	Gmina Narewka	OR, obszar poza OR	2017-2022	7500	70,00%	RPO WP, PROW, prywatne	2250	Powierzchnia wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [m2], Liczba sztuk wybudowanej/zmodernizowanej infrastruktury [szt.]	Liczba użytkowników [osoby], Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających z GOPS [osoby]

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY NAREWKA

Lp.	Cel/ nazwa projektu	Opis	P/U*	Podmiot realizujący	Miejsce realizacji	Okres realizacji	Szacunkowy koszt [tys. zł]	Poziom dotacji zewnętrznych	Sposób finansowania	Gmina [tys. zł]	Wskaźnik produktu	Wskaźnik rezultatu w kontekście kierunku działań i/lub celu
Kierunek 2.2. Wzrost integracji i aktywizacji społecznej												
14	Rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych i kulturalnych	Projekt obejmuje: - rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych oraz programów edukacyjno-profilaktycznych, stanowiących alternatywę dla zachowań ryzykownych, - rozwój oferty zajęć kulturalnych w celu integracji międzypokoleniowej (spotkania, warsztaty, konkursy wspierające udział osób w różnym wieku we wspólnych projektach).	P	Gmina Narewka, GOPS, GOK, NGO	OR, obszar poza OR	2017-2022	1000	80,00%	RPO WP, EWT, POWER, PO PW, prywatne/ NGO	200	Liczba uczestników zajęć [osoby]	Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
15	Rozwój opieki medycznej	Wspieranie realizacji programów profilaktyki skierowanych na choroby cywilizacyjne i specyficzne problemy zdrowotne, w tym: profilaktyka wśród dzieci, choroby układu krążenia, nowotwory, choroby odkleszczowe, choroby i zaburzenia psychiczne, choroby układu oddechowego, inne.	U	Gmina Narewka, GOPS, GOK, NGO	OR	2017-2022	500	80,00%	RPO WP, EWT, POWER, PO PW, prywatne/ NGO	100	Liczba uczestników [osoby]	Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających z GOPS [osoby]

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY NAREWKA

Lp.	Cel/ nazwa projektu	Opis	P/U*	Podmiot realizujący	Miejsce realizacji	Okres realizacji	Szacunkowy koszt [tys. zł]	Poziom dotacji zewnętrznych	Sposób finansowania	Gmina [tys. zł]	Wskaźnik produktu	Wskaźnik rezultatu w kontekście kierunku działań i/lub celu
16	Aktywni kulturą	Aktywizacja dzieci i młodzieży ze środowisk zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym za pomocą realizacji działań aktywizujących opartych o lokalne dziedzictwo kulturowe: - warsztaty rękodzieła ludowego, - warsztaty literackie, aktorskie, fotograficzne i inne o tematyce lokalnej.	P	Gmina Narewka, GOPS, GOK, NGO	OR	2017-2022	500	80,00%	RPO WP, EWT, POWER, PO PW, prywatne/ NGO	100	Liczba uczestników zajęć [osoby]	Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
17	Seniorada	Projekt obejmuje: - wsparcie usług opiekuńczych dla osób niesamodzielnych oraz usług asystenckich dla osób z niepełnosprawnościami świadczonych w lokalnej społeczności, - rozwój usług opieki medycznej dla osób starszych, - rozwój usług aktywizacyjnych dla osób starszych (zajęcie sportowe, rekreacyjne, kursy, szkolenia, warsztaty).	U	Gmina Narewka, GOPS, GOK, NGO	OR, obszar poza OR	2017-2022	500	70,00%	RPO WP, POWER, EWT/ NGO	150	Liczba uczestników [osoby]	Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
RAZEM							25300	73,79%	18670	6630		

* Przedsięwzięcia rewitalizacyjne P - podstawowe, U - uzupełniające

Uzasadnienie realizacji projektów poza obszarami rewitalizacji

Tabela powyżej zawiera listę przedsięwzięć podstawowych (P) oraz uzupełniających (U). W przypadku jednej i drugiej kategorii zastosowano taki sam sposób prezentacji i opisu. Scharakteryzowano każdy projekt, wskazano miejsce realizacji, okres, źródła finansowania i wskaźniki.

Powyższa lista zawiera 17 przedsięwzięć, z których część będzie realizowanych także poza obszarem rewitalizacji. Wymaga to wyjaśnienia i uzasadnienia. W przypadku projektów o nr 1-5 zdecydowano o realizacji projektów poza OR ponieważ gmina posiada duży potencjał do rozwoju turystyki zlokalizowany w dużej mierze poza OR. Inwestowanie w turystykę spowoduje także istotny wpływ na mieszkańców obszarów OR. Z infrastruktury korzystają mieszkańcy OR i turyści wspierając w ten sposób rozwój gospodarczy OR. Brak takich inwestycji obniża atrakcyjność całej infrastruktury budowanej także na OR. Dlatego też zdecydowano o realizacji w/w projektów także poza OR, ponieważ wpływają na realizację celów na obszarze rewitalizacji.

W przypadku projektu nr 9 - Remont, budowa i wyposażenie świetlic wiejskich, placów rekreacyjnych, placów zabaw, 11 - Podniesienie jakości infrastruktury społecznej, 14 - Rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych i kulturalnych, 17 – Seniorada, które dotyczą budynków szkolnych, oferty szkolnej oraz placów i świetlic w gminie, oferty dla osób starszych. Ich realizacja także poza OR ma istotne znaczenie dla ograniczenia lub eliminacji zjawiska przenoszenia problemów i zjawisk kryzysowych na inne obszary. W przypadku bowiem niskiej jakości infrastruktury oświaty raz sportu, rekreacji i kultury poza OR, część mieszkańców tych obszarów w sposób naturalny będzie posyłać dzieci do innych szkół, korzystać z innej (lepszey) infrastruktury poza gminą lub na OR. Doprowadzi to do zmniejszenia zainteresowania szkołami, świetlicami poza OR, w konsekwencji do spadku jakości w tych obiektach, co spowoduje, że część uboższych mieszkańców utraci dostęp do usług społecznych dobrej jakości w miejscu zamieszkania. W związku z tym, realizacja projektu wpływa na realizację celów programu na obszarze OR.

Projekt 13 – Program wsparcia ekonomicznego dzięki OZE dotyczy budowy infrastruktury ochrony środowiska i wsparcia ekonomicznego. Stan powietrza atmosferycznego na obszarze rewitalizacji zależy też od emisji na całym obszarze gminy. Dlatego też zdecydowano o realizacji w/w projektów także poza OR, ponieważ wpływają na realizację celów na obszarze rewitalizacji.

8. Indykatywne ramy finansowe

Źródłem finansowania działań zaplanowanych w Programie będą przede wszystkim środki publiczne pochodzące od instytucji różnych szczebli: rządowego, wojewódzkiego i lokalnego. Osiągnięcie zaplanowanych zamierzeń będzie wymagać także środków prywatnych poprzez wkład do projektów współfinansowanych ze środków publicznych.

Do potencjalnych źródeł finansowania działań zawartych w Programie należą:

- środki własne gminy,
- środki prywatne mieszkańców gminy,
- środki prywatne inwestorów,
- środki pozyskane od sponsorów,
- środki budżetu państwa,
- środki budżetu województwa na realizację programów sektorowych,
- środki funduszy celowych,
- środki z budżetu UE: EFRR, EFS, FS, EFRROW i programów operacyjnych: RPO WP, EWT, PRGiPID, PROW, PO IŚ, PO WER, PO IR,
- środki z NFOŚiGW, WFOŚiGW,
- środki z Lokalnej Grupy Działania,
- europejskie programy wspólnotowe,
- inne środki zagraniczne,
- i inne.

Plan finansowy obejmuje propozycję źródeł finansowania wybraną na podstawie oceny dostępności i możliwości wykorzystania tych źródeł oraz charakteru projektów składających się na Program. Na kolejność realizacji wskazanych przedsięwzięć będą mieć wpływ terminy aplikowania i rozstrzygnięć konkursów w ramach programów operacyjnych i innych konkursów, czy też możliwości pozyskania inwestorów prywatnych.

Szczegółowy plan finansowy w zakresie zadań inwestycyjnych przedstawione zostało w poniższym zestawieniu.

Całkowity koszt realizacji Programu w latach 2017 – 2022 wynosi 25 300 tys. zł, z czego zaplanowano 18 670 tys. zł pozyskać ze źródeł poza gminnych i 6 630 tys. zł z budżetu gminy.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY NAREWKA

Lp.	Cel/ nazwa projektu	Okres realizacji	Szacunkowy koszt [tys. zł]	Poziom dotacji zewnętrznych	Sposób finansowania	Gmina [tys. zł]
Cel 1. Wzrost atrakcyjności gospodarczej						
Kierunek 1.1. Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru						
1	Wyciąg nart wodnych Stary Dwór	2017-2022	2000	70,00%	PROW, RPO WP, EWT, NFOŚ	600
2	Budowa przystani kajakowych	2017-2022	1600	70,00%	PROW, RPO WP, EWT, NFOŚ	480
3	Trasy turystyczne i wieże widokowe w Starym i Nowym Masiewie	2017-2022	700	70,00%	PROW, RPO WP, EWT, NFOŚ	210
4	Pomost – przystań jachtowa Stary Dwór	2017-2022	1800	80,00%	PROW, RPO WP, EWT	360
5	Produkty turystyczne i lokalne	2017-2022	500	80,00%	PROW, RPO WP, EWT	100
Kierunek 1.2. Rozwój przedsiębiorczości i kompetencji zawodowych						
6	Narewka przedsiębiorcza	2017-2022	500	80,00%	RPO WP, EWT, POWER, PO PW, prywatne/ NGO	100
7	Kursy i szkolenia zawodowe oraz hobbystyczne	2017-2022	200	90,00%	RPO WP, EWT, POWER, PO PW, prywatne/ NGO	20
8	Rozwój kreatywności	2017-2022	100	90,00%	RPO WP, EWT, POWER, PO PW, prywatne/ NGO	10
2. Podniesienie jakości życia mieszkańców						
Kierunek 2.1. Wzrost dostępu do infrastruktury społecznej i ochrona środowiska						
9	Remont, budowa i wyposażenie świetlic wiejskich, placów rekreacyjnych, placów zabaw	2017-2022	1500	80,00%	PROW, RPO WP, EWT, NGO, NFOŚ, prywatne	300
10	Modernizacja i remont GOK	2017-2022	900	80,00%	PROW, RPO WP, EWT, MKiDN	
11	Podniesienie jakości infrastruktury społecznej	2017-2022	4000	70,00%	PROW, POWER, EWT	1200

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY NAREWKA

Lp.	Cel/ nazwa projektu	Okres realizacji	Szacunkowy koszt [tys. zł]	Poziom dotacji zewnętrznych	Sposób finansowania	Gmina [tys. zł]
12	Rozbudowa stadionu w Narewce	2017-2022	1500	70,00%	PROW, EWT	450
13	Program wsparcia ekonomicznego dzięki OZE	2017-2022	7500	70,00%	RPO WP, PROW, prywatne	2250
Kierunek 2.2. Wzrost integracji i aktywizacji społecznej						
14	Rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych i kulturalnych	2017-2022	1000	80,00%	RPO WP, EWT, POWER, PO PW, prywatne/ NGO	200
15	Rozwój opieki medycznej	2017-2022	500	80,00%	RPO WP, EWT, POWER, PO PW, prywatne/ NGO	100
16	Aktywni kulturą	2017-2022	500	80,00%	RPO WP, EWT, POWER, PO PW, prywatne/ NGO	100
17	Seniorada	2017-2022	500	70,00%	RPO WP, POWER, EWT/ NGO	150
RAZEM			25300	73,79%	18670	6630

9. Mechanizmy zapewnienia komplementarności

9.1. Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna oznacza konieczność wzięcia pod uwagę podczas tworzenia i realizacji programu rewitalizacji wzajemnych powiązań pomiędzy projektami i przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi zarówno realizowanymi na obszarze rewitalizacji, jak i znajdujących się poza nim, ale oddziałujących na obszar rewitalizacji.

W analizowanym Programie ujęto projekty realizowane na obszarze rewitalizacji, jak i znajdujących się poza nim, ale oddziałujących na obszar rewitalizacji. Projekty dopełniają się przestrzennie, zaproponowano bowiem zarówno projekty punktowe, ale oddziałujące na cały obszar rewitalizacji, jak i projekty liniowe (infrastrukturalne) lub punktowe ale rozproszone po całym obszarze rewitalizacji i poza nim. Zapewnia to, iż projekty dopełniają się przestrzennie i nie dojdzie do przenoszenia problemów na inne obszary, a dodatkowo osiągnięty zostanie efekt synergii.

W programie wskazano także sposoby na uniknięcie ewentualnego przenoszenia problemów na inne obszary.

9.2. Komplementarność problemowa

Komplementarność problemowa oznacza konieczność realizacji projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które będą się wzajemnie dopełniały tematycznie, sprawiając, że program rewitalizacji będzie oddziałował na obszar rewitalizacji we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcyjnym, technicznym, środowiskowym).

Analiza wyników delimitacji i zjawisk niepożądanych zdiagnozowanych na obszarze rewitalizacji oraz skala i rodzaj kierunków działań i przedsięwzięć rewitalizujących ujętych w rozdz. 7 wskazują na to, że zaplanowane projekty zostały zaplanowane we wszystkich niezbędnych aspektach (społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcyjnym, technicznym, środowiskowym).

9.3. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna oznacza konieczność takiego zaprojektowania systemu zarządzania programem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur. W tym celu niezbędne jest osadzenie systemu zarządzania programem rewitalizacji w przyjętym przez daną gminę systemie zarządzania w ogóle.

W rozdziale 11 opisano system wdrażania programu, wskazano osadzenie procesu rewitalizacji w systemie zarządzania gminą, w rozdziale 12 scharakteryzowano system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu oraz system monitorowania i oceny skuteczności działań.

9.4. Komplementarność międzyokresowa

W poprzedniej perspektywie finansowej, w RPOWP 2007-2013 oraz w ramach innych programów brak było działań skierowanych bezpośrednio na działania rewitalizacyjne. Mimo to projekty rewitalizacyjne były realizowane przez Gminę Narewka, ponieważ definicja projektów rewitalizacyjnych pozwala uznać za takie szereg inwestycji o charakterze infrastrukturalnym i „miękkim” realizowane w oparciu o dokumenty strategiczne gminy, które zapewniają iż mamy do czynienia z procesem wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki.

9.5. Komplementarność źródeł finansowania

Komplementarność źródeł finansowania, w kontekście polityki spójności 2014-2020, oznacza, że projekty rewitalizacyjne, wynikające z programu rewitalizacji opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia ze środków Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania.

W rozdziale 8. Indykatywne ramy finansowe wskazano liczne źródła finansowania projektów rewitalizacyjnych (środki programów operacyjnych, środki polityk i instrumentów krajowych, prywatne i publiczne źródła finansowania) w celu realizacji zasady dodatkowości środków UE.

Jednocześnie wskazuje się, że zgodnie z prawem nie jest możliwe podwójne finansowanie projektów i gmina nie zamierza planować takich działań. Nie istnieje ryzyko podwójnego dofinansowania.

9.6. Kompleksowość programu rewitalizacji

Kompleksowość programu rewitalizacji dotyczy kilku zagadnień:

- uwzględnienia projektów rewitalizacyjnych współfinansowanych ze środków EFRR, EFS, FS oraz innych publicznych lub prywatnych,
- uwzględnienia aspektu gospodarczego lub przestrzenno-funkcjonalnego lub technicznego lub środowiskowego związanego zarówno z danym obszarem, jak i jego otoczeniem,
- powiązania i synergii projektów rewitalizacyjnych oraz synchronizacji efektów ich oddziaływania na sytuację kryzysową.

Uwzględniono projekty rewitalizacyjne współfinansowane ze środków EFRR, EFS, FS oraz innych publicznych lub prywatnych, zaprezentowano je dosyć szczegółowo w rozdziale 8, ze wskazaniem nawet stosownych programów operacyjnych.

W rozdziale 8 zaprezentowano synergię i powiązania wzajemne pomiędzy projektami ze wskazaniem relacji pomiędzy projektami infrastrukturalnymi („twardymi”) finansowanymi

głównie z EFRR oraz projektami nieinfrastrukturalnymi ("miękkimi") finansowanymi głównie z EFS.

W programie uwzględniono wszystkie sfery i aspekty, opisane w rozdziale 7 projekty rewitalizacyjne wynikają ze zdiagnozowanych zjawisk kryzysowych we wszystkich sferach.

9.7. Koncentracja działań rewitalizacyjnych

Obszar rewitalizacji wyznaczono uwzględniając liczbę mieszkańców poszczególnych sołectw, skalę możliwych potencjałów rozwojowych oraz ciągłość przestrzenno-funkcjonalną obszarów. Jako obszar rewitalizacji wyznaczono jednostki delimitacyjne: Narewka i Grodzisk oraz Zabłotczyzna. Jednostką delimitacyjną Zabłotczyzna uzupełniono obszar rewitalizacji ze względu na ciągłość przestrzenną obszaru, uwzględniając także fakt, iż jest to obszar o istotnych problemach społecznych i spełnia definicję obszaru zdegradowanego.

Razem obszary rewitalizacji w gminie zajmują 911,74 ha, co stanowi 3,03 % powierzchni gminy i zamieszkuje je 1008 mieszkańców, co stanowi 26,58 % mieszkańców gminy.

Program rewitalizacji wskazuje zasięgi przestrzenne obszarów rewitalizacji tj. określa w oparciu o diagnozę i identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych, terytoria najbardziej wymagających wsparcia. Program został opracowany w oparciu o art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446), w związku z tym nie ma obowiązku stosowania map 1:5000 w celu prezentacji zasięgów przestrzennych obszarów rewitalizacji (OR) i obszarów zdegradowanych (OZ). Obszary OZ i OR zaprezentowano na mapach, umożliwiającą identyfikację terenów na poziomie podziału geodezyjnego.

Program rewitalizacji dotyczy terenów o istotnym znaczeniu dla rozwoju gminy, obejmujących część zdiagnozowanego obszaru zdegradowanego i dotkniętych szczególną koncentracją problemów i negatywnych zjawisk kryzysowych. Tereny objęte rewitalizacją są terenami o dużym potencjale rozwojowym, stanowią centralną część gminy, włącznie z miejscowością gminną.

W programie rewitalizacji wskazano projekty rewitalizacyjne poza obszarem rewitalizacji i uzasadniono potrzebę ich realizacji (rozd. 7).

10. Mechanizmy włączenia interesariuszy

W trakcie procesu włączania (współdecydowania) mieszkańców i innych interesariuszy w prace nad opracowywaniem Programu Rewitalizacji wykorzystano różnorodne formy partycypacji społecznej, których zastosowanie spełniło wymóg skuteczności i adekwatności w kontekście aktywnego uczestnictwa jak najszerzej liczby odbiorców. Z grona licznych narzędzi i technik partycypacyjnych wykorzystano: badania ankietowe, składanie wniosków (fiszki projektowe), formularze, otwarte spotkania, konsultacje, inne. Proces włączania posiada trzy etapy.

ETAP I

Kampania informacyjna dotycząca rewitalizacji, zaproszenie do udziału w konsultacjach, badaniach i spotkaniach. Informacje umieszczono i dystrybuowano następującymi kanałami informacyjnymi:

- strona internetowa gminy,
- strona internetowa Biuletynu Informacji Publicznej,
- tablica ogłoszeń zlokalizowana w Urzędzie Gminy (sposób zwyczajowo przyjęty),
- zaproszenia imienne do liderów społecznych, organizacji i firm.

Pierwszy etap obejmował:

- badania ankietowe liderów społecznych dotyczące diagnozy zjawisk kryzysowych,
- badania ankietowe mieszkańców dotyczące składania propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- zbieranie wypełnionych formularzy drogą korespondencyjną,
- organizacja spotkania otwartego z interesariuszami,
- organizacja spotkań Zespołu Roboczego ds. Rewitalizacji, które były otwarte dla mieszkańców.

Ankietowani liderzy oceniali negatywne zjawiska w obrębie czynników, w skali od 0 do 3, gdzie 0 oznacza, że zjawisko nie występuje, 1 – zjawisko występuje z małą intensywnością (mały problem), 2 – zjawisko występuje ze średnią intensywnością, 3 – zjawisko występuje z dużą intensywnością - (duży problem). Ankiety zostały przeprowadzone we wszystkich jednostkach delimitacyjnych. Delimitacja obszarów i wybór OZ i OR został dokonany w dużej mierze na podstawie ankiet (patrz diagnoza i metodologia), ok. 1/3 projektów rewitalizacyjnych zostało wprowadzonych na podstawie fiszek projektowych. Oznacza to, że liderzy społeczni i mieszkańcy gminy, w tym przedsiębiorcy, NGOsy brali udział w decydowaniu o wyborze OZ, OR i projektów rewitalizacyjnych, współdecydując na etapie diagnozy i programowania procesu rewitalizacji.

W diagnozie wszystkie wskaźniki cząstkowe zostały znormalizowane w zakresie od 0 do 3. Dzięki temu wszystkie wskaźniki, zarówno te budowane głównie z ankiet, czy też z innych

źródeł uzyskały walor porównywalności i czytelności dla mieszkańców, co jest kolejnym istotnym elementem uspołecznienia procesu prac nad dokumentem.

W ramach prac nad dokumentem powołano Zespół Roboczy ds. Rewitalizacji. W skład Zespołu weszli reprezentanci Urzędu Gminy, GOPSu, GOKu, organizacji pozarządowych, szkół, biznesu w tym firm turystycznych.

ETAP II

Po opracowaniu projektu Programu został on udostępniony wraz ze Strategiczną Prognozą Oddziaływania na Środowisko. Interesariusze mieli możliwość zgłaszania uwag, korekt i opinii. Zostały zaprezentowane formy konsultacji oraz wzory formularzy zgłaszania uwag.

Grupy interesariuszy zostały powiadomione o możliwości zgłaszania uwag do projektu dokumentu. Informacja wraz z formularzem zgłaszania uwag była udostępniona na stronie internetowej gminy oraz Biuletynie Informacji Publicznej.

Niezwłocznie po zakończeniu konsultacji społecznych sporządzono Raport podsumowujący z konsultacji społecznych. Szczegóły dotyczące tego etapu znajdują się w odrębnym dokumencie – Raporcie z konsultacji.

Etap zakończył się podjęciem Uchwały Rady Gminy w sprawie przyjęcia Programu Rewitalizacji.

ETAP III

Najważniejszym etapem jest wdrażanie Programu. Udział interesariuszy w procesie tworzenia Programu nie kończy się wraz z przyjęciem dokumentu uchwałą Rady Gminy. Ważne jest, aby na etapie realizacji Programu zapewnić interesariuszom aktywny udział w konsultacjach projektów i ocenę stopnia wdrażania Programu .

W związku z tym, uwzględniając sposób monitorowania i ewaluacji Programu rewitalizacji, po upływie 2 lat od przyjęcia Programu zaleca się ogłoszenie konsultacji społecznych w formie zbierania wypełnionych formularzy dotyczących realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych zawartych w Programie. Informacja o tym będzie umieszczona i dystrybuowana następującymi kanałami informacyjnymi:

- strona internetowa gminy,
- strona internetowa Biuletynu Informacji Publicznej.

Formularze będą udostępnione w postaci elektronicznej i w formie drukowanej.

Stała współpraca z interesariuszami pozwoli systematycznie monitorować sytuację społeczno-gospodarczą, tak aby w razie potrzeby możliwa była aktualizacja zapisów Programu.

Na etapie ewaluacji Programu zaleca się przeprowadzenie co najmniej badań ankietowych w formie zbliżonej do badań wykonanych na etapie przygotowania Programu:

- badania ankietowe mieszkańców gminy i/lub liderów społecznych dotyczące diagnozy zjawisk kryzysowych,
- badania ankietowe mieszkańców dotyczące satysfakcji ze zrealizowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- zbieranie wypełnionych formularzy drogą korespondencyjną,
- organizacja spotkania otwartego z interesariuszami.

Badania przeprowadzone na etapie ewaluacji metodami analogicznymi do etapu diagnostycznego pozwolą osiągnąć porównywalność wyników i faktyczną ocenę realizacji Programu.

11. System realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji

System wdrażania Programu Rewitalizacji jest kluczowym elementem procesu rewitalizacji, powinien być oparty na zasadzie partycypacji oraz partnerstwa interesariuszy całego procesu.

Proces wdrażania ma na celu wyprowadzenie ze stanu kryzysowego obszaru wskazanego do rewitalizacji, za pomocą odpowiedniego sterowania różnych działań.

Dla powodzenia wdrożenia programu rewitalizacji należy przyjąć tzw. zasadę partnerstwa, czyli współpracę poszczególnych aktorów rozwoju (instytucji samorządowych, organizacji społecznych, przedstawicieli mieszkańców, przedsiębiorców) oraz zasadę partycypacji społecznej, czyli prowadzenie dialogu społecznego pomiędzy różnymi podmiotami na terenie gminy, w zakresie wdrażania programu rewitalizacji.

Operatorem rewitalizacji, głównym inicjatorem całego procesu i koordynatorem działań jest Gmina Narewka. Podmiotem odpowiedzialnym za proces realizacji zapisów dokumentu jest Urząd Gminy w Narewce. Nadzór z ramienia samorządu prowadzi będzie Wójt.

Wójt Narewki

Wójt ma za zadanie bieżący nadzór nad realizacją Programu Rewitalizacji oraz inicjowanie ewentualnych korekt Programu. Ponadto istotnym zadaniem **Wójta** będzie zapewnienie środków na realizację poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (środki finansowe wewnętrzne, zewnętrzne). W razie konieczności **Wójt** będzie podejmował decyzje o inicjowaniu naniesienia zmian/aktualizacji Programu Rewitalizacji.

Urząd Gminy

Organem przyjmującym Program Rewitalizacji w formie uchwały, nadzorującym jego realizację oraz osiągnięte efekty jest Rada Gminy. Realizacja założeń programu leży w gestii władz samorządowych.

Urząd Gminy koordynuje przygotowanie i opiniowanie projektów uchwał Rady Gminy i zarządzeń Wójta. Realizacja projektów zostanie powierzona poszczególnym jednostkom organizacyjnym samorządu według ich kompetencji. W szczególności w realizację Programu zostaną zaangażowane Gminny Ośrodek Kultury w Narewce i Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Istotne znaczenie będzie miał także udział odpowiednich komórek w Urzędzie Gminy.

Urząd Gminy dysponuje odpowiednim personelem do wykonania swoich zadań oraz jest w stanie dotrzeć do partnerów procesu rewitalizacji i posiada realne możliwości wpłynięcia na sytuację oraz prawo głosu na obszarach zdegradowanych. Wszystkie koszty zarządzania, które pojawią się w trakcie wdrażania Programu Rewitalizacji pokryte zostaną z budżetu Gminy Narewka.

Zespół Roboczy ds. Rewitalizacji

W ramach prac nad dokumentem powołano Zespół Roboczy ds. Rewitalizacji. W skład Zespołu weszli reprezentanci Urzędu Gminy, GOPSu, GOKu, organizacji pozarządowych, szkół, biznesu w tym firm turystycznych.

12. System monitoringu i oceny skuteczności działań

12.1. Monitoring

Proces realizacji Programu będzie monitorowany i oceniany przez Zespół Roboczy ds. Rewitalizacji oraz wszystkich interesariuszy.

Monitorowanie ma na celu:

- stworzenie systemu aktualizowania wiedzy o sytuacji gminy,
- ocenę stopnia realizacji działań założonych w Programie,
- weryfikację zgodności osiągniętych celów z założeniami,
- systematyczne monitorowanie zewnętrznych źródeł wsparcia dla realizacji programów i projektów,
- korygowanie działań, w sytuacji gdy nie przynoszą one zamierzonych efektów lub w sytuacji wystąpienia zmian uniemożliwiających lub utrudniających ich realizację,
- wcześniejszą diagnozę trudności mogących mieć wpływ na realizację inwestycji, zwłaszcza terminowości ich zakończenia.

Podstawowy monitoring realizacji Programu będzie odbywał się na poziomie operacyjnym, każdego roku, poprzez opis stanu realizacji zaplanowanych przedsięwzięć dla każdego z kierunków działań i celów, z podaniem informacji: co wykonano, w jaki sposób uwzględniono przy realizacji każdego z zadań opinię interesariuszy, jakie są/były problemy realizacyjne.

Wymiernym elementem monitoringu będzie sprawdzanie wskaźników produktu realizacji zadań rewitalizacyjnych zgodnie z zapisami Programu.

Roczny raport monitoringowy powinien powstać do końca marca każdego roku.

W każdym roku Wójt w postaci zarządzenia powoła Zespół Monitoringowy w skład którego wejdzie Zespół Roboczy ds. Rewitalizacji oraz reprezentanci interesariuszy: organizacji pozarządowych, biznesu, lokalni liderzy społeczni.

Po upływie 2 lat od przyjęcia Programu zaleca się ogłoszenie konsultacji społecznych w formie zbierania wypełnionych formularzy dotyczących realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych zawartych w Programie. Informacja o tym będzie umieszczona i dystrybuowana następującymi kanałami informacyjnymi:

- strona internetowa gminy,
- strona internetowa Biuletynu Informacji Publicznej,
- tablica ogłoszeń zlokalizowana w Urzędzie Gminy (sposób zwyczajowo przyjęty).

Formularze będą udostępnione w postaci elektronicznej i w formie drukowanej.

Stała współpraca z interesariuszami pozwoli systematycznie monitorować sytuację społeczno-gospodarczą, tak aby w razie potrzeby możliwa była aktualizacja zapisów Programu.

12.2. System wprowadzania modyfikacji

Jeśli na etapie monitoringu zostaną ujawnione potrzeby modyfikacji Programu, zostaną na wniosek Wójta, interesariuszy, radnych, wprowadzane pod obrady Rady Gminy. Dotyczy to niedużych zmian, np. zmiany pojedynczych przedsięwzięć, ich zakresu, itp. Ocena tego czy zmiany są istotne czy też nie pozostaje w gestii Wójta.

W przypadku istotnych zmian, np. modyfikacji kilku projektów jednocześnie, zmiany celów lub kierunków działań, Wójt zarządzi przystąpienie do zmian w Programie rewitalizacji, co zostanie opublikowane na stronie internetowej gminy oraz w Biuletynie Informacji Publicznej. Wówczas konieczne będą szerokie konsultacje, takie jak przy opracowywaniu Programu.

12.3. Ewaluacja

Ewaluacja dotyczy realizacji programu rewitalizacji oraz jego wpływu na wszelkie dziedziny życia społeczno-gospodarczego.

Ewaluacja ma dwa wymiary:

- porównania i oceny realizacji celów głównych Programu wg wybranych wskaźników rezultatu,
- porównania i oceny realizacji wizji obszaru wg badań i różnych źródeł danych oraz zagregowanych wskaźników zjawisk negatywnych analogicznie jak w przypadku analizy delimitacyjnej.

Ewaluacja będzie wykonana do końca czerwca 2023 roku. Wójt w postaci zarządzenia powoła Zespół Ewaluacyjny w skład którego wejdzie Zespół Roboczy ds. Rewitalizacji oraz reprezentanci interesariuszy: organizacji pozarządowych, biznesu, lokalni liderzy społeczni.

Na etapie ewaluacji Programu zaleca się przeprowadzenie co najmniej badań ankietowych w formie zbliżonej do badań wykonanych na etapie przygotowania Programu:

- badania ankietowe mieszkańców gminy dotyczące diagnozy zjawisk kryzysowych,
- badania ankietowe mieszkańców dotyczące satysfakcji ze zrealizowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- zbieranie wypełnionych formularzy drogą korespondencyjną,
- organizacja spotkania otwartego z interesariuszami.

Badania przeprowadzone na etapie ewaluacji metodami analogicznymi do etapu diagnostycznego pozwolą osiągnąć porównywalność wyników i faktyczną ocenę realizacji Programu.

Zaleca się przeprowadzenie analizy danych z badań oraz z innych źródeł wg takiego samego modelu analizy jak na etapie przygotowania Programu przy wyznaczaniu zjawisk kryzysowych na potrzeby delimitacji obszarów.

Ocena zjawisk na etapie wyznaczania obszaru rewitalizacji pozwoliła na określenie wskaźników zagregowanych wg tabeli poniżej, w różnych sferach, wg jednostek delimitacyjnych. W celu oceny realizacji Programu nie wystarczy bowiem ocenić tylko zjawiska na obszarze rewitalizacji, ale konieczne jest także odniesienie do wszystkich jednostek delimitacyjnych. Wynika to z tego, że istnieje konieczność sprawdzenia czy ogólna sytuacja w gminie nie ulega pogorszeniu/ poprawie, ma to bowiem kluczowe znaczenie dla oceny działań na obszarze rewitalizacji. Takie podejście umożliwi także ocenę tego, czy nie doszło do przenoszenia problemów i zjawisk niepożądanych na inne obszary.

Porównanie i ocena realizacji celów głównych Programu wg wybranych wskaźników rezultatu przyjętych dla każdego przedsięwzięcia rewitalizacyjnego wskazuje na kilka podstawowych wskaźników, których źródłami jest statystyka publiczna, i które stanowią dobre mierniki realizacji Programu.

Cel 1. Wzrost atrakcyjności gospodarczej:

- Wzrost liczby turystów odwiedzających gminę [osoby],
- Stopa bezrobocia [%],
- Liczba korzystających z OPS z tytułu bezrobocia [osoby]
- Liczba podmiotów gospodarczych na 100 Mk

Cel 2. Podniesienie jakości życia mieszkańców

- Liczba mieszkańców [osoby],
- Liczba korzystających z GOPS [osoby]

1. Obliczenie poziomu realizacji każdego ze wskaźników:

$$W_x = (W_{2016} - W_n) / W_n * 100\%$$

gdzie W_x – dowolny wskaźnik, W_n – wartość wskaźnika w roku badania, W_{2016} - wartość wskaźnika w roku bazowym (2016).

2. Porównanie każdego z indywidualnych wskaźników ze średnimi ich wartościami dla gminy.

Zestawienie końcowe zagregowanych wskaźników dla poszczególnych sfer

Lp.	Sołectwo	Możliwe do objęcia rewitalizacją	Rekomendowane do objęcia rewitalizacją (średnia pow. 9,00)	Intensywność występowania negatywnych zjawisk					Suma punktów
				Społeczne	Gospodarcze	Przestrzenno-funkcyjne	Techniczne	Środowiskowe	
1.	Babia Góra	OZ		1,26	2,48	2	2	1	8,74
2.	Eliaszuki	OZ		1,12	2,5	1	1	3	8,62
3.	Grodzisk	OZ	OR	1,86	2,48	2	2	1	9,34
4.	Guszczewina			1,11	1,98	2	2	1	8,09
5.	Janowo			1,24	1,98	2	2	1	8,22
6.	Krynica			1,11	2,48	2	2	1	8,59
7.	Leśna			1,17	2,48	2	2	1	8,65
8.	Lewkowo Nowe			1,01	2,25	2	0	0	5,26
9.	Lewkowo Stare	OZ		1,15	2	2	3	1	9,15
10.	Michnówka			0,77	3	3	3	0	9,77
11.	Mikłaszewo	OZ		1,42	2,48	2	2	1	8,9
12.	Narewka	OZ	OR	1,95	1,75	3	3	1	10,7
13.	Nowa Łuka	OZ		1,32	2,48	2	2	1	8,8
14.	Nowe Masiewo			1,13	1	3	1	0	6,13
15.	Ochrymy	OZ		2,06	3	1	2	1	9,06
16.	Olchówka	OZ		1,39	2,5	3	3	3	12,89
17.	Planta			0,89	2,5	1	0	3	7,39
18.	Podlewkowie	OZ		1,61	1,98	2	2	1	8,59
19.	Siemianówka	OZ		1,35	2	2	3	3	11,35
20.	Skupowo	OZ		1,49	2,48	2	2	1	8,97
21.	Stare Masiewo	OZ		1,4	0,98	2	2	1	7,38
22.	Tarnopol	OZ		1,16	2,25	1	3	0	7,41
23.	Zabłotczyzna	OZ	OR	1,59	1,75	1	1	3	8,34
Średnia									8,71

Źródło: Opracowanie własne.

Dynamika zmian wskaźnika na tle innych jednostek delimitacyjnych oraz całej gminy będzie świadczyć o sukcesie w procesie realizacji Programu.

Do oceny wybrano wskaźniki ogólnie dostępne w statystyce publicznej, zastosowano też model ewaluacji poprzez porównanie tych wskaźników z innymi jednostkami i całą gminą.

Dzięki temu w ocenie realizacji celów Programu istotnie wyeliminowano wpływ czynników niezależnych od samej gminy, a wynikających głównie ze zjawisk ogólnokrajowych lub międzynarodowych, w tym polityki krajowej. Dostępność wskaźników w statystyce publicznej

sprawia, że ewaluacja nie będzie czasochłonna i łatwa w realizacji, a wnioski nieskomplikowane komunikacyjnie dla mieszkańców gminy.

Wskaźniki na potrzeby monitoringu i ewaluacji wg projektów i celów

Lp.	Cel/ nazwa projektu	Wskaźnik rezultatu w kontekście kierunku działań i/lub celu
Cel 1. Wzrost atrakcyjności gospodarczej		
Kierunek 1.1. Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru		
1	Wyciąg nart wodnych Stary Dwór	Wzrost liczby turystów odwiedzających gminę [osoby], Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
2	Budowa przystani kajakowych	Wzrost liczby turystów odwiedzających gminę [osoby], Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
3	Trasy turystyczne i wieże widokowe w Starym i Nowym Masiewie	Wzrost liczby turystów odwiedzających gminę [osoby], Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
4	Pomost – przystań jachtowa Stary Dwór	Wzrost liczby turystów odwiedzających gminę [osoby], Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
5	Produkty turystyczne i lokalne	Wzrost liczby turystów odwiedzających gminę [osoby], Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
Kierunek 1.2. Rozwój przedsiębiorczości i kompetencji zawodowych		
6	Narewka przedsiębiorcza	Liczba podmiotów gospodarczych na 100 Mk, Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z GOPS z tytułu bezrobocia [osoby]
7	Kursy i szkolenia zawodowe oraz hobbystyczne	Liczba podmiotów gospodarczych na 100 Mk, Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z GOPS z tytułu bezrobocia [osoby]
8	Rozwój kreatywności	Liczba podmiotów gospodarczych na 100 Mk, Stopa bezrobocia [%], Liczba korzystających z GOPS z tytułu bezrobocia [osoby]
2. Podniesienie jakości życia mieszkańców		
Kierunek 2.1. Wzrost dostępu do infrastruktury społecznej i ochrona środowiska		
9	Remont, budowa i wyposażenie świetlic wiejskich, placów rekreacyjnych, placów zabaw	Liczba użytkowników [osoby], Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
10	Modernizacja i remont GOK	Liczba użytkowników [osoby], Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
11	Podniesienie jakości infrastruktury społecznej	Liczba użytkowników [osoby], Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających z GOPS [osoby]

Lp.	Cel/ nazwa projektu	Wskaźnik rezultatu w kontekście kierunku działań i/lub celu
12	Rozbudowa stadionu w Narewce	Liczba użytkowników [osoby], Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
13	Program wsparcia ekonomicznego dzięki OZE	Liczba użytkowników [osoby], Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
Kierunek 2.2. Wzrost integracji i aktywizacji społecznej		
14	Rozwój oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych i kulturalnych	Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
15	Rozwój opieki medycznej	Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
16	Aktywni kulturą	Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających z GOPS [osoby]
17	Seniorada	Liczba mieszkańców [osoby], Liczba korzystających z GOPS [osoby]

13. Zgodność z dokumentami strategicznymi

Lokalny Program Rewitalizacji odnosząc się w swych założeniach do określonych problemów społecznych mieszkańców na wyznaczonym obszarze rewitalizacji, realizuje założenia innych dokumentów strategicznych i planistycznych na szczeblu lokalnym (stanowiące istotny element całościowej wizji rozwoju gminy), a także założenia dokumentów realizujących działania w przedmiotowym obszarze na szczeblu europejskim, krajowym, regionalnym.

Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Strategia Europa 2020 zakłada fundamentalny cel reform, jakim jest przyspieszenie wzrostu gospodarczego i zwiększenie zatrudnienia w Unii Europejskiej. Program wpisuje się w Priorytet III. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Ponadto wpływa na osiągnięcie 3 z 5 celów głównych:

- Cel 1 Osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75% wśród kobiet i mężczyzn w wieku 20–64 lata.
- Cel 4 Podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez dążenie do zmniejszenia odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz poprzez zwiększenie do co najmniej 40% osób w wieku 30–34 lat mających wykształcenie wyższe lub równoważne.
- Cel 5 Wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza przez ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego co najmniej 20 mln obywateli.

Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”- jest dokumentem określającym główne trendy, wyzwania i scenariusz rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, a także kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju. Celem głównym przedstawionym w dokumencie jest poprawa jakości życia Polaków. Program Rewitalizacji wpisuje się w następujące cele strategii:

- Obszar Konkurencyjności i innowacyjności gospodarki: Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna: Cel 3 Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki.
- Kapitał Ludzki: Cel 6 Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”.

- Obszar Równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski: Rozwój regionalny: Cel 8 Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.

Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia Rozwoju Kraju 2020 jest elementem zarządzania rozwojem kraju. Wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe. Program Rewitalizacji Gminy zgodny jest z zapisami Strategii Rozwoju Kraju 2020 w następujących obszarach strategicznych:

- 1) **Obszar strategiczny: Sprawne i efektywne państwo:**
 - ✓ Cel 3 Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywateli, kierunek interwencji: rozwój kapitału społecznego. Obszar strategiczny: Konkurencyjna gospodarka,
 - ✓ Cel 4 Rozwój kapitału ludzkiego, kierunki interwencji: zwiększenie aktywności zawodowej oraz poprawa jakości kapitału ludzkiego.
- 2) **Obszar strategiczny: Spójność społeczna i terytorialna:**
 1. Cel 1 Integracja społeczna, kierunki interwencji: zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej zagrożonych.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030), przyjęta przez rząd w grudniu 2011 r., jest najważniejszym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju. Program wpisuje się w następujące cele:

Cel strategiczny: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.

Kierunek działań polityki przestrzennej: Wspomaganie spójności w specyficznych obszarach problemowych. Działanie: Restrukturyzacja i rewitalizacja obszarów zdegradowanych i miast.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 roku, jest dokumentem określającym cele i sposób działania podmiotów publicznych, a w szczególności rządu i samorządów województw, w odniesieniu do polskiej przestrzeni dla osiągnięcia strategicznych celów rozwoju kraju.

Wyznacza cele polityki rozwoju regionalnego, w tym wobec obszarów wiejskich i miejskich, oraz definiuje ich relacje w odniesieniu do innych polityk publicznych o wyraźnym terytorialnym ukierunkowaniu.

Dokument wpisuje się w następujące cele Krajowej Strategii:

Cel główny: Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.

Cel 2 Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”).

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 określa zasady, obszary i kierunki interwencji polityki rozwoju regionu w horyzoncie czasowym. Planowanie strategiczne jest niezbędnym narzędziem w zarządzaniu rozwojem każdego regionu. Działania wpisane w Program są zgodne z następującymi kierunkami i celami zapisanymi w Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego:

- I. Wzrost przedsiębiorczości i konkurencyjności gospodarki
 - Cel operacyjny 1.1: Rozwój przedsiębiorczości;
 - Cel operacyjny 1.3. Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu;
 - Cel operacyjny 1.5. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych;
- II. Wzrost jakości życia mieszkańców
 - Cel operacyjny 3.1. Zmniejszenie negatywnych skutków problemów demograficznych;
 - Cel operacyjny 3.3. Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa oraz bezpieczeństwa publicznego;
 - Cel operacyjny 3.4. Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 jest jednym z narzędzi realizacji Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020.

Stanowi jednocześnie instrument realizacji Umowy Partnerstwa, która określa strategię interwencji funduszy europejskich w ramach trzech polityk unijnych, tj. polityki spójności, wspólnej polityki rolnej i wspólnej polityki rybołówstwa w Polsce w latach 2014-2020. Tym samym Program przyczynia się do realizacji celów Strategii Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz krajowych dokumentów strategicznych.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020 jest programem dwufunduszowym, współfinansowanym z Europejskiego Funduszu Rozwoju

Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Obejmuje 32 priorytety inwestycyjne w ramach 9 celów tematycznych, które zostały ujęte w 10 osiach priorytetowych.

Niniejszy dokument wpisuje się w następujące osie priorytetowe i działania:

Oś priorytetowa I Wzmocnienie potencjału i konkurencyjności gospodarki regionu

- Działanie 1.4 Promocja przedsiębiorczości oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa

Oś priorytetowa II: Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa

- Działanie 2.1 Zwiększenie zdolności zatrudnieniowej osób pozostających bez zatrudnienia oraz osób poszukujących pracy przy wykorzystaniu aktywnej polityki rynku pracy oraz wspieranie mobilności zasobów pracy.
- Działanie 2.3 Wspieranie powstawania i rozwoju podmiotów gospodarczych.
- Działanie 2.4 Adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian.

Oś priorytetowa III: Kompetencje i kwalifikacje

- Działanie 3.2 Kształtowanie i rozwój kompetencji kadr regionu.

Oś priorytetowa VII: Poprawa spójności społecznej

- Działanie 7.1 Rozwój działań aktywnej integracji.
- Działanie 7.2 Rozwój usług społecznych.
- Działanie 7.3 Wzmocnienie roli ekonomii społecznej w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa podlaskiego.

Oś priorytetowa VIII: Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej

- Działanie 8.2 Uzupelnienie deficytów w zakresie infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.
- Działanie 8.3 Ochrona dziedzictwa kulturowego.
- Działanie 8.4 Infrastruktura społeczna.
- Działanie 8.5 Rewitalizacja
- Działanie 8.6 Inwestycje na rzecz rozwoju lokalnego.

Oś priorytetowa IX: Rozwój lokalny

- Działanie 9.1 Rewitalizacja społeczna i kształtowanie kapitału społecznego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest instrumentem kreacji polityki przestrzennej samorządu województwa odnoszącym odpowiednie ustalenia dokumentów strategicznych, koncepcyjnych, programowych rządowych i samorządowych do przestrzeni województwa. System celów polityki przestrzennej zagospodarowania województwa obejmuje cel strategiczny i 5 celów cząstkowych stanowiących jego rozwinięcie, odniesionych do kluczowych elementów zagospodarowania województwa, w tym jego obszarów funkcjonalnych.

Cel strategiczny: „Zrównoważone zagospodarowanie przestrzeni województwa podlaskiego, sprzyjające rozwojowi społeczno-gospodarczemu, spójności społecznej i terytorialnej, konkurencyjności oraz wykorzystaniu potencjału przyrodniczego, kulturowego i położenia przygranicznego”.

Zapewnienie realizacji celu strategicznego wymaga skupienia działań podmiotów publicznych na wybranych elementach zagospodarowania i wyodrębnionych terytoriach poprzez cele cząstkowe, do których należą:

- 1) Cel 1. Zwiększenie konkurencyjności miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków – wojewódzkiego Białegostoku, subregionalnych Łomży i Suwałk oraz powiatowych w zakresie jakości: infrastruktury funkcji ponadlokalnych publicznych, potencjału gospodarczego, powiązań funkcjonalnych zewnętrznych i struktur przestrzennych zagospodarowania.
- 2) Cel 2. Wzmocnienie spójności województwa w procesie zrównoważonego terytorialnie rozwoju i modernizacji zagospodarowania przestrzennego obszarów wiejskich z wykorzystaniem ich potencjału wewnętrznego, specjalizacji regionalnej i położenia przygranicznego.
- 3) Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej zewnętrznej i wewnętrznej województwa podlaskiego, poprzez rozwój infrastruktury transportowej, ze zmniejszeniem kosztów środowiskowych, oraz telekomunikacyjnej i teleinformatycznej.
- 4) Cel 4. Osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego województwa, w tym sieci ekologicznej, walorów dziedzictwa kulturowego i krajobrazowych oraz racjonalne użytkowanie ich zasobów.
- 5) Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej województwa na zagrożenia naturalne i bezpieczeństwa energetycznego oraz zdolności obronnych i ochronnych.

Niniejszy Program Rewitalizacji jest zgodny z celem nr 4 Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego.

Program Rozwoju Gminy Narewka na lata 2015-2020

Podstawowymi dokumentami istotnymi z punktu widzenia opracowania Programu Rewitalizacji w skali lokalnej są: podstawowy dokument strategiczny gminy oraz dokument dotyczący aktywności lokalnych środowisk.

Program Rozwoju Gminy Narewka na lata 2015-2020 obejmuje realizację szeregu projektów ujętych w ramach 4 priorytetów.

Poniżej zaprezentowano cele główne i operacyjne w/w kluczowych dokumentów oraz cele niniejszego dokumentu, pogrubiono cele zbieżne.

Program rewitalizacji wykazuje bardzo dużą zgodność z celami w/w dokumentów.

Priorytet	Cele i kierunki działań Programu rewitalizacji
Priorytet 1. Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności Gminy Narewka	1. Wzrost atrakcyjności gospodarczej Kierunek 1.1. Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru Kierunek 1.2. Rozwój przedsiębiorczości i kompetencji zawodowych 2. Podniesienie jakości życia mieszkańców Kierunek 2.1. Wzrost dostępu do infrastruktury społecznej i ochrona środowiska Kierunek 2.2. Wzrost integracji i aktywizacji społecznej
Priorytet 2. Rozwój funkcji turystycznych na bazie walorów przyrodniczych, krajobrazowych, historycznych oraz dziedzictwa kulturowego	1. Wzrost atrakcyjności gospodarczej Kierunek 1.1. Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru Kierunek 1.2. Rozwój przedsiębiorczości i kompetencji zawodowych 2. Podniesienie jakości życia mieszkańców Kierunek 2.1. Wzrost dostępu do infrastruktury społecznej i ochrona środowiska Kierunek 2.2. Wzrost integracji i aktywizacji społecznej
Priorytet 3. Zmniejszanie bezrobocia, rozwój przedsiębiorczości oraz wzmocnienie bazy ekonomicznej	1. Wzrost atrakcyjności gospodarczej Kierunek 1.1. Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru Kierunek 1.2. Rozwój przedsiębiorczości i kompetencji zawodowych 2. Podniesienie jakości życia mieszkańców Kierunek 2.1. Wzrost dostępu do infrastruktury społecznej i ochrona środowiska Kierunek 2.2. Wzrost integracji i aktywizacji społecznej
Priorytet 4. Budowa oraz umocnienie wewnętrznych więzi społecznych oraz zewnętrznych kontaktów gospodarczych	1. Wzrost atrakcyjności gospodarczej Kierunek 1.1. Wzrost atrakcyjności rekreacyjnej i turystycznej obszaru Kierunek 1.2. Rozwój przedsiębiorczości i kompetencji zawodowych 2. Podniesienie jakości życia mieszkańców Kierunek 2.1. Wzrost dostępu do infrastruktury społecznej i ochrona środowiska Kierunek 2.2. Wzrost integracji i aktywizacji społecznej

14. Załącznik – mapy

1. Mapa gminy – obszary zdegradowane i obszary rewitalizacji
2. Mapa obszarów rewitalizacji